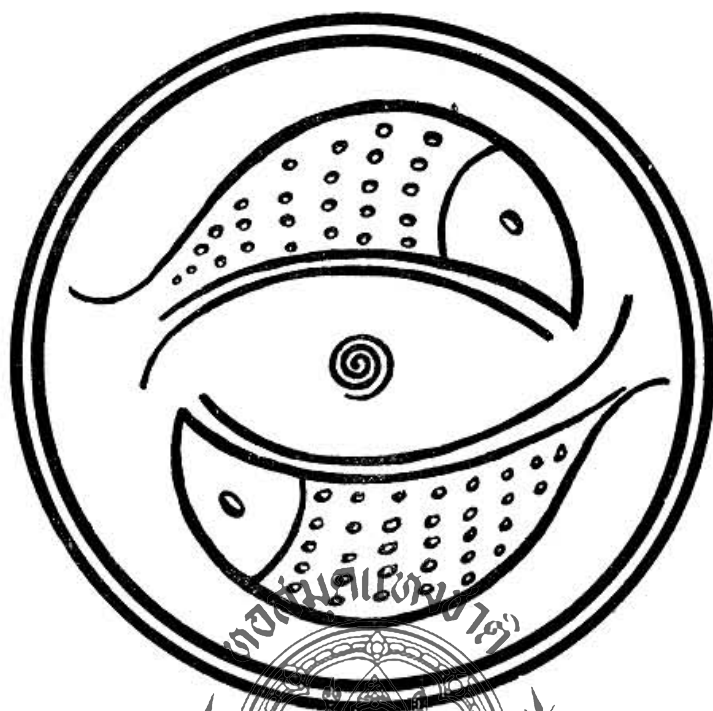

เครื่องถ้วยสันทำแพง

SANKAMPAENG GLAZED POTTERY

ไกรสร นิมมานเหมินท์

KRAISRI NIMMANAHAEMINDA

คำนิยม

ในคราวจะจัดให้มีประชุมสัมมนาทางโบราณคดีขึ้นที่จังหวัดสุโขทัย และ จังหวัดใกล้เคียง ในเขตท้องที่ของหน่วยศิลปากรที่ ๓ เมื่อระหว่างวันที่ ๒๘ มีนาคม ถึงวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓ นั้น ข้าพเจ้าได้ทูลปรึกษากับหม่อมเจ้า สุกัทรดิศ ดิศกุล ภัณฑารักษ์เอกในกรมศิลปากร และท่านผู้ทรงวิทยาคุณอื่น ๆ หลายท่าน กำหนดหัวข้อที่บรรยายขึ้นไว้ก่อนเช่น เรื่องจารึกประเพณีครั้งสุโขทัย เรื่องดนตรีไทยสมัยสุโขทัย เรื่องสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัย เรื่องกฎหมายครั้ง กรุงสุโขทัย เรื่องพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย เรื่องการปกครองสมัยสุโขทัย เรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย เรื่องพระภิกษุสงฆ์สมัยสุโขทัยสวดเจ็ดตำนานหรือไม่ เรื่องประชาชนสมัยสุโขทัยแต่งกายไว้ผมกันอย่างไร จิตรกรรมและปฏิมากรรม สมัยสุโขทัย แล้วมาพิจารณาเห็นว่าท่านผู้ทรงวิทยาคุณตามหัวข้อนั้น คิดต่อ เรียนเชิญให้ท่านไปบรรยายและตอบข้อซักถามในที่ประชุมสัมมนา เมื่อมาถึงหัวข้อเรื่องเครื่องสังโลกสมัยสุโขทัย จึงปรึกษาดกกลงกันให้ข้าพเจ้าติดต่อเรียนเชิญ นายไกรศรี นิมมานเหมินท์ เป็นผู้บรรยาย เพราะทราบกันดีว่าท่านคณควาศึกษา ในเรื่องนมามาก คงจะนำความรู้มาเผยแผ่แก่พวกเราได้เป็นอย่างดี แต่เป็นวิสัยท่าน ผู้รู้ นายไกรศรี นิมมานเหมินท์ ตอบมาว่า ยินดีรับเป็นผู้บรรยาย และจะเข้าร่วม ประชุมสัมมนาด้วย แต่กลับขอร้องมาว่า หัวข้อเรื่องเครื่องสังโลกสุโขทัย ความกว้างไปและว่าท่านไม่มีความรู้พอ ขอพูดแต่เรื่องเครื่องถ้วยสันกำแพง ส่วนทางพวกเราก็คือยากรู้เรื่องเครื่องถ้วยสันกำแพงอยู่เหมือนกัน เพราะเข้าใจว่า ถึงอย่างไรก็คงมีความสัมพันธ์กับเครื่องสังโลกสุโขทัยอยู่มาก จึงตอบตกลงไป และนายไกรศรี นิมมานเหมินท์ ก็ยินดีมาร่วมประชุมสัมมนา ณ จังหวัดสุโขทัย และได้บรรยายเรื่อง “เครื่องถ้วยสันกำแพง” นี้ในตอนเช้า วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ซึ่งทางกรมศิลปากรได้จัดให้ขึ้น ณ ที่ร่มไผ่ในบริเวณเตาทุเรียง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ว่า นายไกรศรี นิมมานเหมินท์ ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องนั้นด้วยความรอบคอบ และประกอบด้วยความรู้เกี่ยวโยงทางวิชาโบราณคดีกว้างขวาง นับว่าเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นอย่างดี ซึ่งกรมศิลปากรกำลังรวบรวมเรื่องที่บรรยายและคำตอบข้อซักถามในที่ประชุมสัมมนาทางโบราณคดีคราวนั้น พร้อมด้วยภาพและแผนผังประกอบเรื่อง เพื่อจะจัดพิมพ์เป็นเล่มต่อไปอยู่แล้ว แต่เนื่องจากจะจัดพิมพ์หลายเรื่องลงไว้ในเล่มเดียวกัน จำเป็นต้องจัดเตรียมงานหลายอย่าง จึงล่าช้ามา แต่คงจะจัดพิมพ์ในโอกาสต่อไป

เมื่อปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ นายไกรศรี นิมมานเหมินท์ ได้ลงมาพบข้าพเจ้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกรุงเทพฯ และปรารภโดยอ้อมาัยขอนำคำบรรยายเรื่อง “เครื่องถ้วยสุโขทัย” นี้ ตีพิมพ์แจกจ่ายแก่บรรดาญาติมิตร เป็นที่ระลึกเนื่องในการที่บุตรธิดาจะร่วมกันบำเพ็ญกุศลฉลองอายุของคุณพ่อคือ นายกี นิมมานเหมินท์ ครบ ๖ รอบ ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ข้าพเจ้ามีความยินดีสนองความประสงค์ ด้วยความเคารพและนับถือ ซึ่งข้าพเจ้ามีต่อท่านอยู่แล้ว และในโอกาสเดียวกันนี้ นายไกรศรี นิมมานเหมินท์ ประสงค์จะให้หนังสือคำบรรยายนี้จำหน่ายแพร่หลายไปยังผู้สนใจอื่นๆ จะได้เป็นการเผยแผ่วัฒนธรรมและศิลปกรรมของลานนาไทย เงินรายได้ก็จะได้นำเข้าสมทบทุนการกุศล ข้าพเจ้ามีความยินดีขออนุโมทนา และสนับสนุนความเห็นนี้ เพราะเห็นว่าในการพิมพ์แจกจ่ายแก่ญาติมิตรก็อยู่ในวงจำกัด ไม่เป็นการแพร่หลายแก่คนทั่วไป

นาย กี และนางกิมฮ้อย นิมมานเหมินท์ คุณพ่อและคุณแม่ทั้งสองได้บำเพ็ญคุณงามความดีทั้งในทางโลกและในทางธรรมตลอดมา เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวยกว้างขวาง กอปรด้วยความเมตตา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่บุคคลทั่วไปเป็นที่รู้จักและเคารพรักใคร่ของประชาชน ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่น

บรรดาบุตรีดาก็เจริญรอยตามด้วยความมีอัธยาศัยเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าเองก็เคย
ได้รับเมตตาและเอื้ออารีจากท่านทั้งสองและบุตรีของท่าน

ณ ศุภวารดิถีอันเป็นอภิลักขิตสมัย คล้ายวันเกิด เวียนมาบรรจบครบ
รอบของนายก นิมมานเหมินท์ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและอำนาจบุญ
ทานกุศล ซึ่งท่านและภรรยาพร้อมด้วยบุตรีได้ บำเพ็ญมาด้วยอัธยาศัยกว้าง
ขวางและโอบอ้อมอารีนั้น จงดลบรรดาลและอภิบาลรักษาให้นายก นิมมานเหมินท์
และภรรยา พร้อมทั้งบุตรีและอนุชนของท่าน เจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ
พละ ปฏิภาณธนสารสมบัติโดยยิ่ง เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๗ กันยายน ๒๕๐๓

คำนำ

ในการสัมมนาทางโบราณคดี ที่กรมศิลปากรได้จัดให้มีขึ้นที่เมืองสุโขทัย
เก่า ระหว่างวันที่ ๒๘ มีนาคม ถึง ๓ เมษายน ๒๕๐๓ นั้น ข้าพเจ้ารู้สึก
เป็นเกียรติอย่างสูง ที่ได้รับเชิญไปร่วมในการสัมมนาทางโบราณคดีครั้งนี้ และได้
แสดงปาฐกถาเกี่ยวกับเรื่องเครื่องถ้วยสุโขทัยว่าเกี่ยวข้องกับเครื่องถ้วย
สวรรคโลกและสุโขทัยอย่างไร

เรื่องเครื่องถ้วยสุโขทัย ข้าพเจ้าได้สนใจมาตั้งแต่แรกเริ่มไปพบ
ปะเตาในป่าอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ค้นคว้าสอบสวนเรื่องนี้อยู่
ตลอดมา เมื่อข้าพเจ้าได้แสดงปาฐกถาเรื่องนี้แล้ว ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์
สยามนิกรได้นำปาฐกถาของข้าพเจ้าลงตีพิมพ์ มีผู้อ่านหลายคนตลอดจนญาติมิตร
ได้ขอร้องแนะนำให้ข้าพเจ้าจัดพิมพ์ปาฐกถานี้ขึ้นอีก โดยขอให้มีภาพตัวอย่าง
ประกอบให้มากๆ ยิ่งกว่านี้บรรดามิตรสหายที่เป็นชาวต่างประเทศ ก็ได้ขอร้อง
ให้เพิ่มภาคแปลเป็นภาษาอังกฤษขึ้นอีกภาคหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงได้เริ่มงานนี้ตลอดมา
ประจวบกับวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ นายกี นิมมานเหมินท์ บิดาของ
ข้าพเจ้าจะมีอายุครบ ๖ รอบบริบูรณ์ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองการมงคลนี้ บุตร
หลานและมิตรสหาย มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือขึ้น เพื่อเป็นที่ระลึก
ในงานมงคลนี้สักฉบับหนึ่ง จึงได้ตกลงให้พิมพ์ปาฐกถาของข้าพเจ้านั้น ส่วน
หนึ่งจะได้นำไปแจกจ่ายให้บรรดาญาติมิตรและท่านที่เคารพนับถือ ที่ไปร่วมใน
งานมงคลของบิดาของข้าพเจ้า อีกส่วนหนึ่งก็จะนำออกไปจำหน่ายแก่ท่านผู้อ่าน
ที่สนใจ เงินรายได้จากการจำหน่าย จะได้ส่งไปบำรุงการกุศลสาธารณะต่อไป

เมื่อคราวที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐอินเดียนา ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก
รัฐบาลของสหรัฐอเมริกา และกรมศิลปากรแห่งประเทศไทย ได้จัดให้มีการแสดง
ศิลปวัตถุจากประเทศไทย เพื่อนำไปตั้งแสดงตามพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ใน

สหรัฐอเมริกา^{๕๑} ทางคณะกรรมการ^{๕๒} โดย^{๕๓} เครื่องถ้วย^{๕๔} สัน^{๕๕} กำ^{๕๖} แพง และ^{๕๗} เครื่องถ้วย^{๕๘} กา^{๕๙} หลง^{๖๐} เป็น^{๖๑} จำนวน^{๖๒} หลาย^{๖๓} ชั้น^{๖๔} ไป^{๖๕} จาก^{๖๖} ขำ^{๖๗} เจ้า^{๖๘} ไป^{๖๙} ด้วย^{๗๐} เครื่องถ้วย^{๗๑} ที่^{๗๒} ข่ม^{๗๓} ไป^{๗๔} นั^{๗๕} บาง^{๗๖} ชั้น^{๗๗} มี^{๗๘} รูป^{๗๙} ปรากฏ^{๘๐} อยู่^{๘๑} ใน^{๘๒} ตอน^{๘๓} ท้าย^{๘๔} ของ^{๘๕} หนังสือ^{๘๖} เล่ม^{๘๗} นั้น^{๘๘} แล้ว^{๘๙}

โดย^{๙๐} ที่^{๙๑} ลิข^{๙๒} สิ^{๙๓} ทธิ์^{๙๔} ของ^{๙๕} เรือง^{๙๖} น^{๙๗} เป็น^{๙๘} ของ^{๙๙} กรม^{๑๐๐} ศึ^{๑๐๑} ภา^{๑๐๒} กร^{๑๐๓} ขำ^{๑๐๔} เจ้า^{๑๐๕} ขอ^{๑๐๖} ขอบ^{๑๐๗} คุณ^{๑๐๘} ทำ^{๑๐๙} น^{๑๑๐} อธิ^{๑๑๑} บัติ^{๑๑๒} ที่^{๑๑๓} กรุ^{๑๑๔} ณ^{๑๑๕} าม^{๑๑๖} ต^{๑๑๗} และ^{๑๑๘} ส่ง^{๑๑๙} เสริม^{๑๒๐} ให้^{๑๒๑} ด้^{๑๒๒} พื^{๑๒๓} ม^{๑๒๔} พ^{๑๒๕} หนังสื^{๑๒๖} เล่ม^{๑๒๗} น^{๑๒๘} ขน^{๑๒๙} และ^{๑๓๐} ยัง^{๑๓๑} กรุ^{๑๓๒} ณ^{๑๓๓}า^{๑๓๔} ให้^{๑๓๕} เกี^{๑๓๖} ย^{๑๓๗} ร^{๑๓๘} ต^{๑๓๙} อย^{๑๔๐} าง^{๑๔๑} สูง^{๑๔๒} แก^{๑๔๓} ขำ^{๑๔๔} เจ้า^{๑๔๕} พร^{๑๔๖} ้อม^{๑๔๗} ท^{๑๔๘} ง^{๑๔๙} บิ^{๑๕๐} ต^{๑๕๑} มา^{๑๕๒} ร^{๑๕๓} ต^{๑๕๔}า^{๑๕๕} และ^{๑๕๖} น^{๑๕๗} อย^{๑๕๘} ๆ^{๑๕๙} โดย^{๑๖๐} เจี^{๑๖๑} ย^{๑๖๒} น^{๑๖๓} คำน^{๑๖๔} นิ^{๑๖๕} ม^{๑๖๖} ให้^{๑๖๗} ไว้^{๑๖๘} อย^{๑๖๙} าง^{๑๗๐} ขา^{๑๗๑} บ^{๑๗๒} ช^{๑๗๓} ง^{๑๗๔} จ^{๑๗๕} ับ^{๑๗๖} ใจ^{๑๗๗} ขำ^{๑๗๘} เจ้า^{๑๗๙} ขอ^{๑๘๐} ขอบ^{๑๘๑} คุณ^{๑๘๒} ท^{๑๘๓} าน^{๑๘๔} พ^{๑๘๕} ั่ว^{๑๘๖} รา^{๑๘๗} ช^{๑๘๘} การ^{๑๘๙} จ^{๑๙๐} ัง^{๑๙๑} ห^{๑๙๒} ว^{๑๙๓} ต^{๑๙๔} เช^{๑๙๕} ย^{๑๙๖} ร^{๑๙๗}า^{๑๙๘} และ^{๑๙๙} นาย^{๒๐๐} วิ^{๒๐๑} ฒ^{๒๐๒} น^{๒๐๓} ช^{๒๐๔} ุ^{๒๐๕} ต^{๒๐๖}ิ^{๒๐๗}มา^{๒๐๘} ที่^{๒๐๙} ได้^{๒๑๐} ให้^{๒๑๑} ข่ม^{๒๑๒} เครื่อง^{๒๑๓} ถ้วย^{๒๑๔} กา^{๒๑๕} หลง^{๒๑๖} มา^{๒๑๗} ถ^{๒๑๘}าย^{๒๑๙} รูป^{๒๒๐} ทำ^{๒๒๑} บ^{๒๒๒} ล^{๒๒๓} ้อ^{๒๒๔} ก^{๒๒๕} ประ^{๒๒๖} ก^{๒๒๗}อบ^{๒๒๘} หนังสือ^{๒๒๙} น^{๒๓๐} โดย^{๒๓๑} จะ^{๒๓๒} เพ^{๒๓๓}า^{๒๓๔} นาย^{๒๓๕} วิ^{๒๓๖} ฒ^{๒๓๗} น^{๒๓๘} ช^{๒๓๙} ุ^{๒๔๐} ต^{๒๔๑}ิ^{๒๔๒}มา^{๒๔๓} ยัง^{๒๔๔} ได้^{๒๔๕} ช่วย^{๒๔๖} เหล^{๒๔๗}ือ^{๒๔๘} เอา^{๒๔๙} เป็น^{๒๕๐} ฐ^{๒๕๑} ระ^{๒๕๒} ช^{๒๕๓} ่วย^{๒๕๔} ตร^{๒๕๕} ว^{๒๕๖} ร^{๒๕๗}ว^{๒๕๘} ค^{๒๕๙}ัน^{๒๖๐} เ^{๒๖๑}า^{๒๖๒} เครื่อง^{๒๖๓} ถ้วย^{๒๖๔} ที่^{๒๖๕} อำ^{๒๖๖} เ^{๒๖๗}อ^{๒๖๘} พ^{๒๖๙}ะ^{๒๗๐} เ^{๒๗๑}า^{๒๗๒} จ^{๒๗๓} ัง^{๒๗๔} ห^{๒๗๕} ว^{๒๗๖} ต^{๒๗๗} เช^{๒๗๘} ย^{๒๗๙} ร^{๒๘๐}า^{๒๘๑} และ^{๒๘๒} ที่^{๒๘๓} ก^{๒๘๔} าล^{๒๘๕} ัง^{๒๘๖} ค^{๒๘๗}ัน^{๒๘๘} พ^{๒๘๙}บ^{๒๙๐} ใ^{๒๙๑} ม^{๒๙๒} ึ่ง^{๒๙๓} สง^{๒๙๔} ส^{๒๙๕}ย^{๒๙๖} ว่า^{๒๙๗} จะ^{๒๙๘} เป็น^{๒๙๙} เ^{๓๐๐}า^{๓๐๑} เครื่อง^{๓๐๒} ถ้วย^{๓๐๓} ที่^{๓๐๔} ตำบล^{๓๐๕} จ^{๓๐๖}ัน^{๓๐๗} จ^{๓๐๘}ว^{๓๐๙} อำ^{๓๑๐} เ^{๓๑๑}อ^{๓๑๒} แม่^{๓๑๓} จ^{๓๑๔}ัน^{๓๑๕} จ^{๓๑๖} ัง^{๓๑๗} ห^{๓๑๘} ว^{๓๑๙} ต^{๓๒๐} เช^{๓๒๑} ย^{๓๒๒} ร^{๓๒๓}า^{๓๒๔} และ^{๓๒๕} ใน^{๓๒๖} ขณะ^{๓๒๗} ที่^{๓๒๘} ก^{๓๒๙} าล^{๓๓๐} ัง^{๓๓๑} จ^{๓๓๒}ัด^{๓๓๓} พ^{๓๓๔}ิม^{๓๓๕} พ^{๓๓๖} เร^{๓๓๗}ือง^{๓๓๘} น^{๓๓๙} อย^{๓๔๐} นาย^{๓๔๑} วิ^{๓๔๒} ฒ^{๓๔๓} น^{๓๔๔} ช^{๓๔๕} ุ^{๓๔๖} ต^{๓๔๗}ิ^{๓๔๘}มา^{๓๔๙} ได้^{๓๕๐} ค^{๓๕๑}ัน^{๓๕๒} พ^{๓๕๓}บ^{๓๕๔} เ^{๓๕๕}า^{๓๕๖} เครื่อง^{๓๕๗} ถ้วย^{๓๕๘} เ^{๓๕๙} ็^{๓๖๐}ม^{๓๖๑} ใ^{๓๖๒} ม^{๓๖๓} ้อ^{๓๖๔} ก^{๓๖๕} ึ่ง^{๓๖๖} ห^{๓๖๗} ึ่ง^{๓๖๘} ัง^{๓๖๙} จ^{๓๗๐}ัด^{๓๗๑} พ^{๓๗๒}ิม^{๓๗๓} พ^{๓๗๔} เร^{๓๗๕}ือง^{๓๗๖} น^{๓๗๗} อย^{๓๗๘} นาย^{๓๗๙} วิ^{๓๘๐} ฒ^{๓๘๑} น^{๓๘๒} ช^{๓๘๓} ุ^{๓๘๔} ต^{๓๘๕}ิ^{๓๘๖}มา^{๓๘๗} ได้^{๓๘๘} ค^{๓๘๙}ัน^{๓๙๐} พ^{๓๙๑}บ^{๓๙๒} เ^{๓๙๓}า^{๓๙๔} เครื่อง^{๓๙๕} ถ้วย^{๓๙๖} เ^{๓๙๗} ็^{๓๙๘}ม^{๓๙๙} ใ^{๔๐๐} ม^{๔๐๑} ้อ^{๔๐๒} ก^{๔๐๓} ึ่ง^{๔๐๔} ห^{๔๐๕} ึ่ง^{๔๐๖} ัง^{๔๐๗} จ^{๔๐๘}ัด^{๔๐๙} พ^{๔๑๐}ิม^{๔๑๑} พ^{๔๑๒} เร^{๔๑๓}ือง^{๔๑๔} น^{๔๑๕} อย^{๔๑๖} ที่^{๔๑๗} บ้าน^{๔๑๘} โ^{๔๑๙} ป^{๔๒๐}อง^{๔๒๑} แ^{๔๒๒}ง^{๔๒๓} หมู่^{๔๒๔} ๕^{๔๒๕} ตำบล^{๔๒๖} แม่^{๔๒๗} ค^{๔๒๘}าว^{๔๒๙} โ^{๔๓๐}น^{๔๓๑} อำ^{๔๓๒} เ^{๔๓๓}อ^{๔๓๔} พ^{๔๓๕}าน^{๔๓๖} จ^{๔๓๗} ัง^{๔๓๘} ห^{๔๓๙} ว^{๔๔๐} ต^{๔๔๑} เช^{๔๔๒} ย^{๔๔๓} ร^{๔๔๔}า^{๔๔๕} จ^{๔๔๖}ึง^{๔๔๗} เป็น^{๔๔๘} เ^{๔๔๙}า^{๔๕๐} ส^{๔๕๑}ัง^{๔๕๒} ก^{๔๕๓} โล^{๔๕๔}ก^{๔๕๕} ใ^{๔๕๖} ม^{๔๕๗} ึ่ง^{๔๕๘} ที่^{๔๕๙} ๕^{๔๖๐} ที่^{๔๖๑} พ^{๔๖๒}บ^{๔๖๓} ใน^{๔๖๔} ภา^{๔๖๕}ค^{๔๖๖} เ^{๔๖๗}หน^{๔๖๘}ือ^{๔๖๙} ของ^{๔๗๐} ประ^{๔๗๑}เท^{๔๗๒}ศ^{๔๗๓} ไ^{๔๗๔}ท^{๔๗๕}ย^{๔๗๖}

ขำ^{๔๗๗} เจ้า^{๔๗๘} ขอ^{๔๗๙} ขอบ^{๔๘๐} คุณ^{๔๘๑} ดร. จอ^{๔๘๒} ห^{๔๘๓}ัน^{๔๘๔} เอฟ^{๔๘๕} โบ^{๔๘๖}ร^{๔๘๗} ห^{๔๘๘}ัม^{๔๘๙} ม^{๔๙๐}ร. เฮ^{๔๙๑}อร์^{๔๙๒} เบ^{๔๙๓}อร์^{๔๙๔}ต^{๔๙๕} เ^{๔๙๖}กร^{๔๙๗} เช^{๔๙๘}อร์^{๔๙๙} ม^{๕๐๐}ร. อา^{๕๐๑} เล^{๕๐๒}็ก^{๕๐๓} ข^{๕๐๔}า^{๕๐๕}น^{๕๐๖} เ^{๕๐๗}ด^{๕๐๘}อร์^{๕๐๙} เบ^{๕๑๐}ร^{๕๑๑}าว^{๕๑๒}ัน^{๕๑๓} กร^{๕๑๔}ี^{๕๑๕}ส^{๕๑๖} โ^{๕๑๗}วล^{๕๑๘}ด์^{๕๑๙} และ^{๕๒๐} อา^{๕๒๑} จ^{๕๒๒}าร^{๕๒๓} ย^{๕๒๔} ประ^{๕๒๕} เส^{๕๒๖}รี^{๕๒๗}ฐ^{๕๒๘} ช^{๕๒๙}ู^{๕๓๐}ร^{๕๓๑}ต^{๕๓๒}น์^{๕๓๓} ที่^{๕๓๔} ได้^{๕๓๕} มี^{๕๓๖} ส่วน^{๕๓๗} ช^{๕๓๘} ่วย^{๕๓๙} เหล^{๕๔๐}ือ^{๕๔๑} ตร^{๕๔๒}ว^{๕๔๓}จ^{๕๔๔}ส^{๕๔๕}อบ^{๕๔๖} และ^{๕๔๗} ให้^{๕๔๘} ค^{๕๔๙}ำ^{๕๕๐} เ^{๕๕๑}น^{๕๕๒}ะ^{๕๕๓} น^{๕๕๔}ำ^{๕๕๕} ที่^{๕๕๖} เป็น^{๕๕๗} ประ^{๕๕๘} โ^{๕๕๙}ช^{๕๖๐}น^{๕๖๑} ใ^{๕๖๒} ม^{๕๖๓} าก^{๕๖๔} ภา^{๕๖๕}ค^{๕๖๖} ไ^{๕๖๗}ท^{๕๖๘}ย^{๕๖๙} อ^{๕๗๐}ัง^{๕๗๑} ก^{๕๗๒}ฤ^{๕๗๓}ษ^{๕๗๔} ของ^{๕๗๕} หนังสือ^{๕๗๖} น^{๕๗๗} ี^{๕๗๘}.

ไ^{๕๗๙}กร^{๕๘๐} ศรี^{๕๘๑} นิ^{๕๘๒}ม^{๕๘๓}า^{๕๘๔}น^{๕๘๕} เ^{๕๘๖}ห^{๕๘๗}ิน^{๕๘๘}ท์^{๕๘๙}

บ้าน^{๕๘๖} พ^{๕๘๗}ำ^{๕๘๘}ฮ^{๕๘๙}ำ^{๕๙๐}ม^{๕๙๑} เช^{๕๙๒}ียง^{๕๙๓} ไ^{๕๙๔}หม^{๕๙๕}

๒๑^{๕๙๖} ก^{๕๙๗}ัน^{๕๙๘} ข^{๕๙๙}า^{๖๐๐}ย^{๖๐๑}น^{๖๐๒} ๒๕๐๓^{๖๐๓}

เครื่องถ้วยสั้นกำแพง

□

การพบ

ในภาคเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นท่งของราชอาณาจักรล้านนาไทย ได้เคยมีการค้นพบเตาเครื่องถ้วยเคลือบแล้วเป็นแห่งแรกที่ปากาหลง* ใกล้ๆ กับหมู่บ้านปัจจุบัน ซึ่งเรียกว่า บ้านทุ่งม่าน ตำบลหัวฝาย อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย (ทุ่งม่าน แปลว่า ทุ่งพม่า ชาวบ้านเหล่านี้พึ่งอพยพมาจากบ้านทุ่งม่าน ลำปาง ไม่นานมานี้) พระยานครพระราม ผู้ซึ่งค้นพบเตาได้เขียนคำบรรยายเรื่องเครื่องถ้วยจากปากาหลงนี้ ลงในนิตยสารของสยามสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ เล่มที่ ๒๕ ตอน ๑ ประจำเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๖ แล้วในคำบรรยายดังกล่าว พระยานครพระราม เชื่อว่าเครื่องถ้วยจากปากาหลงนี้เก่าแก่ยิ่งกว่าเครื่องถ้วยที่ผลิตในสุวรรณโลก (ชะเลียง) และสุโขทัย และเชื่อว่าวิชาการทำเครื่องถ้วยเคลือบอาบนาเยาคงมีมาแต่ก่อน ตั้งแต่สมัยเมื่อคนไทยยังตั้งรกรากอยู่ในตอนใต้ของประเทศจีน เมื่อได้อพยพลงมาอยู่ในแหลมทอง ก็ได้นำเอาวิชาการทำเครื่องถ้วยที่มียู่แล้ว ติดตามลงมาด้วย ฉะนั้นเครื่องถ้วยที่ผลิตขึ้นในสุวรรณโลก (ชะเลียง) ก็ดี หรือสุโขทัยก็ดี ย่อมมีอายุหลังกว่าเครื่องถ้วยกาหลงทั้งสิ้น ความคิดเห็นของพระยานครพระรามนี้ได้ถูกนายเรจินาลด์ เลอเมย์ คัดค้านว่าไม่ถูกต้อง ดังปรากฏในนิตยสารของสยามสมาคม เล่มที่ ๓๑ ตอน ๑ เดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ เมื่อสรุปแล้วนายเลอเมย์เชื่อว่า เตาภาหลงอาจะมีอายุเก่าแก่ไม่เกินพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เป็นอย่างมาก ซึ่งข้าพเจ้าก็มีความเชื่อสอดคล้องกับนายเลอเมย์ ดังจะได้บรรยายต่อไป

* ปากาหลง ที่เรียกชื่อนี้ เพราะบริเวณบ้านนี้มีมานานานิตขึ้นอย่างหนาแน่น จนกล่าวกันว่า แม้แต่กาซึ่งเป็นสัตว์ฉลาด เมื่อเข้าไปในบ้านแล้ว ยังหลงกลับคืนสู่รังไม่ได้ จึงเรียกกันว่า ปากาหลง

ภายหลังการพบเตาเผาหลงของพระยานครพระรามแล้ว วันหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๕๕ ข้าพเจ้าได้พบเตาใหม่อีกแห่งหนึ่งโดยบังเอิญ ขณะที่เข้าไปท่องเที่ยว ในป่าที่ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวเมืองนคร เชียงใหม่ ไปทางทิศตะวันออกประมาณ ๒๓ กิโลเมตร ปรากฏว่า ได้พบเศษ เครื่องถ้วยเคลือบเรียราดไปตามป่า ข้าพเจ้าได้สอบถามชาวบ้านใกล้เคียง ไม่ ปรากฏว่ามีผู้ใดทราบว่า เศษเครื่องถ้วยเคลือบที่พบเรียราดนั้น ได้มีมาตั้งครั้งไหน และสมัยไหน อีกประการหนึ่งชาวบ้านในตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพงนี้ ล้วนแต่อพยพเข้ามาอยู่ในตอนหลังๆ ทั้งสิ้น จึงไม่มีผู้ใดทราบถึงประวัติเดิมของ ที่อยู่ที่เท่าใดนัก โดยเหตุที่เครื่องถ้วยเคลือบนี้ได้พบภายในเขตท้องที่อำเภอสัน กำแพง ข้าพเจ้าจึงขอเรียกชื่อว่า “เครื่องถ้วยสันกำแพง” ต่อไป ข้าพเจ้าได้ เริ่มสนใจในเครื่องถ้วยที่พบนี้ จึงได้ออกทำการค้นคว้าหาหลักฐานต่างๆ เพื่อประ กอบการคำนวณอายุของเครื่องถ้วยนี้

ศิลาจารึกของหมื่นดาบเรื่อน

ใกล้เคียงกับสถานที่พบโคกซึ่งเชื่อว่าเป็นเตา ภายหลังได้ออกสำรวจ
แล้วมี ๘๓ เตา ปรากฏว่ามีวัดร้างอยู่สองแห่ง คือ วัดเชิงแสน ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่ง
ห้วยแม่ผาเหนือไปทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านป่าดิ่ง ตำบลอนใต้ ประมาณ ๑.๕
กิโลเมตร แห่งหนึ่ง กับอีกแห่งหนึ่งไม่ปรากฏชื่อ ตั้งอยู่บนเขาเตี้ยๆ เรียกว่ากุ่มย่า
แดง อยู่ห่างจากหมู่บ้านป่าดิ่งไปทางทิศใต้ประมาณ ๒ กิโลเมตร ที่วัดเชิงแสน
ได้พบเสาศิลาจารึก รูปสี่เหลี่ยมสูงประมาณ ๑.๒๐ เมตรเสาหนึ่ง ฝังอยู่ในดิน โผล่
ยอดขึ้นมาเพียงเล็กน้อย เมื่อขุดเสาศิลาจารึกขึ้นมาแล้ว ปรากฏว่ามีข้อความจารึก
เป็นอักษรแบบสุโขทัยรอบทั้ง ๔ ด้าน ท่อนบนของเสาศิลาจารึกทำลายหายสาบสูญไป
คงเหลือแต่ท่อนล่างมีอักษรจารึกอยู่ในสภาพเรียบร้อยดีอยู่ เมื่อได้อ่านและเก็บ
เอาข้อความมาประติดประต่อกัน แล้วเขียนเป็นภาษาไทยปัจจุบัน ก็ได้ความดัง
ต่อไปนี้

“เมื่อพระเจ้าศรีสุทนต์มิ่งมกรมหาจักรพรรดิราชาธิราช ได้ขึ้นเสวยราช
เป็นกษัตริย์เชียงใหม่ ได้ทรงโปรดฯ ให้ราชมนตรีนายหนึ่ง ชื่อเจ้าอติชวญาณบวร
สิทธิ เป็นหมื่นดาบเรื่อน ในบวอก สัมฤทธิ์ศก (เปลิกสัน) จุลศักราช ๘๕๐ เดือน ๖
ขึ้น ๘ ค่ำ วันพุธ หมื่นดาบเรื่อน ได้มีจิตศรัทธาชักชวนบรรดาทายกทายิกาทั้งหลาย
เป็นต้นว่า ชาวพุกเตา มาประชุมกัน เพื่อสร้างพระวิหาร พระเจดีย์ และ หอพระ
ไตรปิฎก เมื่อเสร็จแล้วขนานนามวัดที่สร้างว่า สาลกัลญาณมหันตาราม ฝ่าย
กษัตริย์เชียงใหม่ก็พระราชทานที่ดินให้เป็นวิสุงคามสีมา หมื่นดาบเรื่อนจึงได้อาราธ
นาพระมหาเถร เช่น พระมหาเถรสุนทร วัดหมื่นพาย พระมหาเถรวิชโรโพธิ วัดหมื่น
กรีน พร้อมทั้งพระภิกษุอื่นๆ อีก ๘ รูป มาเป็นผู้อุปถัมภ์วัดนี้ ในจุลศักราช ๘๕๓
กษัตริย์เชียงใหม่ได้พระราชทานนามค่า ๕๕๐,๐๐๐ บาท แก่หมื่นดาบเรื่อนๆ ได้นำเอา
มาถวายไว้กับวัดนี้ โดยอังกัณณารังษี ลามร้อยพรหม ลามโสมดาบเรื่อน และ
บุคคลอื่นๆ อีกหลายคน เป็นพะยานรู้เห็นด้วยการถวายนาไว้แก่วัดสาลกัลญาณ

มหันตาราม นอกจากนั้นหมั่นดาบเรื่อนได้ซื้อทาสถายเป็นเลขาวัต จำนวน ๒๕ ครัว
มีจำนวน ๗๘ คน และได้มีบัญชีค่าก่อสร้างในวัดดังต่อไปนี้ สร้างเจดีย์สนเงิน
๑๔,๖๐๐ เบย สร้างวิหาร ๑๑,๓๐๐ เบย สร้างหอพระไตรปิฎก ๑๑,๐๐๐ เบย สร้าง
พระคัมภีร์ ๒๐,๐๐๐ เบย ทำผ้าห่อคัมภีร์ ๑,๐๐๐ เบย ค่าหล่อพระพุทธรูป ๕ องค์
๖,๐๐๐ เบย และได้ถวายเงินอีก ๓,๐๐๐ เบย เพื่อดึงเป็นมูลนิธิตาดอกผลใช้จ่าย
เป็นค่าจ้างหนี้ ๑๐ ตำรับ และหมั่นดาบเรื่อนได้สาปแช่งไว้ว่า ถ้าผู้ใดเอาทรัพย์สิน
ของวัดดังกล่าวออกไปจากวัดนี้แล้ว ขอให้ไฟไหม้ในอบายทั้ง ๔ อย่างให้พิน

ข้อความข้างต้นเป็นใจความจากศิลาจารึกของหมั่นดาบเรื่อน เชื่อว่าคง
จะได้จารึกใน จ.ศ. ๙๕๓ (พ.ศ. ๒๐๓๔) ในรัชกาลพระยอดเชียงราย ได้จารึก
ในขณะที่สร้างวัดศาลกัลญาณมหันตาราม ซึ่งปัจจุบันเป็นวัดร้าง อยู่ห่างจากหมู่บ้าน
ป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง ไปทางทิศตะวันออกประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร
ชาวบ้านเรียกกันว่า “วัดเชียงแสน” ไม่ปรากฏมีถาวรวัตถุใดๆ คงเหลืออยู่ที่วัด
นอกจากเจดีย์องค์ใหญ่ ซึ่งถูกตัดแปลงแก้ไขเสียใหม่ จนไม่ทราบว่ารูปเดิมเป็น
อย่างไร แต่วัดนี้ยังคงเป็นที่เคารพนับถือของราษฎรตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง
ตลอดจนปัจจุบันนี้

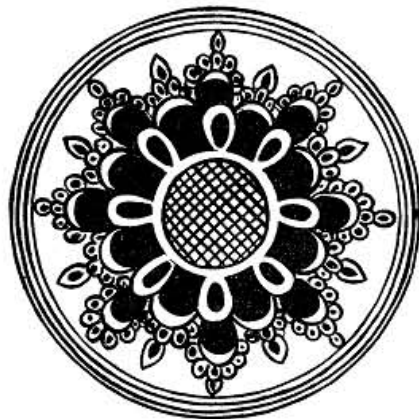
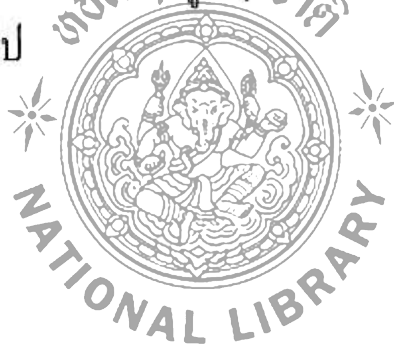
พระพุทธรูปทองเหลือง ๕ องค์ ที่กล่าวถึงในศิลาจารึกนี้ ปัจจุบัน
คงเหลืออยู่แต่เพียง ๒ องค์ เจ้าอาวาสวัดป่าตึง ได้อัญเชิญมาไว้ที่วัดป่าตึง ในหมู่
บ้านป่าตึง ทั้งสององค์เป็นพระพุทธรูปแบบนั่งขัดสมาธิเพ็ชร ปางมารวิชัย หรือ
ที่เรียกกันว่าแบบพระสิงห์ องค์ใหญ่จากพระซงฆ์ถึงพระซงฆ์วัดใต้ ๑.๑๕ เมตร
สูงจากฐานถึงพระโมลีวัดใต้ ๑.๕๖ เมตร องค์เล็กจากพระซงฆ์ถึงพระซงฆ์วัดใต้
๐.๗๓ เมตร สูงจากฐานถึงพระโมลีวัดใต้ ๑.๕๐ เมตร พระพุทธรูปสององค์นี้
แปลกกว่าพระพุทธรูปแบบพระสิงห์องค์อื่นๆ ที่ได้เคยพบมา คือ พระพักตร์ไม่กลม
แต่ยาวรีเป็นแบบรูปไข่ ที่ฐานพระพุทธรูปองค์เล็กมีอักษรแบบสุโขทัยจารึกอยู่รอบ
ถ้าเขียนเป็นภาษาไทยปัจจุบัน จะอ่านได้ความว่า “พระเจ้าแผ่นดินหนักแสนทอง
(ประมาณ ๑๓๔ กิโลเมตร) เจ้าหมั่นกัลญาณดาบเรื่อนให้หล่อในปีวอก สัมฤทธิศก

(เปลิกสัน) ไว้ให้คนทั้งหลายไว้ บุญอันจึงเป็นปัจจัยแก่..... (เลื่อน
อ่านไม่ได้) สัพพัญญุตญาณเทอญ บุญอันจึงจำเริญแก่สัตว์ทั้งหลายใน
อนันตวัตร” ปที่จารึกไว้ที่พระพุทธรูปนี้ ตรงกับที่จารึกไว้ในศิลาจารึก
พระเจ้าฝน หมายความว่า เป็นพระพุทธรูป ที่ได้สร้างขึ้นไว้เพื่อความชุ่มชื้น
ร่มเย็น ชาวบ้านเรียกกันว่า พระเจ้าฝนแสนห้า ในปีใดถ้าฝนแล้งนานจนเกินควร
ชาวบ้านจะเชิญพระพุทธรูปองค์นี้ออกแห่เพื่อขอฝน

การที่หมื่นดาบเรื่อนได้สร้างวัดใหญ่โต อีกทั้งได้ถวายนาไว้มีค่า ถึง
๕๔๐,๐๐๐ เบียน ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นชัดว่า หมื่นดาบเรื่อนต้องเป็นผู้มีฐานะ
มั่งคั่ง มีข้าทาสบริวารมาก และบริวารเหล่านั้นก็คงมีฐานะความเป็นอยู่ดี จึงจะ
สามารถช่วยเหลือเจ้านายของตน ให้สร้างวัดใหญ่โตขึ้นได้จนเป็นผลสำเร็จ
อะไรเป็นต้นเหตุที่ทำให้บริวารของหมื่นดาบเรื่อนมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ข้าพเจ้า
เชื่อว่าคงไม่มีเหตุอื่น นอกจากความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพทาง
อุตสาหกรรมปั้นเครื่องถ้วย จึงได้ช่วยยกระฐานะของข้าทาสบริวารของหมื่นดาบเรื่อน
ขึ้น จากหลักฐานจำนวนโคกที่ได้สำรวจมาแล้ว ๔๓ โคก ซึ่งเชื่อว่าเป็นซากของ
เตาเผาเครื่องถ้วย ที่อยู่กระจัดกระจายไปตามบริเวณป่า ใกล้เคียงกับวัดของ
หมื่นดาบเรื่อนเอง ก็น่าจะพอใจเป็นที่เชื่อได้ว่า ข้าทาสบริวารของหมื่นดาบเรื่อน
คงจะเป็นช่างปั้นถ้วยชาม ที่ข้าพเจ้ากำลังกล่าวถึงอยู่ในขณะนี้ และการปั้น
ถ้วยชามเหล่านี้ คงมีขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช พระยอดเชียงราย
พระเมืองแก้ว จนหมดสิ้นราชวงศ์เม็งราย ซึ่งเราเรียกกันว่า “สมัยทองแห่ง
ลานนาไทย” นั่นเอง

ในศิลาจารึกของหมื่นดาบเรื่อนได้กล่าวถึงชาวพูเลว่า ได้มาร่วมชุมนุม
กันสร้างวัดศาลกัลญาณมหันตารามนี้ ชาวพูเลจะเป็นใคร อยู่ที่ไหน เป็นการ
ยากที่จะค้นคว้าหาหลักฐานให้แน่ชัดได้ แต่วัดศาลกัลญาณมหันตารามนี้ ตาม
ข้อสามัญเรียกโดยชาวบ้านปัจจุบันว่า “วัดเชียงแสน” ในตำนานเมืองเชียงแสน
ก็ได้มีการกล่าวถึงพันนา (ตำบล) แห่งหนึ่งซึ่งขึ้นต่อเมืองเชียงแสน ชื่อว่า

“พินนาปุเลา” เช่นนี้ อาจเป็นไปได้ว่าชาวปุเลาที่ศิลาจารึกของหมื่นดาบเรื่อนได้กล่าวถึงนั้น คงเป็นชาวตำบลปุเลา มาจากเมืองเชียงแสนนั่นเอง เหตุใดชาวปุเลาจึงได้อพยพย้ายลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่พบเตาโบราณนี้ เป็นเรื่องที่น่าจะได้มีการสืบสวนค้นคว้ากันต่อไป

เศษเครื่องลายครามจีนสมัยราชวงศ์หมิง

ขณะที่ได้ขุดเขี่ยกองเศษแตกของเครื่องถ้วยสันกำแพง ได้พบเศษแตกของชามลายครามสมัยราชวงศ์หมิงจำนวน ๓ ชิ้น ในจำนวนนั้นชิ้นหนึ่งเป็นเศษของก้นชาม มีอักษรจีนเขียนไว้ ๖ ตัว อ่านสำเนียงภาษากลางว่า “....หมิงชว่นเต๋อะเหี้ยนเจ้า” (明宣德年造) มีคำหนึ่งได้แตกหายไปเข้าใจคงเป็นคำว่า “ต้า” คือ ต้าหมิง ทั้งหมดแปลเป็นภาษาไทยว่า ทำในสมัยราชวงศ์ต้าหมิง รัชกาลชว่นเต๋อะ (คือรัชกาลที่ ๕ ของราชวงศ์ต้าหมิง) รัชกาลนี้เริ่มใน พ.ศ. ๑๕๖๕ หมดสิ้นใน พ.ศ. ๑๕๗๘ ก่อนเสด็จสวรรคตของหมิ่นดาบเรอ ๕๓ ปี หรือเกือบจะตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ จึงเป็นการช่วยยืนยันขึ้นอีกด้านหนึ่งว่า เครื่องถ้วยสันกำแพงคงมีอายุร่นราวคราวเดียวกันกับเศษเครื่องถ้วยของต้าหมิงที่พบ และนอกจากนี้แล้ว ข่าพเจ้ายังได้เครื่องลายครามหลายชิ้น ซึ่งยังมีรูปร่างคล้ายครกแก้ว มีผู้ขุดพบในเจดีย์ร้างในตำบลออนเหนือ อำเภอสันกำแพง อยู่ห่างจากบริเวณที่พบเตาเครื่องถ้วยสันกำแพงขึ้นไปทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ ๕ กิโลเมตร เมื่อได้เอามาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบดู ก็ยืนยันว่าผลิตในสมัยราชวงศ์หมิงรัชกาลต้นๆ ทั้งสิ้น จึงเชื่อว่าในสมัยทองของลานนาไทย คงจะได้มีการนำเอาเครื่องถ้วยของจีนมาเป็นตัวอย่างเพื่อผลิตขึ้นในประเทศนี้ หรือยิ่งกว่านั้นอาจมีช่างเข้ามาจากประเทศจีน เป็นครูสอนให้ทำเครื่องถ้วย เช่นเดียวกับที่สวรรคโลกและสุโขทัย เพราะลวดลายที่เขียนบนเครื่องถ้วยหลายอย่าง แสดงให้เห็นว่ามีอิทธิพลของจีนเจือปนอยู่เป็นอันมาก ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

ลักษณะของเตา

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ได้มีการพบโคกที่เชื่อว่าเป็นเตาแล้ว ๘๓ แห่ง ตั้งอยู่ใกล้ๆ ลำห้วยแม่ผาแห่น ลำห้วยแม่ลาน ซึ่งเป็นห้วยใหญ่ และตลอดสองฝั่งห้วยเล็กห้วยน้อยที่ไหลลงสู่ลำห้วยใหญ่ทั้งสองสายนี้ แต่ละโคกมีขนาดใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน ๕.๐๐ เมตร รอบๆ ปริมาตรที่โคกตั้งอยู่ มีเศษเครื่องถ้วยเรี่ยราดไปทั่วๆ บางโคกมีต้นสักขนาดใหญ่ มีอายุหลายร้อยปี ขึ้นอยู่ แต่ถูกตัดไปเสียแล้วในสมัยบริษัทฝรั่งทำไม้อยู่ในป่าแถบนั้น ประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว คงเหลืออยู่แต่ตอ เป็นการแสดงให้เห็นได้ว่า เตาที่ถูกทิ้งให้ร้างไปเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ลองให้ชุดที่เป็นโคกสามแห่ง พบน้ำเคลือบที่ถูกไฟเผาเสียจนแข็งเกร็งเป็นก้อนๆ จำนวนมากมาย และพบดินที่ถูกเผาจนสุกสีแดงเป็นแถบๆ บางเตาไม่พบอิฐเลย บางเตาพบอิฐบ้างแต่ก็มีจำนวนน้อย จึงเชื่อว่าเตาเครื่องถ้วยสันกำแพงนี้ ไม่ได้ใช้อิฐก่อเช่นเตาที่สวรรคโลก สุโขทัย และกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย แต่คงใช้วิธีชุดโพรงตามเนินเขา แล้วปิดปากโพรงด้วยอิฐหรือดินเหนียว ภายในโพรงใช้เป็นเตาเผาเครื่องถ้วย บางแห่งที่ตั้งของเตาเป็นที่ราบ ไม่สามารถชุดเป็นโพรงเข้าไปในดินได้ ก็คงชุดเป็นหลุม แล้วก่อด้วยอิฐปิดเป็นฝาหลุมข้างบน ดินที่ชุดจากหลุมก็ทิ้งกองไว้เป็นโคกจนปรากฏในปัจจุบัน การทำเตาแบบนี้ มีชาวไทยเหนือคนหนึ่งจากมณฑลยูนนาน ในประเทศจีนตอนใต้ เคยเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ที่เมืองบ่อ และ เมืองกงมา คนไทยที่นั่นในปัจจุบันก็ยังใช้วิธีชุดโพรงข้างเนินเขาเพื่อเผาเครื่องถ้วยกันอยู่ ข้าพเจ้าได้สอบถามชาวบ้านหลายคนในตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง ทุกคนยืนยันว่า ตนได้เคยชุดตามโคกที่เชื่อว่าเป็นเตา พบแต่น้ำเคลือบแข็งเป็นก้อนๆ ขี้เถ้า และดินที่ถูกไฟเผาจนสุกเป็นแถบๆ แต่ไม่พบอิฐเลย จึงเชื่อว่าเตาเครื่องถ้วยสันกำแพงนี้ ไม่ได้ใช้อิฐก่อเช่นเตาที่พบในที่อื่นๆ และการที่ไม่ได้ใช้อิฐก่อเอง จึงทำให้เตาตั้งอยู่ได้ไม่ถาวร คงใช้เผาได้ไม่กี่ครั้ง ดินข้างเตาและบนหลังเตา ถูกความร้อนมากเกินไปเกิดยุ่ยลงทำให้เตายุบ ต้องย้าย

ย้ายไปทำเตาใหม่ในที่ใหม่ อเจเนื่องมาจากเหตุนี้เอง เตาที่พบจึงมีจำนวนอยู่
มากมายถึง ๘๓ เตา และคงจะมีมากกว่านี้ถ้าได้มีการสำรวจให้ทั่วถึง เนื่อง
จากเตาตั้งอยู่ในป่าทึบ จึงเป็นการยากที่จะเข้าตรวจสอบให้ทั่วๆได้

เครื่องถ้วยสันกำแพงมีเคลือบผิวด้านๆ ไม่ขึ้นมันเหมือนเครื่องถ้วย
กาหลง นนทบุรีชั้น วุฒิสรรพ์ ช่างปั้นเครื่องสังโลกเชิงใหม่ปัจจุบัน ได้อธิบาย
ให้ข้าพเจ้าทราบว่า สาเหตุที่เครื่องถ้วยสันกำแพง มีผิวด้าน น้ำเคลือบไม่ขึ้นเป็น
มัน ก็เพราะเหตุว่าใช้ไฟแรงต่ำเผา ถ้าใช้ไฟแรงสูงเผา ให้เปลวไฟแล่นผ่าน
เครื่องถ้วย น้ำเคลือบจะละลายเกาะกัน ทำให้ผิวเคลือบใสเป็นมัน การที่จะช่วย
ให้เกิดไฟแรงสูง และให้เปลวไฟแล่นผ่านได้สะดวก ก็ต้องอาศัยการสร้างเตาและ
ปล่องควันให้ถูกต้องทุกส่วน ถ้าใช้เตาแบบโพรง หรือ หลุม เช่นที่สันกำแพง
น้ำเคลือบจะมีผิวด้านๆไม่ขึ้นมันเลย จากการพบเศษเครื่องถ้วยแตกเสียหายเป็น
กองใหญ่ๆ สลับซับซ้อนกันอยู่ข้างๆเตา ข้าพเจ้าเชื่อว่าการเผาด้วยเตาชนิดโพรง
หรือหลุมนี้ คงทำให้เครื่องถ้วยที่นำเข้าเผาในเตาเสียหาย จำนวนครั้งละไม่น้อย
ทีเดียว

มีสิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับเครื่องถ้วยสันกำแพง คือ เวลา
ชุบน้ำยาเคลือบนั้น ไม่เคลือบปากและก้นถ้วย เวลาเผาใช้วิธีวางปากถ้วยบน
ปากถ้วย และก้นถ้วยบนก้นถ้วย ซ้อนๆ กันไปเป็นตับๆ ตั้ง ๔-๕ ชั้น ปล่อง
ให้เปลวไฟแล่นผ่านจนน้ำเคลือบละลาย ที่ไหนมีการชุบน้ำเคลือบหนามากเกินไป
ก็ทำให้ปากถ้วยก้นถ้วยเกาะติดกันเป็นตับๆ จึงได้พบวิธีเผาในสมัยโบราณว่าเขาทำ
เช่นไร ตามบริเวณเตาได้พบหม้ออบทำด้วยดินเผาบ้างประปราย เป็นการแสดง
ให้เห็นได้อีกด้วยว่า วิธีเผาโดยใช้หม้ออบนี้ คงใช้เฉพาะเครื่องถ้วยชนิดที่ทำงาน
เป็นพิเศษ หม้ออบที่พบมีรูระบายอากาศ ๔ รู รูปร่างคล้ายๆ หม้ออบแบบจีนที่ยัง
คงใช้กันในปัจจุบันอยู่ ตรงกันข้ามกับเครื่องถ้วยสวรรคโลก และ สุโขทัย ซึ่ง
อาบนํ้าเคลือบทั้งหมดจนถึงปากถ้วย (นอกจากก้นถ้วย) จะวางทับซ้อนกันไม่ได้

เพราะเมื่อแผ่นน้ำยาเคลือบจะละลายเกาะติดกัน จึงต้องทำท่อขนาดต่างๆ ด้วยดินเผา
แล้วตั้งท่อขึ้น แล้ววางกันด้วยบนปลายท่อ เพื่อให้เปลวไฟแล่นผ่านได้ง่าย ฉะนั้น
เครื่องถ้วยสวรรค์โลก สุโขทัย จึงมีรูปวงกลมสีดำๆ ที่กันถ้วยแทบทุกใบที่ได้เคย
เห็นมา

ทำเลที่ตั้งของเตา

เหตุใดจึงตั้งเตาไว้ที่ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง เท่าที่ได้ตรวจสอบดูแล้วปรากฏว่า ทำเลที่ตั้งนี้ มีความเหมาะสมอยู่หลายประการคือ ประการแรก ใกล้เส้นทางการค้า ในสมัยโบราณการเดินทางจากเชียงใหม่ไปลำปาง ใช้เส้นทางสายสันกำแพง ออนใต้ และท่าชมพู เป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้ การตั้งเตาในตำบลออนใต้ จึงเป็นการสะดวกที่จะนำเอาผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายยังตลาดเชียงใหม่ ลำพูน และ ลำปาง ได้ง่าย ความเหมาะสมประการที่สองก็คือ ใกล้ต่อวัดตุ้ม คือดินและน้ำยาเคลือบ อีกทั้งยังทำกับบริบูรณ์ รอบๆ บริเวณเตามีดินเหนียวที่พอใช้ปั้นถ้วยได้ และในท้องถ้ำห้วยแม่ลานได้พบดินขาวคล้ายๆ ดินเกลือบของจีนซึ่งใช้ปั้นถ้วยได้ดั่งอีกด้วย ในบริเวณป่ารอบๆ ซึ่งบริบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้น้อยแล้ว ยังมีต้นมะกอกตาหมู (*Quercus velutina*) ขึ้นอยู่มากมายเท่าที่ทราบจากนายบุญยืน วุฒิสรรพ ซึ่งขึ้นเครื่องถ้วยเชียงใหม่ปัจจุบัน ว่าขี้เถ้าของลำต้นและใบมะกอกตาหมูนี้ ถ้านำเอาไปประสมกับดินท้องถิ่นตามส่วน ๔ ต่อ ๕ ป็นน้ำพอไม่ให้ขึ้นจนเกินไปแล้ว ก็จะได้น้ำเคลือบสีเขียว ชนิดที่เรียกว่า เซลาดอน (celadon) นอกจากนั้นน้ำยาซึ่งใช้เขียนลวดลายบนถ้วยซึ่งเป็นลายเส้นสีดำหรือสีน้ำตาลแก่ขึ้น ก็ได้แก่ดินแดงธรรมชาติซึ่งมีแร่เหล็กเจือปนอยู่ ดินแดงนี้พบมากในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ระยะเดินทางเท่าจากเตาสันกำแพงไปกลับได้ภายในวันเดียว ด้วยเหตุนี้ทำเลที่ตั้งเตาที่ๆ พบซากเหล็กอยู่นี้ จึงเป็นทำเลที่เหมาะสมแล้วทุกประการ

ลักษณะเครื่องถ้วยสันกำแพง

เท่าที่ได้พบ เครื่องถ้วยสันกำแพง มีฝีมือหยาบกว่าเครื่องถ้วยจากปากาหลง และสวรรคโลก สุโขทัย อีกทั้งดินที่ใช้ปั้นก็เป็นดินชนิดหยาบกว่า มีเมล็ดทรายปนมาก คงมิได้เกรอะดินเสียก่อน การเคลือบส่วนใหญ่ที่ตรวจพบ มีผิวด้านๆ ไม่ขึ้นเงาเป็นมัน มีสีต่างๆ ตั้งแต่สีเหลืองจนถึงสีเขียวอ่อน การที่มีสีแตกต่างกัน ก็เนื่องจากการตั้งเผา อยู่ห่างหรือใกล้ไฟ เครื่องเคลือบชนิดเป็นสีน้ำตาลเข้ม ที่ใช้ดินแดงมีแร่เหล็กปน ทำน้ำยาเคลือบก็พบบ้าง แต่ไม่สู้มากนัก

เนื่องจากดินเหนียวที่ใช้ปั้นเครื่องถ้วยสันกำแพง เป็นดินซึ่งไม่สู้ดีนัก จึงต้องปั้นให้หนา มิฉะนั้นถ้วยก็จะพังตัวของมันเองอยู่ไม่ได้ ผิดกับเครื่องถ้วยปากาหลง ซึ่งใช้ดินดีกว่าจึงปั้นให้บางได้ เพราะฉะนั้นเครื่องถ้วยสันกำแพง ถึงแม้จะมีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกับของปากาหลง แต่ก็ดูหนาเทอะทะกว่า อีกประการหนึ่งเป็นที่น่าสังเกตอีกด้วยว่า เครื่องถ้วยสันกำแพงซึ่งถึงแม้จะได้ใช้น้ำยาเคลือบทั้งภายนอกและภายใน ยกเว้นแต่ปากถ้วยและก้นถ้วยที่ไม่อาบน้ำยา เมื่อวางตั้งในเตาก่อนที่จะเผา ใช้วิธีวางซ้อนกัน โดยวางปากถ้วยบนปากถ้วย ก้นถ้วยบนก้นถ้วย เรียงกลับกันขึ้นไปเป็นตับๆ สูง ๔-๕ ชั้น ดังนั้นภายนอกของถ้วยที่ถูกเปลวไฟและเข้าเผาผ่าน น้ำเคลือบจึงสกรปรกกลายเป็นสีเข้มไม่ขึ้นเงาเป็นมันงามเหมือนภายในของถ้วย การวางเผาโดยวิธีวางปากซ้อนกันปิดเป็นหม้ออบ ช่วยให้อุณหภูมิภายในของถ้วยไม่ถูกเปลวไฟและเข้า ภายในของถ้วยจึงมีน้ำเคลือบสีสดใสขึ้นเงา ไม่ดำด่างสกรปรกเหมือนภายนอก

สิ่งที่พบส่วนใหญ่เป็น จาน ชาม ขวด ไห ขนาดต่างๆ รูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกับเครื่องถ้วยปากาหลง ที่เคลือบเฉยๆ มีเป็นจำนวนมาก ที่เขียนลายดอกไม้เถาวัลย์สีดำแล้วเคลือบทับก็พบบ้างที่บางเตา รู้สึกว่าแต่ละเตาชอบทำเครื่องถ้วยเฉพาะ เช่นเตาใดถนัดทำจานก็ทำแต่จาน เตาใดถนัดทำขวด ไห

ก็ทำเฉพาะสิ่งนั้นๆ มีเตาที่หัวตอยโทน หัวตันมน และเหล้าบวกแท้ สาม
 แห่งนี้ทำเครื่องถ้วยชนิดเขียนลวดลายได้อย่างงามมาก ฝีมือการเขียนเกือบไม่ผิด
 กับเตาที่ในป่ากาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ข้าพเจ้าได้นำเอา
 เครื่องถ้วยที่มีลวดลายต้นไม้ ดอกไม้ กอบัว ให้เพื่อนชาวต่างประเทศที่เชี่ยวชาญ
 ในเรื่องเครื่องถ้วยดู ได้รับคำชี้แจงว่า ลวดลายที่เขียนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน
 กับลวดลายของจีนในสมัยต้นๆ ของราชวงศ์ต้าหมิง นอกจากนี้แล้วยังได้พบจาน
 ชามที่เขียนเป็นรูปปลาคู่กลับทางกัน ซึ่งพบจำนวนมากมายที่เตาใกล้ๆ วัดของ
 หม่นดาบเรื่อน การเขียนลวดลายปลาคู่กลับนี้เนื่องมาจากเครื่องหมาย “อิน”
 และ “หยั่ง” (陰 陽) ของจีน ถือเป็นเครื่องหมายการเริ่มต้นของชีวิต อัน
 เป็นเครื่องหมายที่เป็นสิริมงคลคุ้มครองมนุษย์จากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวงได้ ด้วยเหตุนี้
 ข้าพเจ้าเชื่อว่า เตาต้นกำเนิดนี้มีครูเป็นชาวจีน หรือมีครูที่ได้เล่าเรียนวิชา
 ตามแบบจีนมาสอนให้ทำ เช่นที่สวรรคโลก และสุโขทัย จึงได้ถ่ายทอดลวดลาย
 แบบจีนแท้ๆ ไว้ให้เป็นอันมาก

เตาเครื่องถ้วยแห่งอื่น ๆ ในภาคเหนือ

นอกจากเตาที่พบที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และ ที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น เมื่อเร็ว ๆ นี้ นายวิวัฒน์ ชูติมา ได้พบเตาที่ข้างลำห้วยแม่คำ ตำบลจำป่าหวาย อำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย ห่างจากตัวเมืองพะเยาไปทางทิศใต้ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ขึ้นใหม่อีกแห่งหนึ่ง เป็นการพบเตาแหล่งที่ ๓ ในภาคเหนือของประเทศไทย จากเศษเครื่องถ้วยที่นายวิวัฒน์ ได้ส่งมาให้ข้าพเจ้าตรวจสอบนั้น ปรากฏว่าฝีมือปั้น วิธีปั้นตลอดจนวัตถุดิบที่ใช้ ใกล้เคียงกับเตากาหลง ที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และเตาสันกำแพง ที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่เป็นอันมาก จึงเชื่อว่าเตาที่พบใหม่ ที่อำเภอพะเยา จังหวัดเชียงรายนี้น คงเป็นเตาที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับเตาอื่น ๆ ของภาคเหนือ ซึ่งน่าจะได้รับการค้นคว้าหาหลักฐานยืนยันอายุของเตาอีกต่อไป

นอกจากนี้แล้ว ข้าพเจ้ายังได้เคยขึ้นไปตรวจบนสันเขาตอยโห่งผาอ่าง ตำบลสร้างม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้พบปะเศษเครื่องถ้วยหลายยุคหลายแหล่งปะปนกัน กระจายไปทั่วๆ สันเขานั้น เศษเครื่องถ้วยที่พบนั้นปรากฏว่าเป็นเครื่องถ้วยจากสวรรคโลก สุโขทัยก็มี เครื่องถ้วยจากสันกำแพง และปากาหลงก็มี และยังพบปะเศษเครื่องถ้วยลายครามสมัยราชวงศ์หมิงตอนกลางอีกบ้าง เหตุใดเศษเครื่องถ้วยเหล่านี้จึงขึ้นไปปรากฏเรียงรายอยู่บนสันเขา ซึ่งสูงมากอยู่นั้น เป็นเรื่องที่น่าพิศวงอยู่ ข้าพเจ้าได้พยายามตรวจสอบรอบๆ บริเวณสันเขานั้น ไม่พบปะหลักฐานอันใด ที่จะแสดงว่าบริเวณแถบนั้นเป็นที่ตั้งของเตามาแต่ก่อน อีกประการหนึ่งทำเลของบริเวณแถบนั้น ไม่เหมาะสมที่จะตั้งเตา เพราะเป็นสันเขาสูง จะชักน้ำมาใช้ไม่สะดวก และยังเป็นอุปสรรคแก่การขนส่งทุกอย่างอีกด้วย

ในปัจจุบันนี้ที่เชียงใหม่ และ เชียงราย ยังมีการทำเครื่องถ้วยชนิดเคลือบสีเขียวแบบ “เซลาดอน” กันอยู่ แต่การทำเครื่องถ้วยนี้ ช่างที่เริ่มตั้งเตาเป็นคนแรกเป็นชาวไทยใหญ่มาจากเมืองกึ่ง ซึ่งอยู่ในรัฐไทยใหญ่ ใกล้ๆ กับเมืองต่วน โดยมาตั้งเตาที่บ้านประตู่ข้างฝือก เชียงใหม่ ประมาณ ๖๐ ปีมาแล้ว ช่างที่มาคราวนั้นชื่อ นายจองยี่ นายคำทร และ นายจองคำ บุตรหลานของช่างปั้นไทยใหญ่เหล่านี้ ยังคงดำเนินการปั้นเครื่องถ้วยเคลือบสีเขียวแบบเซลาดอนมาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนเตาปัจจุบันที่เชียงรายได้มีช่างไทยใหญ่ไปจากเชียงใหม่ ไปเริ่มตั้งเช่นเดียวกัน วิชาการทำเครื่องถ้วยของชาวไทยใหญ่ เชื่อว่าคงได้รับไปจากเชียงใหม่อีกต่อหนึ่งในสมัยโบราณ เช่นเดียวกับวัฒนธรรมทางด้านอื่นๆ บางอย่าง และพุทธศาสนาอีกด้วย เช่น นิกายไทยยวน (โยนก) ซึ่งไปจากเชียงใหม่ เผยแพร่ขึ้นไปถึงรัฐแสนหัวเป็นต้น

เกี่ยวข้องกับเครื่องถ้วยสุโขทัย

ตามหลักฐานที่ได้นำมาใช้ประกอบ เพื่อคำนวณอายุของเตาสันกำแพง เช่นศิลาจารึกของหม่นดาบเรณิกดี เศษเครื่องลายครามจีนสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งราชวงศ์ต้าหมิงก็ดี ตลอดจนลักษณะของลวดลายซึ่งมีส่วนคล้ายคลึงลวดลายในสมัยต้น ๆ ของราชวงศ์ต้าหมิงก็ดี ล้วนแต่พอจะนำมาใช้เป็นหลักอ้างอิงยืนยันได้ว่า เครื่องถ้วยสันกำแพงนั้น คงเริ่มทำกันในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช ลงมาจนถึงสิ้นราชวงศ์เม็งราย คือประมาณแต่ พ.ศ. ๑๕๔๔ จนถึง พ.ศ. ๒๑๐๑ เป็นระยะเวลาประมาณ ๕๐๐ ปีเศษ ซึ่งเราเรียกกันว่าเป็นสมัยทองของลานนาไทย อุตสาหกรรมเครื่องถ้วยนี้ คงจะคงอยู่ไม่ได้นาน ก็ต้องถูกเลิกล้มหายสาบสูญไป เพราะในพงศาวดารพม่าฉบับพระราชวังแก้ว (Hmanan Yazawin Dawgyi) ได้กล่าวถึงว่าใน พ.ศ. ๒๑๐๑ เมื่อพระเจ้าบุเรงนองแห่งพม่า ได้ได้เมืองนครเชียงใหม่แล้ว พระเจ้าบุเรงนองให้อพยพเอาบรรดาศิลปิน และช่างฝีมือในการทำสิ่งของต่าง ๆ ในเชียงใหม่ ไปไว้ที่เมืองหงสาวดีเสียทั้งสิ้น จึงเชื่อว่าช่างทำเครื่องถ้วยสันกำแพง คงจะได้ถูกกวาดต้อนไปอยู่ที่หงสาวดีในสมัยนั้น ทำให้การทำเครื่องถ้วยที่สันกำแพงถูกทอดทิ้งให้ร้างไปจนกระทั่งทุกวันนี้

อาณาจักรสุโขทัย และ อาณาจักรลานนาไทยเชียงใหม่ นอกจากจะมีส่วนสัมพันธ์กันทางสายโลหิตที่เป็นคนเชื้อชาติไทยเหมือนกันแล้ว ยังมีส่วนสัมพันธ์กันในด้านวัฒนธรรมเป็นอันมากอีกด้วย จริงอยู่ อาณาจักรสุโขทัยได้รับวัฒนธรรมจากขอมเข้ามาเจือปนด้วยเป็นอันมาก และทางด้านอาณาจักรลานนาไทย ก็ได้รับวัฒนธรรมจากมอญที่ตกค้างผ่านมาจากเมืองหริภุญชัย หรือ ลำพูน แต่โดยที่อาณาจักรสุโขทัยตั้งอยู่ใกล้ชิตทะเลกว่า จึงได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศเช่น จีน มอญ ลังกา และ อินเดีย ได้ง่ายกว่าอาณาจักรลานนาไทยด้วยเหตุนี้อาณาจักรสุโขทัย จึงได้เจริญก้าวหน้าไปไกลกว่าอาณาจักรลานนาไทยในด้านศิลปวิทยาการต่างๆ ตลอดจนการพระพุทธศาสนา ซึ่งในที่สุดวัฒนธรรม

ต่างๆ ที่อาณาจักรสุโขทัยได้รับเข้ามา ก็ค่อยๆ แพร่หลายซาบซึ้งเข้าไปเป็นปึกแผ่น
ในอาณาจักรลานนาไทย เมื่ออาณาจักรสุโขทัยหมดสิ้นอำนาจลง เพราะถูกผนวก
เข้าไปอยู่ในอาณาจักรของไทยแห่งใหม่ที่อยุธยา ความเจริญในทางด้านศิลป
วิทยาการ ตลอดจนการพระพุทธศาสนาในนครเชียงใหม่ จึงรุ่งโรจน์ขึ้นจนถึง
สุดยอด ซึ่งในระยะนี้เราเรียกกันว่า “สมัยทองแห่งลานนาไทย”

ภายหลังที่อาณาจักรสุโขทัย ได้ตกไปอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรอยุธยา
แล้ว หัวเมืองฝ่ายเหนือของสุโขทัย ที่มีอาณาเขตติดต่อกับอาณาจักรลานนาไทย
เชียงใหม่ ก็ได้เริ่มกระต้างกระเดื่องต่อกรุงศรีอยุธยา ในจำนวนนี้มีพระยา
บุรุษเชษฐา เจ้าเมืองชะเลียง หรือ สวรรคโลก (ในพงศาวดารโยนกเรียกว่า
พระยาบุษยไชย เจ้าเมืองสองแคว) ได้กวาดต้อนเอาเจ้าไพร่พลจากเมืองชะเลียง
หรือสวรรคโลก เข้ามาขอพึ่งบรมโพธิสมภาร พระเจ้าติโลกราช ที่นครเชียงใหม่
ใน พ.ศ. ๑๕๕๐ (ในพงศาวดารโยนกว่า พ.ศ. ๑๕๕๔) หลังจากนั้นหัวเมือง
ฝ่ายเหนือของสุโขทัย ก็กลายเป็นสนามรบ ระหว่างกองทัพของพระเจ้าติโลกราช
แห่งเชียงใหม่ ฝ่ายหนึ่ง กับ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แห่งกรุงศรีอยุธยา อีก
ฝ่ายหนึ่ง ผลัดกันแพ้ ผลัดกันชนะ บางครั้งบางเวลากองทัพเชียงใหม่ยึดเมือง
ชะเลียง (สวรรคโลก) และสุโขทัยได้ ก็ได้ปกครองชั่วคราว ระยะเวลาหนึ่ง เมื่อ
ล่าถอยกลับคืนเชียงใหม่ ก็ได้ทำการกวาดต้อนเอาชาวพื้นเมืองติดตามขึ้นไปด้วย
ด้วยเหตุนี้เอง ชาวเขาจึงเชื่อว่าข้างบนเครื่องถ้วยจากสวรรคโลก และ สุโขทัย จึง
ถูกกวาดต้อนอพยพขึ้นไปอยู่ในเมืองเชียงใหม่ และได้เริ่มทำการปั้นถ้วยชามซึ่ง
ตนเองได้เคยมีความชำนาญอยู่แล้ว ในบ้านเมืองที่ตนได้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่
ต่อไป ส่วนเตาที่ชะเลียงสวรรคโลก สุโขทัย ก็คงจะหยุดผลิตและถูกทอดทิ้งให้
ร้างไปตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ฝ่ายพระยาบุรุษเชษฐาเจ้าเมืองชะเลียง หรือสวรรคโลก เมื่อได้กวาดต้อน
เอาชาวเมืองชะเลียงหรือสวรรคโลกหนีมาเข้ากับเชียงใหม่แล้ว พระเจ้าติโลกราช
ก็โปรดให้ไปครองพันทาพุดา ซึ่งเข้าใจว่าเป็นพันทา(ตำบล)หนึ่งของเมืองเชียงใหม่

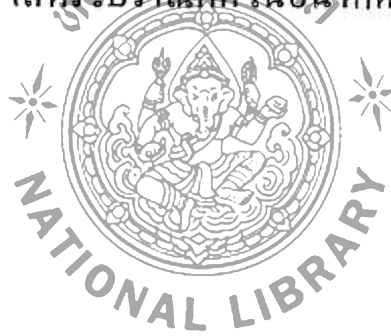
แต่อยู่ที่เมืองพุกาได้ไม่นาน ก็ถูกย้ายไปครองเมืองพะเยา พระยาบุรุษเชียวรคงจะ
ครองเมืองพะเยายู่นานมาก ในตำนานพระแก่นจันทน์ได้กล่าวถึงพระยาบุรุษเชียว
ว่า ใน พ.ศ. ๒๐๒๕ พระยาบุรุษเชียวยังเป็นเจ้าเมืองพะเยาอยู่ ได้อัญเชิญ
พระแก่นจันทน์มาจากวัดหนองบัว เพื่อประดิษฐานไว้ที่วัดสร้างใหม่ ชื่อวัด
ดอนชัย การค้นพบเตาแห่งใหม่ที่พะเยา จึงเป็นการช่วยยืนยันว่า พระยา
บุรุษเชียว คงมีส่วนในการนำเอาวิชาช่างการทำเครื่องถ้วยจากสวรรค์โลก สุโขทัย
มาสู่ลานนาไทยเป็นแน่ และการที่ศิลาจารึกของหมื่นดาบเรื่อนได้กล่าวถึงชาวพุกา
ว่า ได้มาช่วยสร้างวัดศาลกัลยาณมหันตารามนั้น เมือง “พุกา” และเมือง “พุกา”
อาจอยู่ใกล้ชิดกันก็ได้ เพราะ พุกา แปลว่า ภูเขาที่มีต้นเตาขึ้น (คือต้นแซม
ชนิดหนึ่ง) ส่วนพุกา ก็คือภูเขาที่มีหญ้าคาขึ้น ในปัจจุบันทางภาคเหนือของเรา
ก็ยังชอบใช้พูดคำว่า คา และ เคา ควบกันไป เช่น ป้าคา ป้าเคา หรือป้าแซม
ป้าเคา เป็นต้น

จริงอยู่ ถ้าจะถือว่าพระยาบุรุษเชียว ได้นำเอาช่างทำเครื่องถ้วยจาก
สวรรค์โลก สุโขทัย ขึ้นมายังลานนาไทย เหตุใด เครื่องถ้วยที่ผลิตขึ้นใหม่ใน
อำเภอสันกำแพงและป่ากาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย จึงมีสีของ
น้ำเคลือบที่ดี ฝีมือการปั้นก็ดี ตลอดจนลวดลาย และแม้วิธีการเผาก็ไม่เหมือน
กันกับที่เคยผลิตในสวรรค์โลก สุโขทัย คงผิดแปลกกันไปบ้างเล็กน้อย

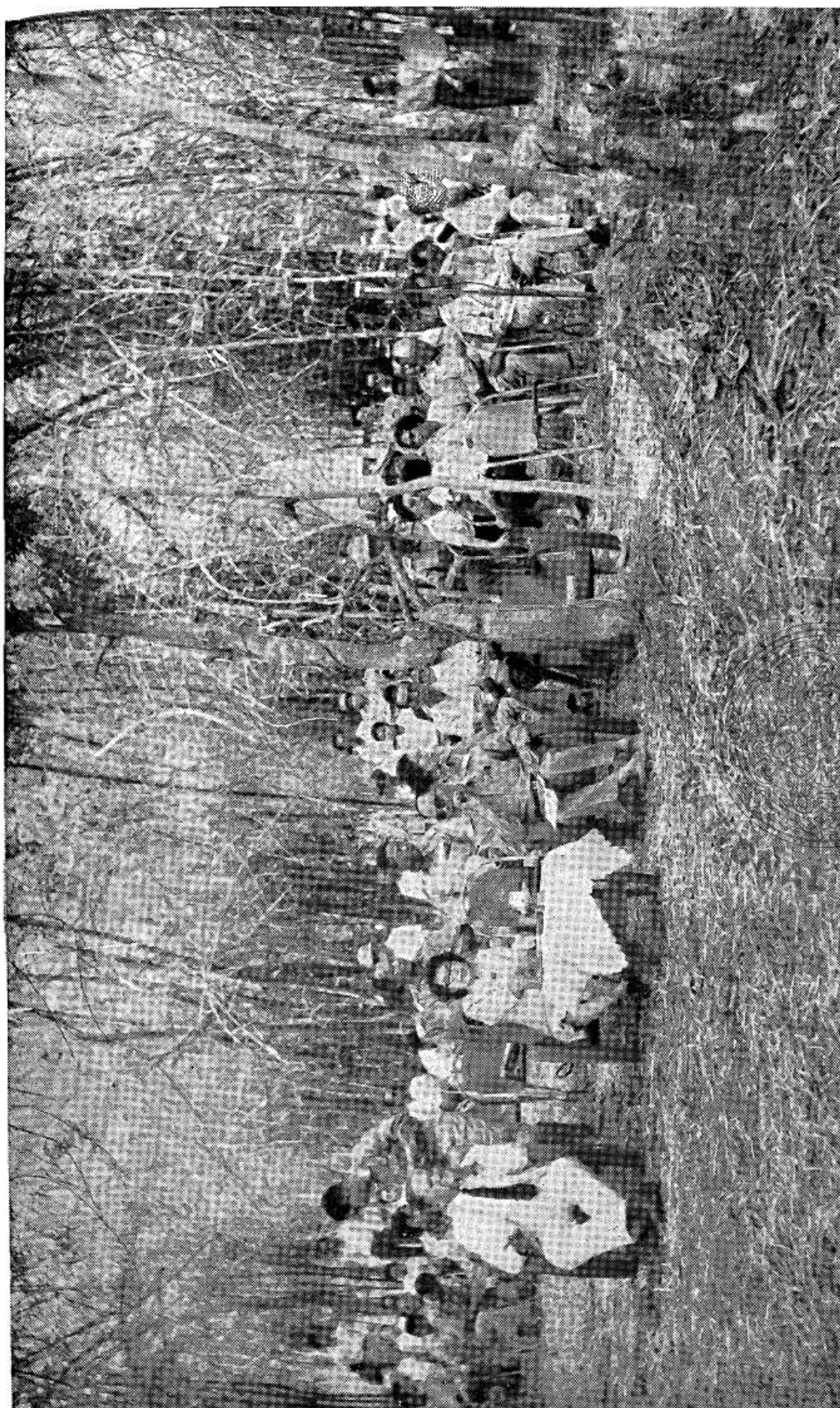
เกี่ยวกับเรื่องฝีมือการปั้นนั้น เมื่อช่างที่ถูกกวาดต้อนขึ้นมา ได้ถูกแบ่ง
แยกให้ไปเป็นข้าทาสบริวารของนายทัพ นายกอง ที่มีความดีความชอบในการทำ
สงคราม ช่างปั้นก็จะแตกกระจายกันไปอยู่กับเจ้านายใหม่ของตน กลุ่มไหนที่ได้
ช่างฝีมือดีไป ก็จะผลิตเครื่องถ้วยที่มีฝีมือดี เช่นที่ป่ากาหลง เป็นต้น กลุ่มไหน
ที่ได้ช่างฝีมือปานกลางและเลว ก็จะผลิตเครื่องถ้วยตามฝีมือของตนออกมา เช่น
ที่สันกำแพง เป็นต้น ส่วนในด้านที่ว่า สีของน้ำเคลือบไม่เหมือนกันนั้น อาจ

เป็นเพราะชนิดของดินที่นำมาใช้ปั้นนั้นไม่เหมือนกันกับที่เดิม อีกทั้งดินไม้ที่จะนำมาเผาเป็นขี้เถ้า เพื่อใช้ทำนํ้ายาเคลือบนั้น คงหาชนิดที่ใช้กันสวรรคโลก สุโขทัย ไม่ได้ เพราะในภาคเหนือมีภูมิประเทศเป็นภูเขา มีดินฟ้าอากาศผิดแผกแตกต่างกัน อีกทั้งตั้งอยู่ในเส้นแวงเหนือขึ้นไปกว่าสวรรคโลก สุโขทัย จึงจำต้องค้นคว้าหาขี้เถ้าของดินไม้ชนิดใหม่มาทดลองใช้แทน ในที่สุดก็ได้ดินมะก่อดาหมุ มาใช้เป็นนํ้ายาเคลือบเพื่อให้ได้ลักษณะ และสีสรรค์คล้ายคลึงกับวัตถุเซลาดอนที่ตนเคยผลิตขึ้นในสวรรคโลก สุโขทัย ให้มากที่สุดเท่าที่จะพึงกระทำได้ ส่วนลวดลายที่เขียนไม่เหมือนกันนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่า เมื่อย้ายมาอยู่ในท้องที่ใหม่ ช่างปั้นก็อาจนำเอาลวดลายของท้องที่ใหม่เข้ามาใช้ เพราะผลิตผลนั้นจะขายในตลาดในท้องที่ใหม่ ถ้าจะใช้ลวดลายที่เคยใช้อยู่ในสวรรคโลก สุโขทัยแล้ว ผู้ซื้ออาจไม่นิยมซื้อ แต่อย่างไรก็ดี ลวดลายของเครื่องถ้วยสันกำแพง รูปปลาค้างคาวกลับหางนั้น ซึ่งเป็นเครื่องหมายของ “อิน” และ “หยั่ง” (陰 陽) คือเครื่องหมายการเริ่มต้นของชีวิต ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า เป็นอิทธิพลของจีนนั้น ยิ่งก่อให้เกิดความพิศวงอยู่ว่า เหตุใดจึงคงพบปะในเฉพาะเครื่องถ้วยที่สันกำแพงเท่านั้น เหตุใดไม่พบในเครื่องถ้วยที่ปากาหลงด้วย ถ้าจะถือว่ามีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน เรื่องนี้น่าจะได้มีการศึกษาค้นคว้ากันอีกต่อไป ในด้านเตาเผาเครื่องถ้วยซึ่งปรากฏว่า เตาที่สันกำแพงใช้ชุดเป็นโพรงตามเนินเขา หรือชุดเป็นหลุมตามที่ราบนั้น ผิดแปลกกว่าที่สวรรคโลก สุโขทัย และ ปากาหลง เพราะเตาแห่งอื่นๆ ล้วนแต่ก่อด้วยอิฐเป็นเตาแบบถาวรทั้งสิ้น เรื่องนี้ก็แปลกเรื่องหนึ่ง ที่น่าจะได้มีการศึกษาค้นคว้าให้ละเอียดถี่ถ้วนต่อไปว่า เหตุใดจึงสร้างเตาไม่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าเคยได้ทราบจาก นายบุญยืน วุฒิสรรพ์ ช่างปั้นเครื่องถ้วยในเชิงใหม่ปัจจุบัน ซึ่งข้าพเจ้าได้เคยกล่าวนามมาในตอนต้นๆ ของคำบรรยายนี้แล้ว ว่าได้มีเพื่อนที่สวรรคโลก เคยเล่าให้ฟังว่า แม้ที่สวรรคโลก และสุโขทัย ในสมัยโบราณ ตนเคยพบหลักฐานว่าได้มีการชุดเตาเผาเครื่องถ้วยเป็นโพรง หรืออุโมงค์ตามผังแม่น้ำยมเหมือนกัน แต่โดยที่ข้าพเจ้ายังมิได้เคยไปตรวจดูเตาที่กล่าวถึงนี้ จึงไม่กล้ายืนยันว่าจะเท็จจริงหรือไม่ประการใด

ก่อนจะจบคำบรรยายนี้ ข้าพเจ้าขอเรียนให้ทราบว่า ความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องเครื่องถ้วยสันกำแพง ซึ่งได้อาศัยหลักฐานที่ค้นพบมาประกอบแล้วนั้น ข้าพเจ้าก็ยังไม่บังใ้ใจจะเชื่อว่าถูกต้องไปเสียทั้งหมด อาจมีการพบปะสิ่งอื่นสิ่งใดใหม่ๆ ที่จะใช้นำมาประกอบเป็นหลักฐานใหม่ต่อไปอีกได้ จึงขอฝากเรื่องนี้ไว้กับนักศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์โบราณคดีในอนาคตอีกต่อไป

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คู่หมั้น คุณหญิง อภัยมิตรศิลปากร และผู้สนใจ กำลังฟังปาฐกถาของพู่เจียน
ที่ได้ก่อไฟ ในบริเวณเตาทุเรียง เมืองสุโขทัยเก่า

The Minister of Education and his wife and the Director General of the Fine Arts Department among
the audience at the lecture given by the author at the site of Turieng Kiln at old Sukhothai.

INTRODUCTION

When preparations were being made for the Seminar on Archeology to be held at the Fine Arts Area Unit 3 (Sukhothai and nearby provinces), I consulted with Prince Subhadratis Tiskul, chief curator of the Fine Arts Department, and other scholars about the selection of subjects to be presented and discussed at the Seminar—such as customs, costumes, history, music, architecture, etc. of old Sukhothai, in short, the civilization of old Sukhothai. After I had selected the subjects the next task was to look for authorities to present them. When it came to the subject, "Ceramic Ware of the Sukhothai Period," it was agreed that I should invite Mr. Kraisri Nimmanahaeminda to give the lecture, for it was well known that he had made extensive investigations of the subject and would do a good job of informing us. But after the fashion of the learned Mr. Nimmanahaeminda replied that he would be happy to lecture and to take part in the Seminar, but that he feared the subject "Ceramic Ware of Sukhothai Period" was too broad, and beyond his knowledge, and he would prefer to speak on "Sankampaeng Glazed Pottery." We desired to know about Sankampaeng pottery also, realizing that it had a close connection with the pottery of Sukhothai period. So it was agreed, and Mr. Nimmanahaeminda was pleased to join the Seminar, which the Fine Arts Department arranged to meet in the shade of a bamboo grove near the kilns in Muang Kao Township, Muang Sukhothai District, Province of Sukhothai, and he lectured on the morning of March 31, 1960.

The reader will see that Mr. Nimmanahaeminda has investigated the subject thoroughly. The lecture will be most useful for the study of history and archeology. In this connection, the Fine Arts Department is gathering the lectures that were presented at the Seminar, and the answers to the questions that were raised there, together with pictures and diagrams, for publication in a future volume. Because many subjects are to be treated in the one volume, and this involves a variety of tasks, the work of preparation is slow, but the book will surely be published on a future occasion.

At the end of August 1960, Mr. Nimmanahaeminda came to see me at the National Museum in Bangkok and expressed the desire to publish his lecture, "Sankampaeng Glazed Pottery", and distribute it to friends and relatives as a memento on the occasion of the family celebration of the birthday of his father, Mr. Kee Nimmanahaeminda, who will reach 6 cycles or 72 years of age on November 1, 1960. I am happy to accede to this wish, having a deep respect for the gentleman whose birthday is thus to be observed. On the same occasion, Mr. Kraisri Nimmanahaeminda wishes to make the lecture available for sale to others who may be interested in it as a means of disseminating knowledge of Lannathai culture and arts. The proceeds will be placed in a fund for public charity. I rejoice in, and support this idea, feeling that publication for friends and relatives alone would limit the scope of the lecture.

Mr. and Mrs. Nimmanahaeminda, the parents, have consistently done good, both in the affairs of the world and in matters of piety, having a benevolent disposition, with compassion, kindness, and generosity toward all. They are known and loved by the people both in Chiangmai and other provinces. Their children also follow in their footsteps in having the same virtues. I myself have been the object of kindness and generosity of both the parents and their children.

On this happy occasion when Mr. Kee Nimmanahaeminda attains 6 cycles of years, may the power of the Three Gems and of all the meritorious acts which he, together with his wife and children have performed with a magnanimous and generous spirit, bring to Mr. Kee Nimmanahaeminda and his family an abundance of years, health, happiness, strength of body and mind, and wealth.

Dhanit Yupho

PREFACE

It was an honor to be invited to participate in the Seminar on Archeology which the Fine Arts Department held at old Sukhothai City in Sukhothai Province, from March 28 to April 3, 1960, and to give a lecture on the subject of Sankampaeng pottery.

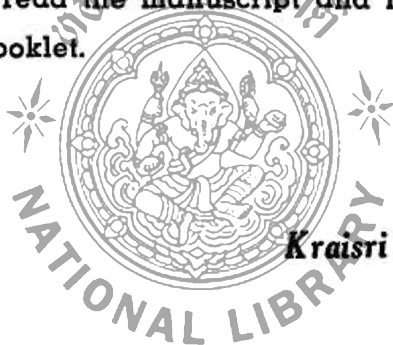
With regard to Sankampaeng pottery, I have been interested in the subject since the first time I discovered the kilns in the jungle in Sankampaeng District, and have continued studies and investigations since that time. When I gave the lecture, the newspaper *Siam Nikorn* published it. Many readers, including friends and relatives, requested that I have it published again, and include copious illustrations. Furthermore, friends of other countries requested that a translation in English should be added. So I began the preparation, coincident with the fact that on November 1, 1960, Mr. Kee Nimmanahaeminda, my father, will reach the age of 6 cycles. In order to celebrate this auspicious occasion, his children and friends wished to print a book as a memento. It was agreed that my lecture be published, with a portion of the copies to be distributed to relatives and friends who are present for the celebration of my father's birthday. Another portion will be sold to interested readers, with the proceeds going to charity.

When Indiana University sponsored an exhibition of Thai arts which was collaborated by the United States Government, the committee to select objects for exhibition had acquired many specimens of Sankampaeng and Kalong pottery from my collection, some of them are shown in the illustrations at the end of this booklet. This exhibit will be shown in different important museums in the United States for a period of over six months.

Insamuch as the copyright to this lecture belongs to the Fine Arts Department, I wish to thank the Director General of the Department for his gracious permission to publish this volume and for the high honor he has bestowed upon me and my family by writing a moving introduction. I wish also to thank the Governor of Chiangrai Province and Mr. Vipat Chutima, who kindly lent me pieces of

IV

Kalong pottery to be photographed for illustrations for the book, and Mr. Chutima, in particular, for taking it upon himself to examine pottery kilns in Payao District, Chiengrai Province, and for the new discovery which is thought to be a pottery kiln at Chanchwa Township, Mae Chan District, Chiengrai Province, and also at Ban Pongdaeng, Mae Kaoton Township, Pan District, Chiengrai Province. I hereby also thank Dr. John F. Brohm, Mr. Herbert G. Grether, Mr. Alexander Brown Griswold and Mr. Prasert Churat who read the manuscript and made useful suggestions in the English version of this booklet.

Kraisri Nimmanahaeminda

Fahham, Chiangmai

September 21, 1960

SANKAMPAENG GLAZED POTTERY

THE DISCOVERY

In the north of Thailand, which at one time was the seat of the Kingdom of Lannathai, a glazed pottery kiln had already been found at Kalong before the present discovery. Kalong is near the village which is now called Tungman. (Tungman means "the field of the Burmese". The villagers of this area came from the village of Tungman in Lampang Province quite recently.) Tungman is located in Huafai Township, Vieng Papao District, Chiengrai Province. The man who discovered this kiln was Phya Nagara Pra Ram, and he reported the discovery of the Kalong pottery in the *Journal of the Siam Society*, Number 29, Section 1, August 1936.

In his report in the *Journal of the Siam Society*, Phya Nagara Pra Ram expressed the belief that the pottery of Kalong were much older than glazed pottery produced in Sawankalok (Chalieng) and Sukhothai and he also came to the conclusion that the knowledge of glazed pottery production had been in the hands of the Thai when they were still living in the southern part of China. He assumed that when the Thai migrated into the southeast Asian peninsula, they brought with them this knowledge of glazed pottery. All pottery produced at Sawankalok (Chalieng) and Sukhothai he therefore took to be much more recent than those produced at Kalong.

The views of Phya Nagara Pra Ram were contested by Dr. Reginald le May in an article which appeared in the *Journal of the Siam Society*, Number 31, Section 1, March 1939. It was Dr. le May's contention that the Kalong kilns were not much older than the fifteenth or sixteenth century at the most and this opinion I am supporting here.

One day in 1952 I accidentally discovered a new kiln site while traveling in the forest at the Township of Ontai, Sankampaeng District, Chiangmai

Province. This point is about twenty-three kilometers to the east of the walled city of Chiangmai. Here I first noticed a great many shards scattered about in the forest. Inquiries directed at the nearby villagers concerning these broken remain proved fruitless. The people there are all new migrants into the area and no one knew why the shards should be scattered about there, how long they had been there, or even anything about the local history of Ontai.

THE STONE INSCRIPTION OF MUN DABRUAN.

After making a survey, I found no less than eighty-three kiln sites in the area. Near a mound which I assumed was an old kiln, there is a ruined monastery called Wat Chiengsaen. It is situated on the bank of a stream called the Mae Phahaen, 1.5 kilometers north of the village of Patung in Ontai Township. A second ruined monastery lies on the slope of a hill called Kiu Yadaeng two kilometers to the south of Patung. At Wat Chiengsaen I discovered a square-shaped stone pillar about 1.20 meters high that was half-buried in the ground with only the top part exposed. After digging up this stone pillar, I noticed inscriptions on the four sides in Sukhothai characters. The upper part of the pillar had been broken off, leaving only the lower part with the inscriptions still intact. After reading these inscriptions and translating them into modern Thai, the following is the sense of what I have been able to make of them:

"When King Sri Saddhamankura Mahacakkavatti Rajadhiraja became King of Chiangmai, he bestowed on the minister called Atijavanana Pavarasiddhi the title of Mun Dabruan. In the Year of the Monkey, in the Little Era of 850 (1488 A.D.), sixth month, eighth day of the waxing moon, Mun Dabruan invited all the devout Buddhists of the area, including, for instance, the people of Pulao, to gather together to build a preaching hall, a *stupa* and a library for the scriptures. When the project was completed, he named the monastery he had constructed Salakalyanamahantarama. When the King of Chiangmai heard of this meritmaking, he designated the part of the monastery precinct to be used as an ordination hall. Then Mun Dabruan invited monks, including for example Mahathera Sundara of Wat Mun Pai and Mahathera Vajirabodhi of Wat Mun Kruen, together with other monks, nine in number, to come and be patrons of the new monastery he had built. In the year Little Era 851 (1489 A.D.), the King of Chiangmai gave land valued at 540,000 cowrie shells to Mun Dabruan and Mun Dabruan in turn presented the same land to the monastery he had built. In so doing he referred to Pan Nanaransri, Lam Roi Brahma, Lam Som Dabruan and many other people as witnesses to the fact that he had given the land to Salakalyanamahantarama. In addition, Mun Dabruan purchased twenty-five families of slaves, numbering seventy-eight people in all, and presented them to this new monastery which he had built. He also donated money for the following:

To construct the *stupa*—19,900 cowrie shells.

To construct the preaching hall—11,700 cowrie shells.

To construct the library—21,000 cowrie shells.

To make palm-leaf manuscripts—20,000 cowrie shells.

To make covers for the manuscripts—1,000 cowrie shells.

To cast five bronze images of the Buddha—6,000 cowrie shells.

In addition, Mun Dabruan gave 3,000 cowrie shells more to be used as an endowment fund, the interest from which would go for the purchase of food for the daily serving of ten monks. And Mun Dabruan also laid this curse upon whosoever shall take away the property of this monastery which he has given, that they shall all be burnt by the fire in the four *apayas*."

The above text was inscribed on the stone pillar in the year Little Era 853, or 1491 A.D., during the reign of King Pra Yod Chiengrai and while the Salakalyanamahantarama was being constructed. At the present time this is the previously referred to ruined monastery which the local villagers call Wat Chiengsaen. No permanent remains of the original monastery now exist except the big *stupa*, and this has already been rebuilt or renovated so that no one can tell what its original form may have been. But the people of Ontai still venerate this ruin.

As to the five bronze Buddha images referred to in the inscription there remain only two at the present time. The abbot of Wat Patung has removed these to his own monastery in the village of Patung. These two images are of the "lion" type: the Buddha sits with legs crossed in the lotus position and with the right hand on the right knee in the attitude of calling the Earth to witness (called by the Thai *samadhijejra maravijaya*, and often referred to as the "early Chiengsaen" type). From knee to knee the larger of the two measures 1.15 meters, and from the pedestal to the *ushnisha* it is 1.56 meters high. The smaller image yielded measurement of 0.73 meter and 1.50 meters for the same features. These two images have a strange appearance when compared with all other "lion" type Buddha that I have previously seen. Their faces tend to be oval rather than round in shape, the latter being a typical characteristic of the "lion" type. All around the pedestal of the smaller image appears inscriptions in Sukhothai characters, which translated into the modern language, read:

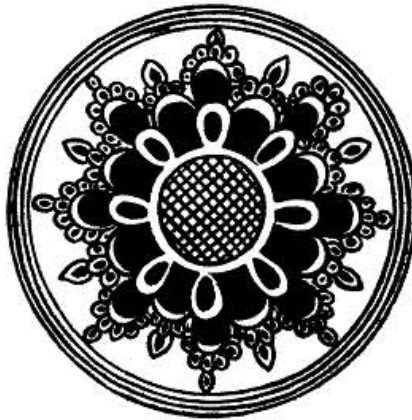
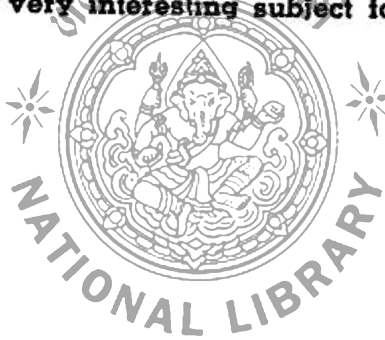
"In the Year of the Monkey, fifth year of the decade, this Lord of the Rains was founded by Mun Dabruan, for all the people to worship. The metal content amounts to 100,000 weight (about 135 kilograms). All the merit accruing from this deed is to be shared by all beings in the round of transmigrations."

The year inscribed on the Buddha image is the same year mentioned in the stone inscription. The title "Lord of the Rains" indicates that this figure of the Buddha was cast to bring warmth and moisture to the village, and the villagers of Patung call this image "the Lord of the One Hundred Thousand Showers" to this day. In any year when there is a prolonged drought, the villagers will take this image from the monastery and bear it in procession as a means of asking for rain.

The construction of such a grand monastery and also the presentation of farm land valued at 540,000 cowrie shells by Mun Dabruan prove that he must have been a very rich man. He must have owned a number of slaves, and the economic condition of these slaves must have been very good indeed or they would never have been able to help their lord bring such a large monastery to completion. What lays behind the good economic position of Mun Dabruan's slaves? I believe that it was simply because they were industrious and because they were engaged in a very good profession of making pottery. From the eighty three mounds which were later proved to be old kiln sites and which were found scattered all over the forest surrounding the monastery built by Mun Dabruan, it would be logical to conclude that the slaves of Mun Dabruan were potters. I have made this assumption and I also assume that the pottery kilns here must have been started sometimes during the reign of Tilokaraja and were used through the successive reigns of Pra Yod Chiengrai and Pra Muangkeo until the end of the Mengrai Dynasty, when Lannathai lost her independence to Burma in 1558 A.D. We call this period, covering about one hundred years, the "Golden Age" of Lannathai.

The stone inscription of Mun Dabruan mentions the people of Pulao having come to help construct the Salakalyanamahantarama. Who were these Pulao people? Where did they live? It would be difficult indeed to find evidence that would tell us the answers to these question. But Salakalyanamahantarama is presently called Wat Chiengsaen by the people of Patung village. In the Chronicle

of Chiengsaen, mention is made of several districts which were either part of Chiengsaen or under its governmental jurisdiction. One of them was Pulao District. I assume, therefore, that the people from Pulao referred to in the inscription could be the people who came from the District of Pulao that was administered by Chiengsaen. Why the people of Pulao had to migrate from Chiengsaen to settle in this area would be a very interesting subject for further research.

A MING BLUE-AND-WHITE SHARD

While I was examining the shards surrounding one of the Samkampaeng kiln sites, I discovered three pieces of Ming blue-and-white shards. One of these pieces, which was from either a dish or a plate, had a Chinese inscription written on the bottom which said: "...Ming Hsuan-te Nien-Tsao," (...明宣德年造) One word, believed to be the "Ta" of "Ta Ming" was missing. Altogether this translates as: "Made during the dynasty of Ta Ming in the reign of Hsuan-te," i. e., the fifth reign of the Ming Dynasty. This reign began in 1426 A.D. and ended in the year 1435 A.D., fifty-three years before the stone inscription of Mun Dabruan, and was contemporary with the reign of Sam Fangkaen of Chiangmai, who was forced to abdicate in favor of his son, Tilokaraja. Probably the pottery of Sankampaeng began thirty years or more after the date of the Ming blue-and-white shard found at the kiln site. Furthermore, I have acquired several pieces of Ming blue-and-white pottery, all in perfect condition, which were found in ruined stupas in the Township of Onnua, Sankampaeng District, which is about five kilometers northeast of the kiln site. Experts have confirmed my opinion that these were all made during the early reigns of the Ming Dynasty. I have therefore come to the belief that during the "Golden Age" of Lannathai, Ming products were imported into this country as pattern for shapes and decorative designs (but of course not as samples or colors), and there may even have been Chinese potters coming to this country to teach the local people how to make glazed pottery. Similary in Sawankalok and Sukhothai there must also have been Chinese instructors who came there to help the people manufacture glazed pottery because there are evidences of Chinese design in all the pottery gathered there.

DESCRIPTION OF THE SANKAMPAENG KILNS

As I have already noted, we have found eighty-three mounds in Sankampaeng which we believe to be old kiln sites, all situated along the streams called Mae Phahaen and Mae Lan, which are both major streams, and along smaller streams which drain into them. Each mound is about five meters in diameter, and surrounding them are heaps of shards. Teak trees several hundred years old are growing on and in the vicinity of certain mounds. Some of these trees were cut during the European exploitation of the forest in that area about forty years ago but their stumps remain on the mounds. This is proof that the mounds have been left undisturbed for over several hundred years.

I have excavated three of the mounds. In them I discovered an abundance of hardened drippings of the glaze, and earth burnt to a red color, but I discovered very few bricks in the kilns. One kiln had some bricks, but they were so few in number as to be considered unimportant. I have concluded, therefore, that brick work was not used in the Sankampaeng kilns as it was in those of Sawankalok, Sukhothai and Kalong. Instead the Sankampaeng potters tunneled into the hillside to form their kilns and covered the opening of the hole with bricks or clay. Where the site was flat and no tunnel could be made, they simply dug a hole in the ground and covered the top with bricks and the earth from the hole formed the mound which appears at the present time. This type of kiln is also known to the Thai in Yunnan, China. One Thai who came from the district of Thai Nua in Yunnan once told me that the Thai people at Muang Bo (Mong Wo) and Muang Gungma in that province still used the same method of digging tunnels to be used as kilns for firing pottery. In Sankampaeng I asked several villagers about the kilns, and they all agreed that they had not noticed any in which bricks had been used. Because of the lack of such masonry, I presume that the Sankampaeng kiln were not permanent in nature. They were to be used for a few times only, by which time the intense heat inside the kiln caused part of the roof to collapse and a new kiln had to be made. This may explain why I found so many kilns, and there may be many more if a proper survey is conducted because all the mounds were found in dense forest and were difficult to approach.

The Sankampaeng pottery has opaque rather than translucent glaze

when compared with the pottery of Kalong. Mr. Bunyun Wuttisan, a modern potter of Chiangmai who produces celadon ware, explained to me that the Sankampaeng glaze was opaque because the temperature developed in the kiln was relatively low. If a higher temperature had been employed and the flames had been allowed to pass by the pottery in the kiln, all the glaze would have been fused and would have become translucent. But in order to accomplish this, a better technique of kiln-making was necessary and the chimneys would have been more properly proportioned. Kilns fashioned out of simple holes in the ground could not be expected to produce a translucent glaze. The presence of great heaps of shards covering each kiln site at Sankampaeng has led me to believe that the use of such kilns must have caused a great deal of technical inefficiency and the damage of many products.

One thing to be noted about the glazed pottery at Sankampaeng is that the rims and the bases of the cups were not glazed over. Presumably, in firing these cups the potters arranged them in alternating layers, base-to-base and rim-to-rim, until they were stacked four or five levels deep. The flames were then allowed to pass through these until the glaze melted. In certain places where too much glaze had been used, the rims of the cups would fuse or stick together, and so today we can at least understand from such evidences how the firing was accomplished. Near the kiln sites I noticed several saggars. I believed these were employed only for unusually fine pieces of pottery. They have four holes and have the same shape as the Chinese saggars at present employed in pottery works. Sankampaeng glazing techniques can be contrasted with those employed at Sawankalok and Sukhothai, where the rims and bases are entirely glazed over. This indicates that the pottery at the latter sites were not piled in layers or they would have stuck or fused to one another. Instead pontils, or sometimes stands, made of clay, were used and the individual pieces of pottery were allowed to sit on them while the flame passed through. There is, therefore, in all such ware a round black circle beneath the base which indicated the use of a pontil.

LOCATION OF THE KILNS

A question which naturally arises is why these kilns happened to be located in the Township of Ontai, Sankampaeng District. After studying the location I found several reasons which would have justified the choice of this area. In the first place the kilns were not very far removed from the ancient trade route between Chiangmai and Lampang. The traders followed a route which led them directly through Sankampaeng, Ontai Township, and Tachompu. The location of the kiln near this route made it convenient to send the products to the markets of Chiangmai, Lampun and Lampang. A second reason is that the location is close to the source of raw materials, both clay and glaze. There was also plenty of water around the kiln sites because of the several streams in that area. Under the bed of the stream called Mae Lan I noticed a white earth which looked very similar to the Chinese kaolin used in the production of high grade pottery. In the forest surrounding the sites was a great quantity of natural fire-wood. Among the trees growing there is one called Makawtamu (*Quercus velutina*) which is found in large numbers. According to the previously mentioned potter, Mr. Bunyun Wuttisan, the ashes from leaves and wood from this Makawtamu, when mixed in the ratio of four-to-nine with the earth gathered from the rice fields and put in a water solution, produce the green glaze called celadon. The red earth was used to draw designs under the glaze. After firing, the red earth designs became dark brown or black. There is proof that red earth contains high concentrations of iron oxide. This red earth can be found in abundance in Doi Saket District, Chiangmai Province, an area which can be reached on foot in half-a-day journey from the Sankampaeng site. For all of these reasons these kilns appear to have been ideally located.

DESCRIPTION OF THE SANKAMPAENG POTTERY

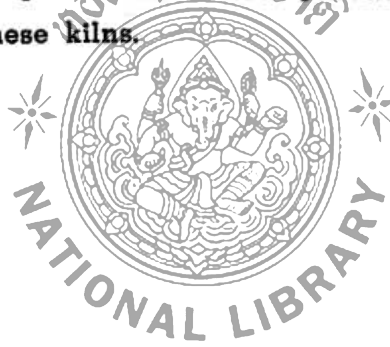
From the excavations I have made and from the nature of the remains which I found at Sankampaeng, I can now say that, with a few exceptions, the pottery made there was inferior in workmanship to that made at Kalong, Sawan-kalok or Sukhothai. Furthermore, the clay used was mixed with sand and was not properly prepared. The glaze produced, which varied in color from light yellow to light green, was opaque and less beautiful than that found at the more famous sites. The variation in these colors was caused by the firing process and the inadequacies of the kilns. Some pottery that was glazed a brown color as a result of the use of red earth, mixed in the glaze solution, was also found, but it was not present in such abundant quantities.

A variety of shapes and forms were revealed among the shards which we were able to excavate. There were dishes, cups, vases and large pots of a number of different shapes similar to those found at Kalong. A great deal of the pottery was simply glazed over, but some pieces also had black or dark brown designs beneath the glaze. Each of these ancient kilns made its own type of pottery; thus in certain kilns only cups and saucers were made, while in certain others only vases and bottles were made.

In kilns at Hua Doi Ton, Huey Tonmuen and Lao Buaktaeng, which were close together, all in Ontai Township, I noticed pottery with black designs that had been beautifully executed. The workmanship and the designs are not very different from those found in the pottery-making of Kalong. I took samples of Sankampaeng pottery bearing designs of vines, flowers and lotus to European friends who were fairly well acquainted with these types of designs and they explained to me that the designs I showed them were very similar to those used by the Chinese during the early part of the Ming Dynasty.

Moreover, I noticed at a kiln in the vicinity of the monastery of Mun Dabruan an abundance of dishes with the design of two fish headed in opposite direction. I believe this design came from the Chinese *yin* and *yang*, (陰陽) the symbol of the beginning of life and one which is considered potent enough to

keep human beings safe from all forms of bad luck. It is because of these evidences that I believe there were probably some Chinese potters who had come to teach the local potters, or, if not, that there were people there who had studied the Chinese pottery-making techniques at such places as Sawankalok, and Sukhothai. These seem to be the explanations of how genuine Chinese designs could be found in the pottery from these kilns.

OTHER KILN SITES OF NORTH THAILAND

In addition to the kilns discovered in the districts of Sankampaeng and Vieng Papao (Kalong), Mr. Vipat Chutima has recently found another kiln site on a stream called the Mae Tam in Cham Pawai Township, Payao, District, Chiengrai Province, about ten kilometers south of the present town of Payao. Thus this is the third discovery of a kiln site in North Thailand. From the shards which Mr. Chutima has sent to me for study, I have found that the workmanship and the raw material used in the Payao pottery are all very close to those of Sankampaeng and Kalong. I believe, therefore, that the newly discovered kilns of Payao are of the same antiquity as the other kilns found elsewhere in North Thailand, but they certainly deserve further research and study.

At one time, while I was inspecting the upper ranges of the mountain called Doi Tong Pha-ang, Sringam Township, Sansai District, Chiengmai Province, I discovered a variety of potsherds of different ages and separate origins scattered about the mountain top in some profusion. Some of these sherds were of Sawan-kalok and Sukhothai origin, others could be traced to Sankampaeng and Kalong, and even Ming polychrome and blue-and-white sherds were present. Why these pottery remains should have been scattered about at such an altitude represents a difficult problem to solve. I searched about the area, but nowhere could I find any confirmation of the supposition that there might have been some kilns. Moreover, at such an altitude the problems of transportation and water supply would have been grievous ones in any such undertaking. At present I cannot venture any conclusion about this find.

In modern Chiengmai and Chiengrai, the production of the green glaze pottery known as celadon still goes on. But this is a rather recent development. The potters who started the modern kilns in Chiengmai were Thai Shans and came from Muang Gung, which is in the Shan State, Burma, quite close to the town called Muang Tuan. They migrated to Chiengmai City and set up a kiln at the village near the White Elephant Gate about sixty years ago. The potters who originally came were Chong Yi, Kamton and Chong Kam. Now their descendants are still carrying on the making of celadon ware under the similar technique employed by ancient Sankampaeng potters. In Chiengrai, Shan potters

were also responsible for founding modern celadon industry. Originally, however, Shan knowledge of how to make pottery is said to have come from Chiengmai. It was one among many cultural influences, including the Thai Yuan sect of Buddhism, which Chiengmai is believed to have passed on to our northerly brethren.

RELATIONSHIP TO THE POTTERY OF SUKHOTHAI PERIOD

I have already sought to establish the antiquity of the Sankampaeng kilns by references to the stone inscription of Mun Dabruan and the Ming blue-and-white shard of the fifth reign of the Ming Dynasty, and by pointing out the close relationship of the decorative designs on the pottery to those found on early Ming pottery from China. From these evidences we believe that the Sankampaeng kilns were made during the reign of King Tilokaraja of Chiengmai and continued to be used until the end of the Mengrai Dynasty; i.e., from about the mid fifteenth to about the mid sixteenth century A.D. This period we call the "Golden Age" of Lannathai. But the Sankampaeng pottery industry probably did not endure for very long and was ultimately abandoned. In the Burmese Chronicle entitled the *Glass Palace Chronicle* it is stated that in the year 1558, when King Bayinnaung of Burma invaded Chiengmai, he ordered all artists, artisans and craftsmen of every type to be taken to Burma and resettled in Pegu (Hansavati). I presume, therefore, that the Sankampaeng potters must have been taken to Burma during this period and that this was the reason why the Sankampaeng kilns were abandoned.

The Kingdom of Sukhothai and the Kingdom of Lannathai were closely related to one another, culturally speaking, and together formed part of a single ethnic unit. It is true that the Kingdom of Sukhothai had received a great deal of cultural influence from the Khom or Khmer while the Kingdom of Lannathai had been greatly influenced by Mon culture which was then still present in Haribhunjaya or Lampun. But in addition to this Sukhothai Kingdom was situated closer to the sea and therefore had a better chance of having relationships with foreign countries like China, India, Ceylon and the Mon Kingdom than did the Kingdom of Lannathai. This explains why Sukhothai was more advanced than Lannathai in the arts and letters of those days. In fact, the national culture of Lannathai largely included those elements which had been received from Sukhothai and from different countries by way of Sukhothai.

After the Sukhothai kingdom had lost its supremacy and had been incorporated in the newly founded Thai state with its capital at Ayudhya, Buddhist arts and letters reached their highest peak in Chiengmai, the period which we call the "Golden Age" of Lannathai. Once Sukhothai had fallen into the hands of

Ayudhya, the northern provinces formerly subordinate to Sukhothai and whose borders adjoined those of Lannathai began shifting their allegiance to Chiengmai. One of the governors of these northern provinces was Phya Yudhishthira, the Governor of Chalieng or Sawankalok. (In the *Yonok Chronicle* he is called Phya Yudhish Chieng, the Governor of Songkwe, i.e., Pitsanulok). This man had evacuated all the people of Chalieng or Sawankalok, and according to Ayudhya chronicle came to Chiengmai to ask for the protection of King Tilokaraja in the year 1447 A.D. (In the *Yonok Chronicle* it is the year 1451 A.D.) Afterward, the whole of the defunct Kingdom of Sukhothai became a battlefield between the great army of King Tilokaraja of Chiengmai on the one hand and that of King Parama Trailokanartha of Ayudhya on the other. As the two armies fought, sometimes one side gained the advantage and at other times their opponents were successful. At one point the Chiengmai army was able to occupy the provinces of Sawankalok and Sukhothai, and when the army eventually retreated to Chiengmai it took with it all the native people of these provinces. It is my belief that when this was done the potters of Sawankalok and Sukhothai were probably taken to Chiengmai and started a new pottery industry there while the kilns in Sawankalok and Sukhothai ceased operations.

Phya Yudhishthira, the ex-governor of Chalieng or Sawankalok, after having taken the people from that area to place them under the protection of King Tilokaraja, was deputed by that monarch to be the Governor of Panna Puka, which is believed to be a district of the Principality of Chiengsaen. He did not remain there long, but was transferred to Payao where he was also given the governorship. There he must have enjoyed a very long tenure because he is mentioned in the *Chronicle of the Sandalwood Image*, where it is said of him that he was governor in the year 1482 A.D. when he removed the sandalwood statue of the Buddha from the Wat Nongbua to a newly constructed monastery called Wat Donchai. The discovery of kiln sites in Payao may also prove to be a confirmation that Phya Yudhishthira had taken potters from Sawankalok and Sukhothai to start a pottery industry in Payao.

If we believe that Phya Yudhishthira brought potters from Sawankalok and Sukhothai to Lannathi, why, one may ask, are all the products at the kiln sites of Sankampaeng and Kalong different as to the color of the glaze, the method

of firing, the quality of the workmanship and the style of the designs from those found at the more southerly sites? I have these reasons to advance. So far as workmanship is concerned, when these potters were taken from Sukhothai to Chiangmai they were, naturally, apportioned to officers of the Chiangmai army as a reward for bravery in the war. As a result the potters were probably scattered far and wide as they were taken to settle down in various places with their new overlords. A group which was composed of potters of superior skill would continue to produce pottery of high quality as at Kalong. But if the group contained only inferior potters, relatively poor products would be manufactured as at Sankampaeng. As to the distinctively different glaze color, this can be explained by the difference in the clay available and the difference in the wood ash used. Some of the trees used in Sukhothai probably did not grow in the more northerly location where the terrain was more mountainous and the climate somewhat cooler. No doubt there was some experimentation to find a substitute for the types of ash, and finally the tree called Makawtamu was discovered and used to produce a color and quality of pottery very close to that produced at Sawankalok and Sukhothai. The differences in designs I believe can be explained in purely practical terms. The Sawankalok and Sukhothai potters probably adopted designs that were familiar to the native people of the new locale in which they were settled. Had they retained the designs with which they themselves were familiar, it might have proved more difficult to interest the local people in their wares. As to the paired fish designs, which, I have already noted, were emblematic of *yin* and *yang* (陰陽) in Chinese symbolism of the beginning of life, I am still at a loss why this emblem was prevalent on Sankampaeng wares only; none has been found on Kalong wares, and yet both wares were presumed to be of the same antiquity. This would make an interesting subject for research. Methods, employed at Sankampaeng for constructing kilns by tunneling into the hillsides or digging holes into the ground, were somewhat different from those of Sukhothai, Sawankalok and Kalong. At these latter places kilns were permanently constructed with bricks. This is another interesting subject for further research why there was such a big difference in the method of making kilns. However, Mr. Bunyun Wuttisan, the modern celadon potter of Chiangmai, once informed me that his friends in Sawankalok told him that they had found several kilns at Sawankalok, which had actually been tunneled into the steep banks of the Mae Yom River. I have not yet been able to inspect these and am not therefore, in a position to confirm their structural methods.

CONCLUSION

After the downfall of the Kingdom of Sukhothai, her former northern provinces became a battleground between the armies of Chiengmai and Ayudhya. In 1447 A.D. when Ayudhya gained the supremacy of the northern territory, Phya Yudhishtira, the Governor of Chalieng (Sawankalok), revolted against the King of Ayudhya and came to ask for protection of Tilokaraja of Chiengmai. He must have brought with him many potters of Sawankalok who later settled down and resumed their craft in Lannathai, their new home. When it was the turn of Chiengmai to gain the supremacy, a large number of the Sukhothai and Sawankalok population was taken prisoners. As it was the practice in those days, the prisoners of war were allotted to different commanders of the troops as reward. Among these captives there must have been many potters from the famous kilns. When peace was restored many districts were given to the war lords to rule over. Naturally the prisoners of war, their serfs, would have to follow their new masters wherever the latter had their posts. Where the prisoners had settled down, they probably established the pottery industry in which they had already had the experience of operation. This accounts for the many kiln sites located in Sankampaeng, Kalong, Phyao and two other newly found places in Chiengrai Province. I strongly believe that these old kilns were the handiwork introduced by the potters of Sawankalok and Sukhothai and they are all contemporary in antiquity.

From what I have noticed, the glazed pottery of Sankampaeng must have started during the reign of King Tilokaraja of Chiengmai about the end of the fifteenth century, A.D. The industry must have been continuing on until the end of the Mengrai Dynasty. When Bayinnaung of Burma invaded Chiengmai and her dependencies in 1558 A.D., he ordered all artists, artisans and craftsmen of almost every line removed from Lannathai to Pegu (Hansavati), Burma. The Sankampaeng kiln must have been abandoned ever since.

ลวดลายในวงกลม ที่ปรากฏในหนังสือ
ได้ตัวอย่างมาจากลวดลายโบราณในเครื่องถ้วย
สันกำแพง

The circular designs used
here and elsewhere in this booklet
are common motifs that are usually
found on Sankampaeng ware.

อักษรย่อใช้อธิบายภาพประกอบ

ส ก พ ..... สันกำแพง

ก ล ..... กาหลง

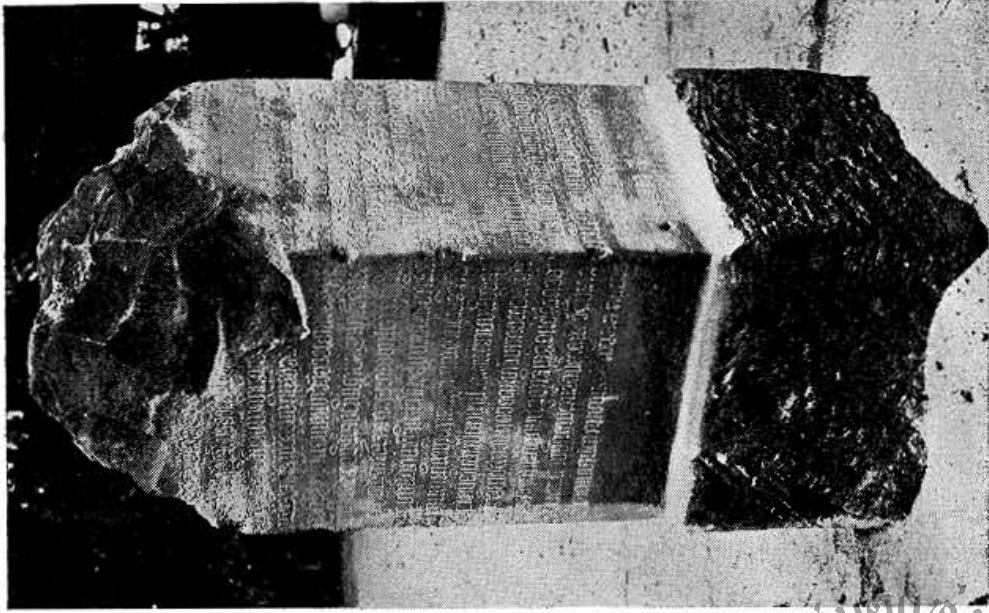
ABBREVIATIONS TO EXPLAIN ILLUSTRATIONS

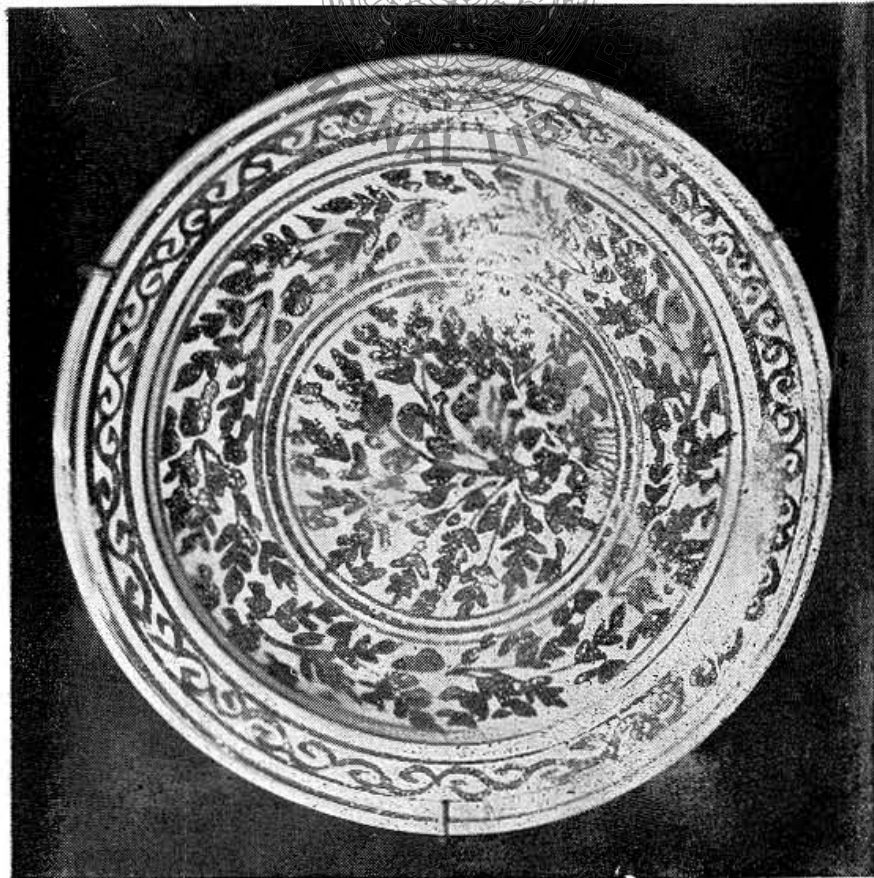
SKP ..... Sankampaeng

KL ..... Kalong

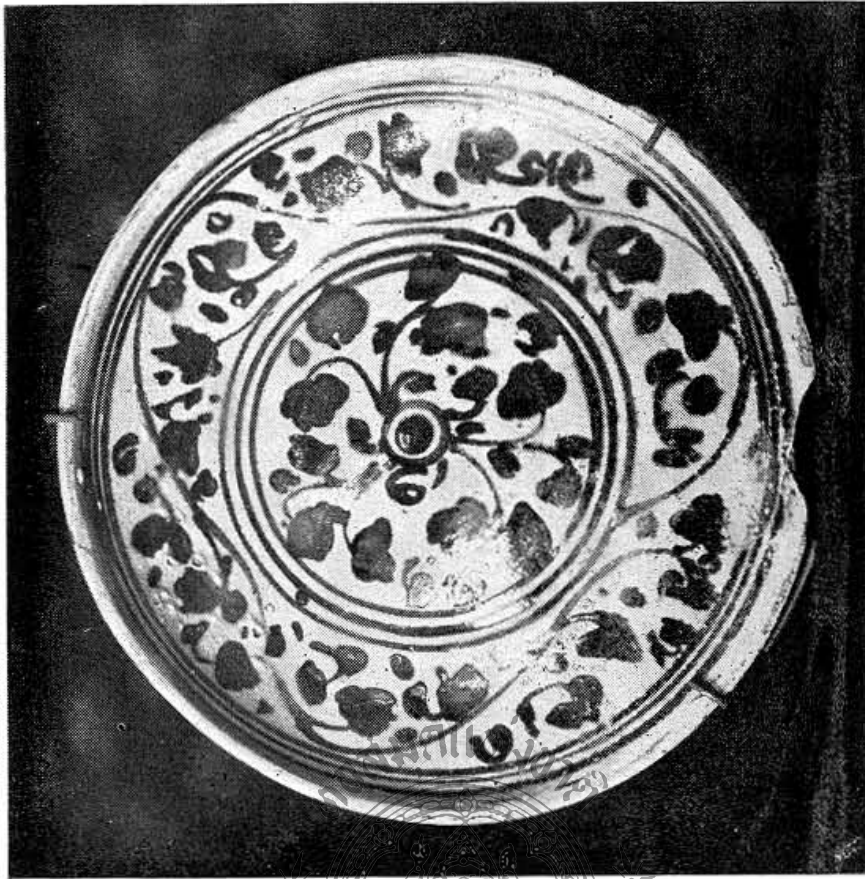
ศิลาจารึกของหมนดาบเรณ บัจจุบันเก็บไว้ที่วัดดอนใต้ ตำบลดอนใต้ อำเภอต้นก้าแพง จังหวัดเชียงใหม่
 Stone Inscription of Mun Dabruan at Ontai Mondstory, Sankampaeng District, Chiangmai Province.

สกพ จาน พนัศเทวเขยง ดอกลดาบัสคำ กว้าง ๒๖.๐ ซม.

SKP Dish, greenish gray with black design,
diameter 26.0 cm.

สกพ จาน พนัศเทวเขยง ดอกลดาบัสคำ กว้าง ๒๖.๕ ซม.

SKP Plate, greenish gray with black design,
diameter 26.5 cm.

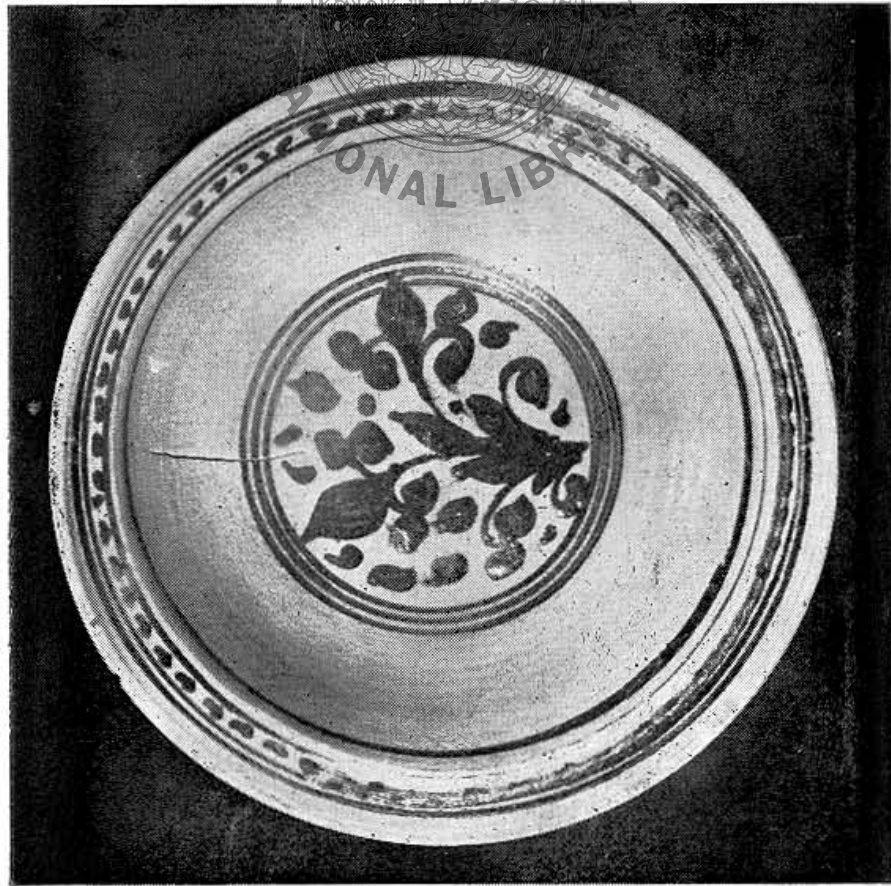

สกพ จาน พนัศเทาเขยว ถวคตถายถัคค กวง ๒๕.๐ ซม.
 SKP Plate, greenish gray with black design,
 diameter 25.0 cm.

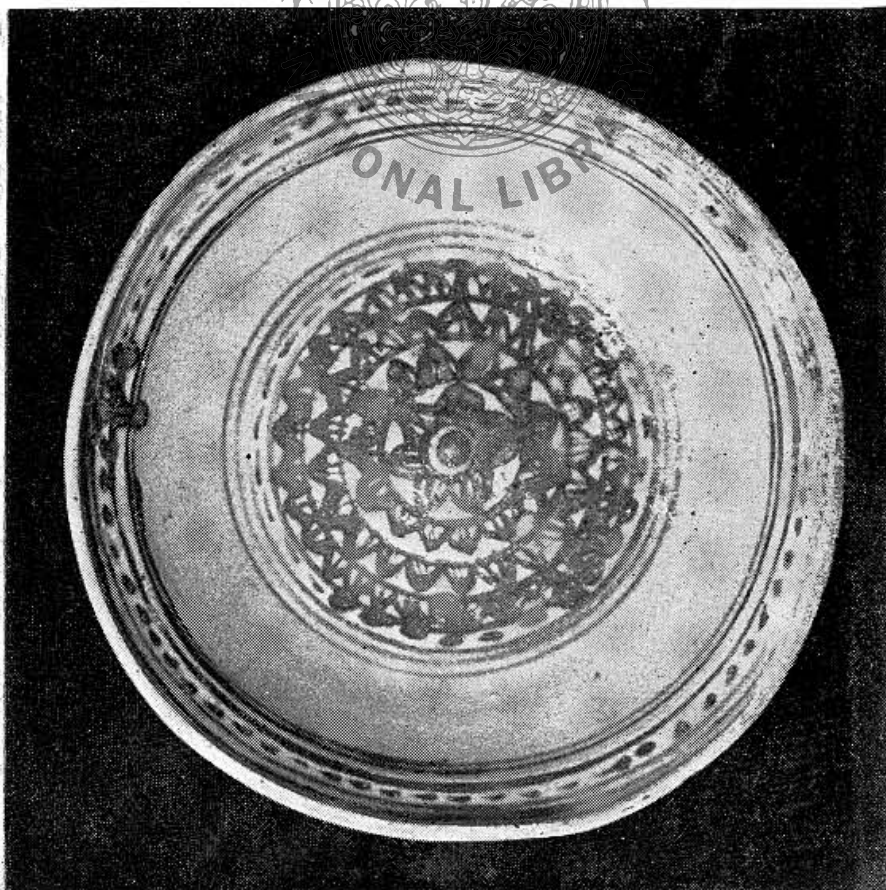
สกพ จาน พนัศเทาเขยว ถวคตถายถัคค กวง ๒๐.๐ ซม.
 SKP Dish, greenish gray with black design,
 diameter 20.0 cm.

สกพ จาน พนัศเทว ตฤตถายัตถ์ดำ กว้าง ๒๕.๐ ซม.
SKP Dish, gray with black design,
diameter 25.0 cm.

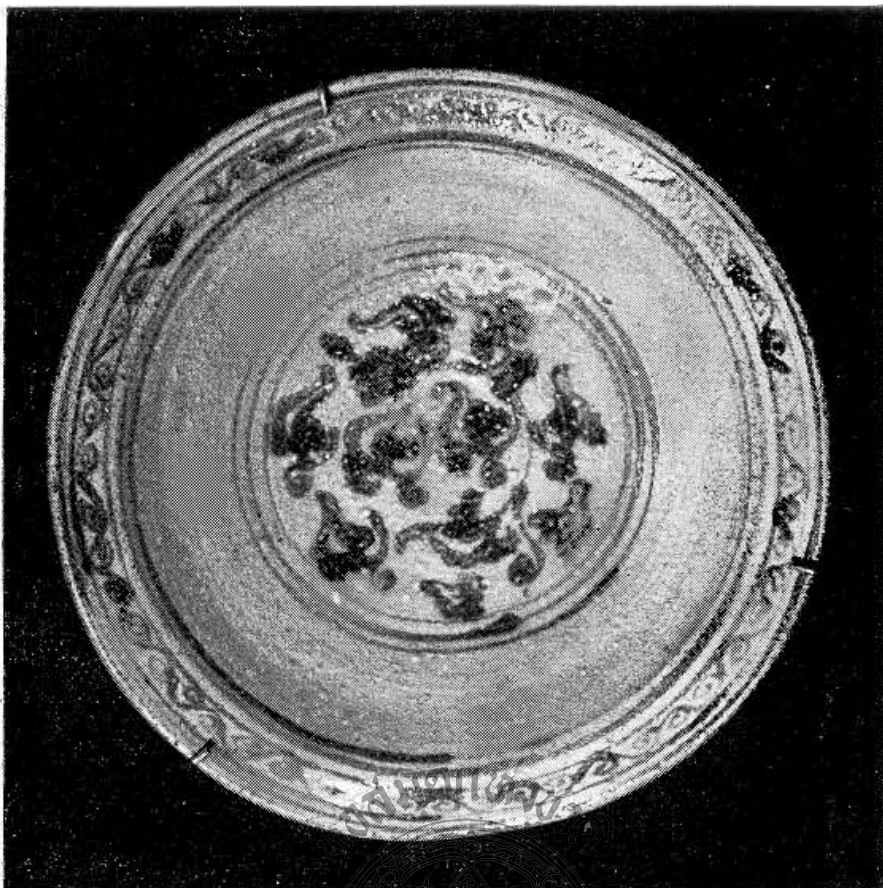

สกพ จาน พนัศเทวเขียว ตฤตถายัตถ์ดำ กว้าง ๒๕.๐ ซม.
SKP Dish, greenish gray with black design,
diameter 25.0 cm.

สกพ จาน พนัศเทาชยง ตกตลายส์ค้ำ กว้าง ๑๙.๕ ซม.

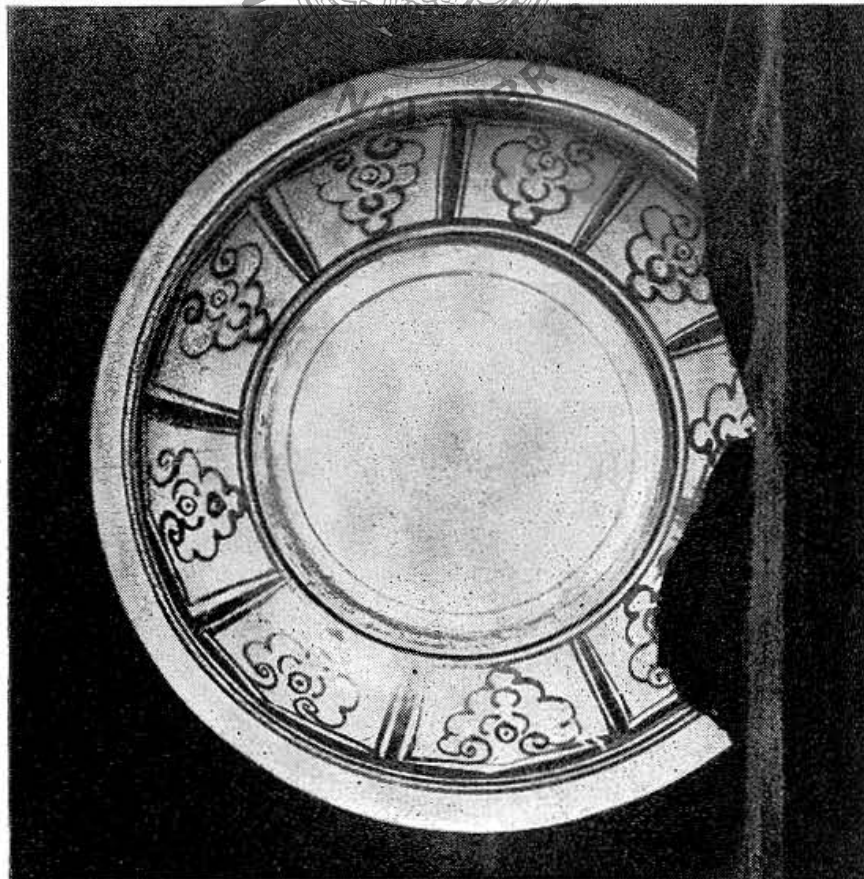
SKP Dish, greenish gray with black design,
diameter 19.5 cm,

สกพ จาน พนัศเทาชยง ตกตลายส์นาคาต กว้าง ๒๗.๕ ซม.

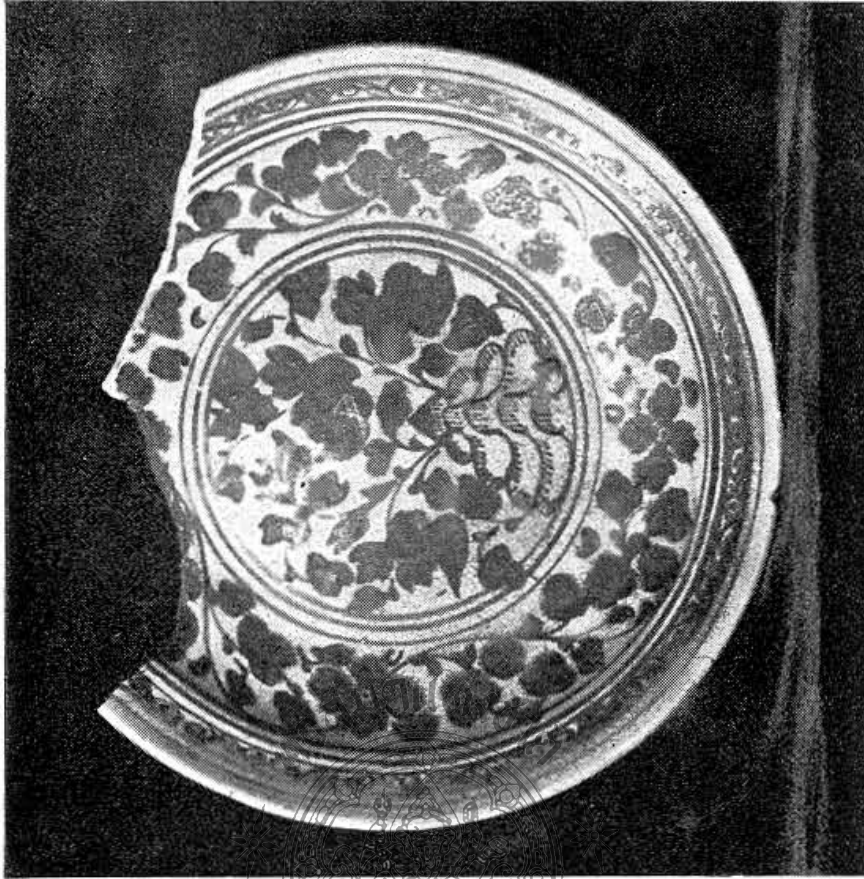
SKP Dish, greenish gray with brown design,
diameter 27.5 cm,

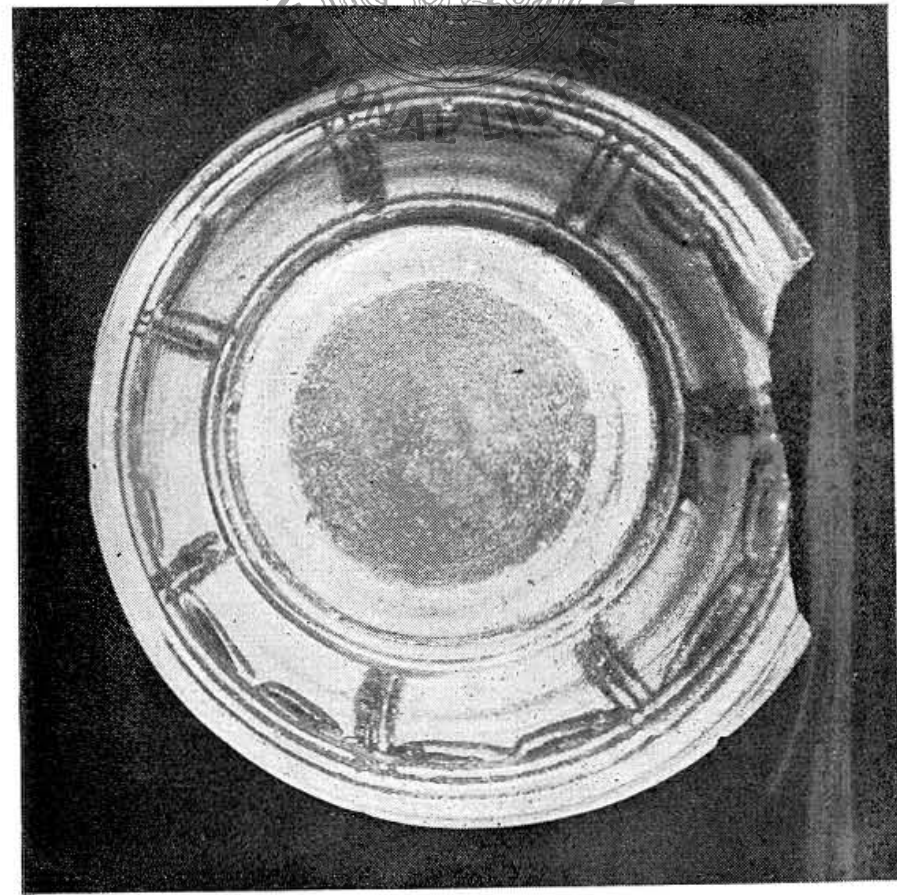

สํกพ จาน พนดํเทาซยง ตฤตถายดํดํ กวํง ๓๐.๐ ซม.

SKP Dish, greenish gray with black design, diameter 30.0 cm.

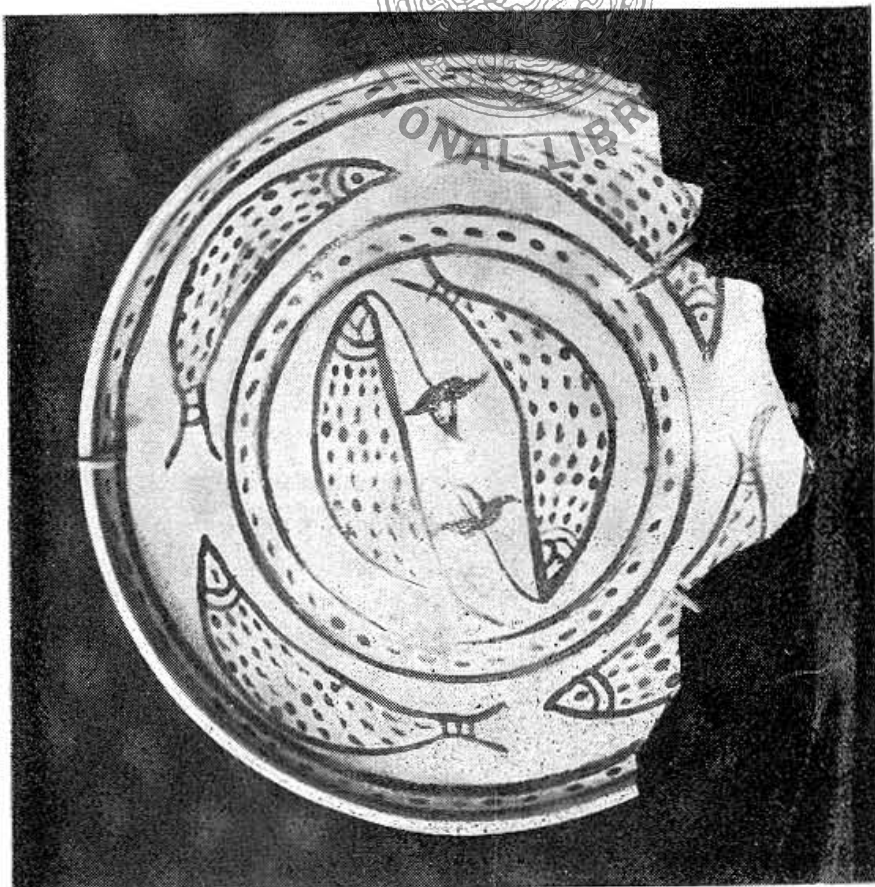

สกพ จาน พนัศทาเหลือง ตกตลายดำ กว้าง ๒๗.๐ ซม.

SKP Dish, yellow gray with black design, diameter 27.0 cm.

สกพ จาน พนัศเทาเขยว ตกดถายศดำ กว้าง ๒๕.๐ ซม.

**SKP Plate, greenish gray with black design,
diameter 25.0 cm.**

สกพ จาน พนัศเทาหตอง ตกดถายศน้ำตาล กว้าง ๒๙.๕ ซม.

**SKP Dish, yellow gray with brown design,
diameter 29.5 cm.**

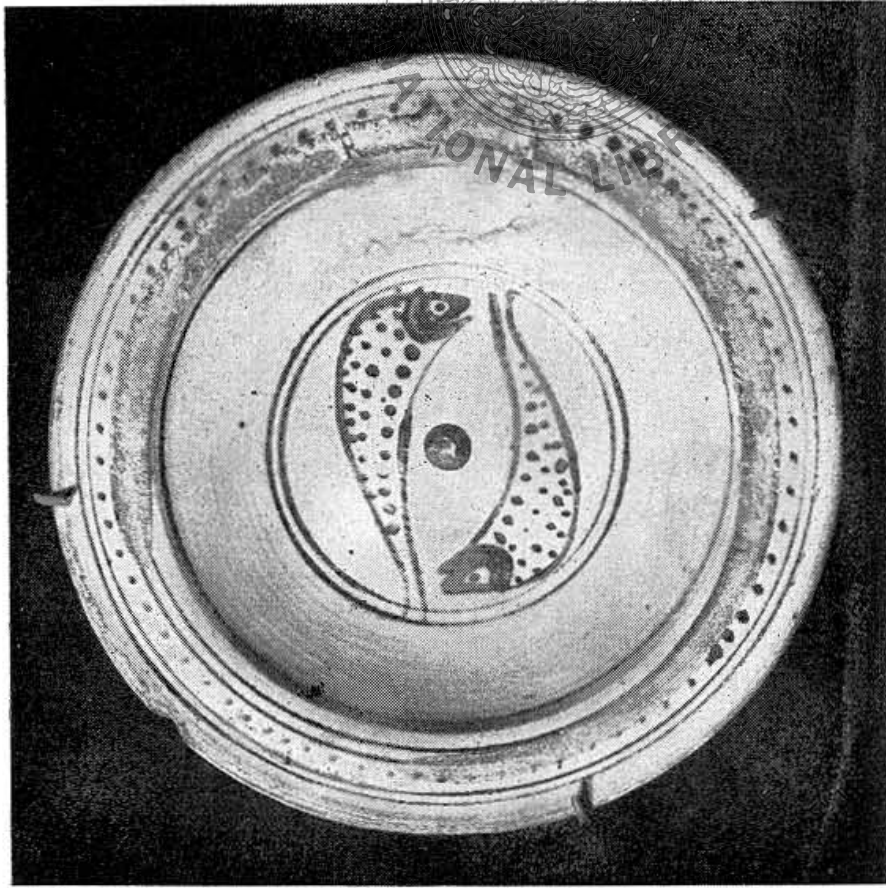
สกพ จาน พนัศเทาชัยยง ถอดลายสีดำ กว้าง ๑๘.๐ ซม.

SKP Dish, greenish gray with black design, diameter 18.0 cm.

สกพ จาน พนัศเทาชัยยง ถอดลายสีดำ กว้าง ๒๕.๐ ซม.

SKP Dish, greenish gray with black design,
diameter 25.0 cm.

สกพ จาน พนัศเทาชะยง ตอกลายปลา กว้าง ๒๒.๕ ซม.

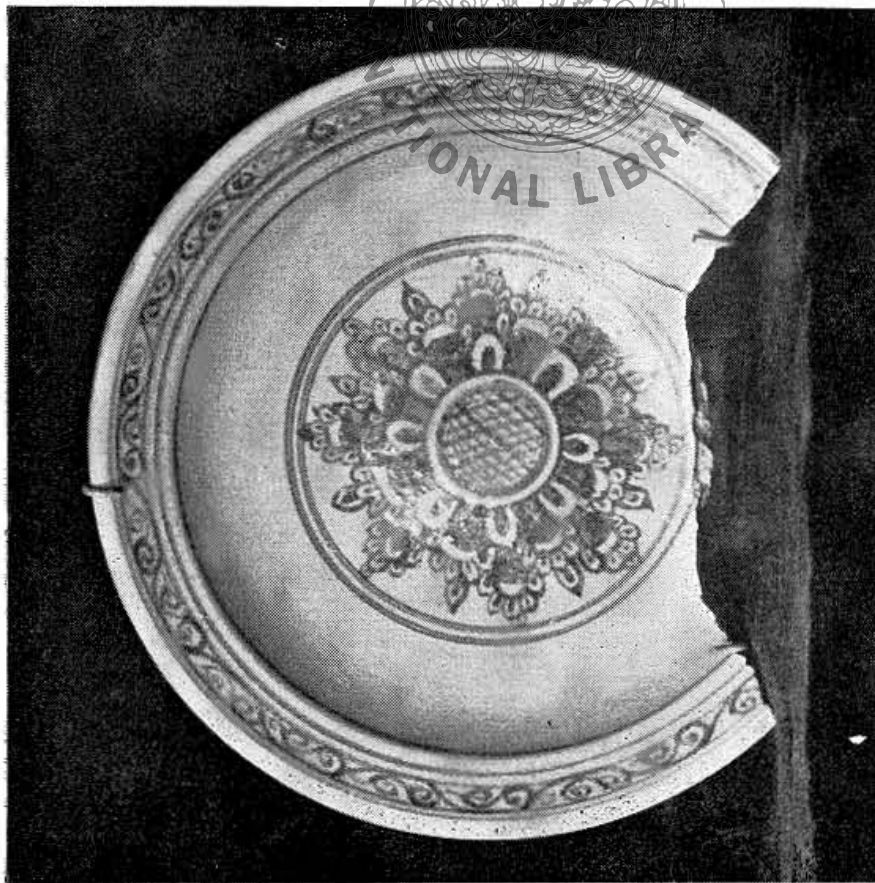
SKP Dish, greenish gray with black design,
diameter 22.5 cm.

สกพ จาน พนัศเทาชะยง ตอกลายนกคาต กว้าง ๒๗.๕ ซม.

SKP Plate, yellow-gray with brown design,
diameter 27.5 cm.

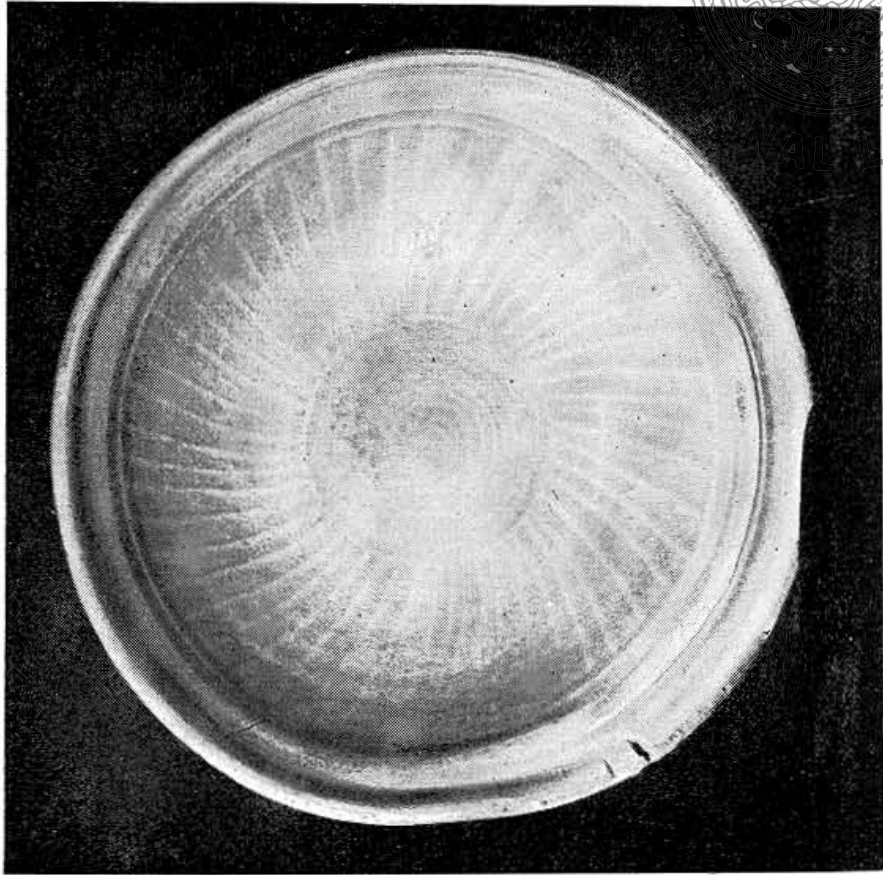

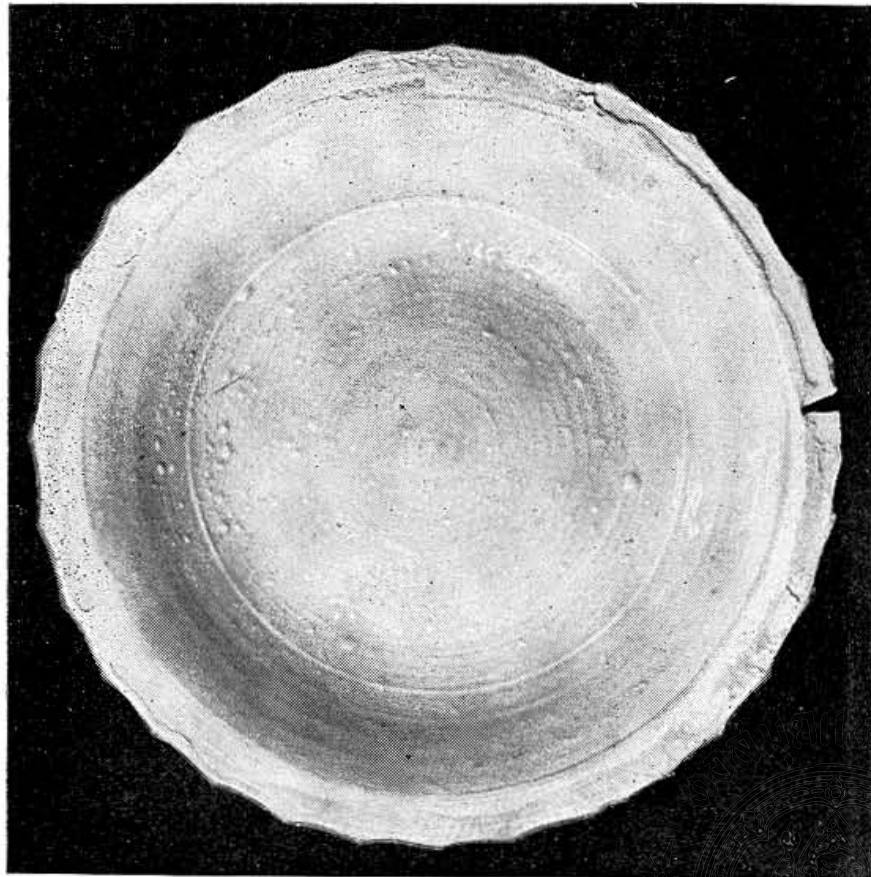
สกพ จาน พนัธืเทาเหตอง ตฤตดาตยตัมตาต กว้าง ๒๙.๕ ซม.
SKP Dish, yellow-gray with brown design, diameter 29.5 cm.

สกพ จาน ตืเทาเหตอง กว้าง ๓๐.๐ ซม.
SKP Dish, yellow-gray, diameter 30.0 cm.

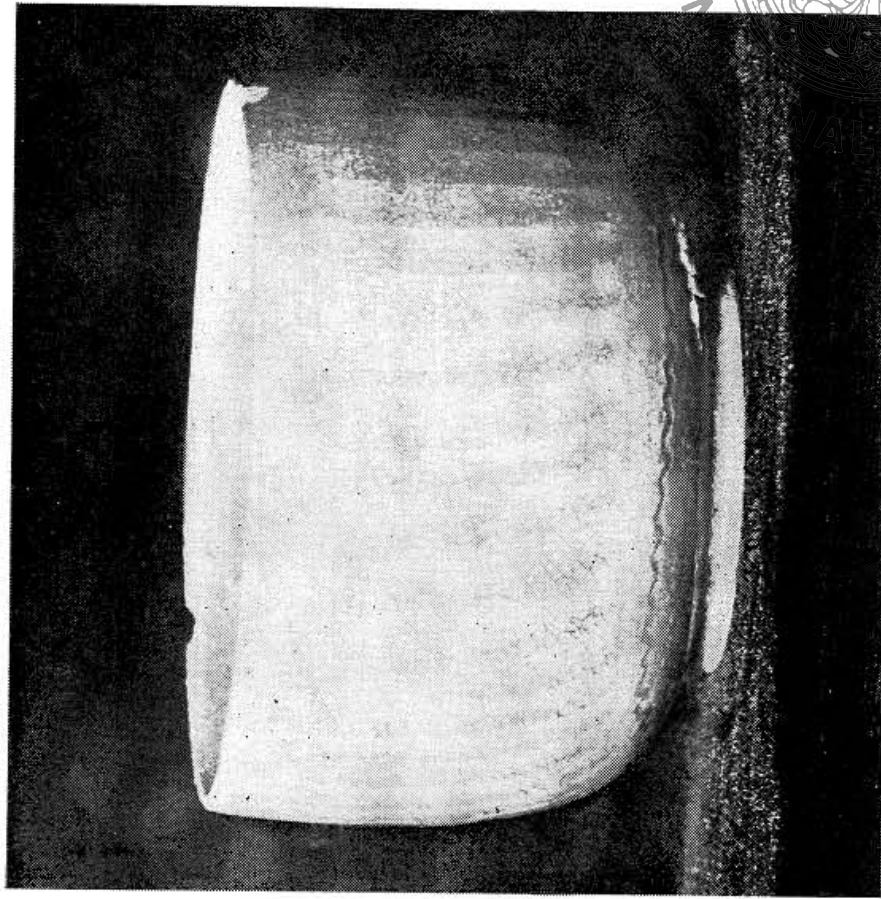

สกพ จาน ต่เทาเขียว กว้าง ๒๑.๕ ซม.
SKP Dish, celadon, diameter 21.5 cm.

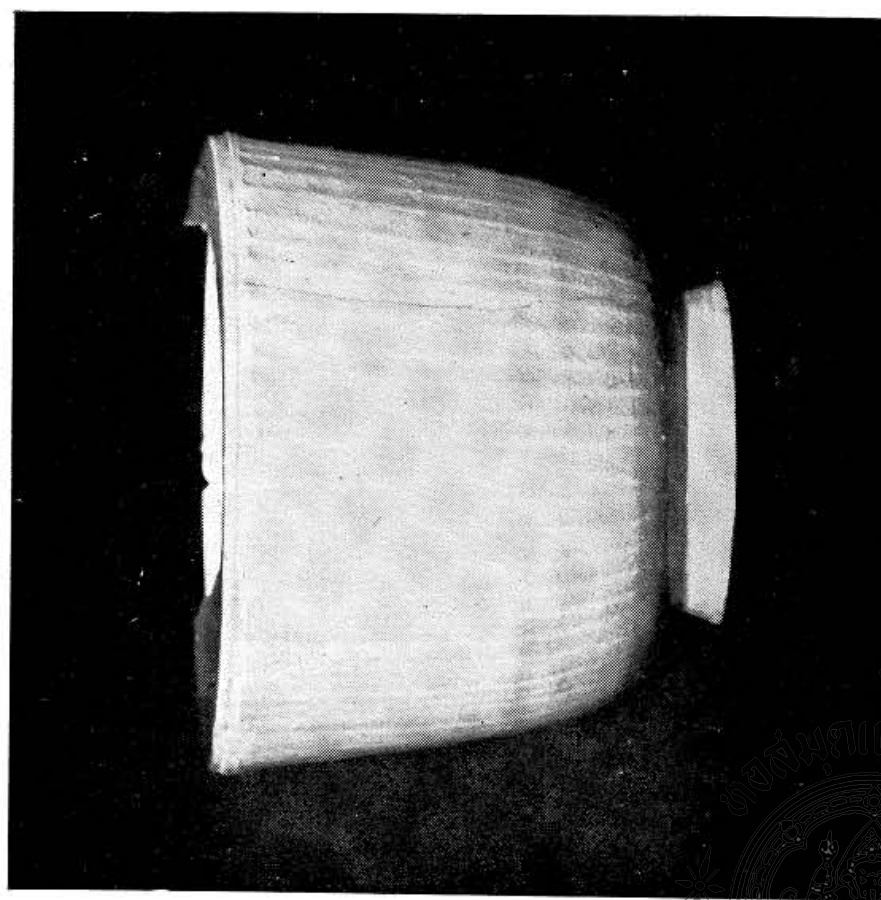

สกพ จาน ต่เทาเขียว กว้าง ๒๗.๕ ซม.
SKP Plate, celadon, diameter 27.5 cm.

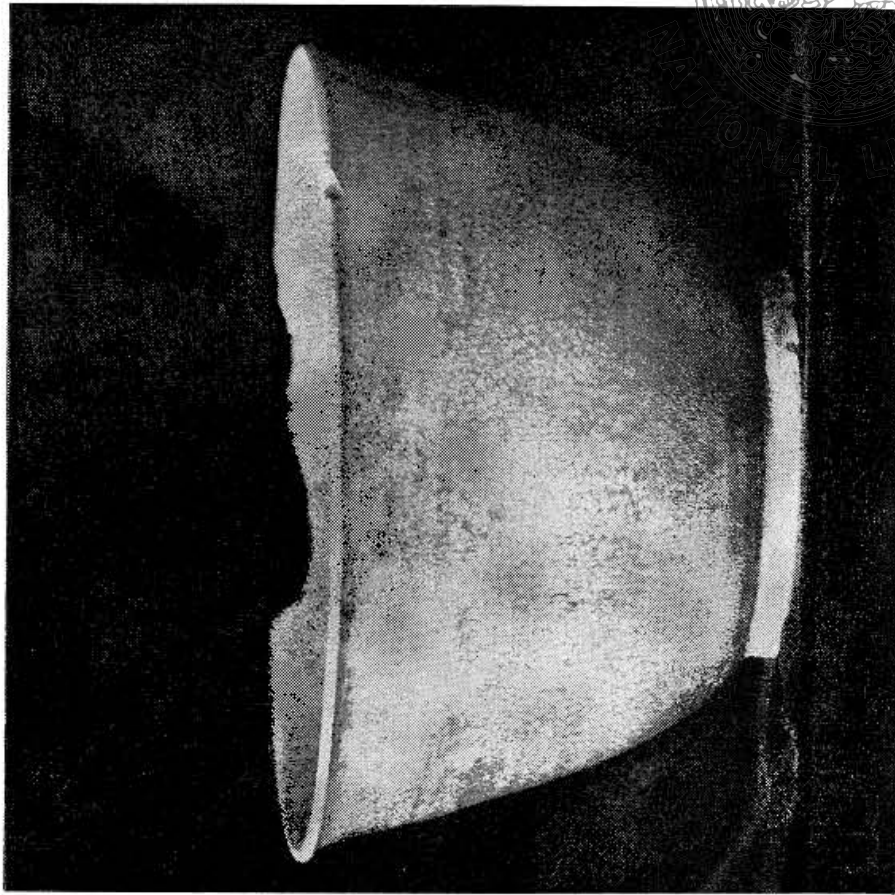

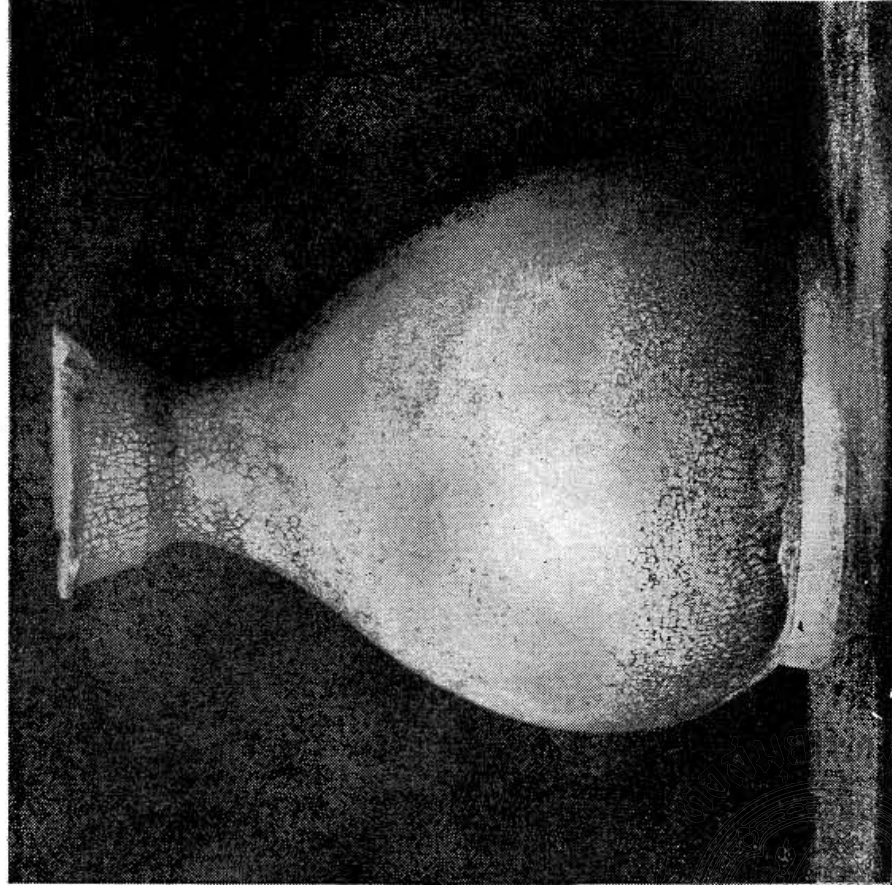
สกพ ขน ดีเทาชะยง สูง ๘.๐ ซม.
 SKP Bowl, celadon, height 8.0 cm.

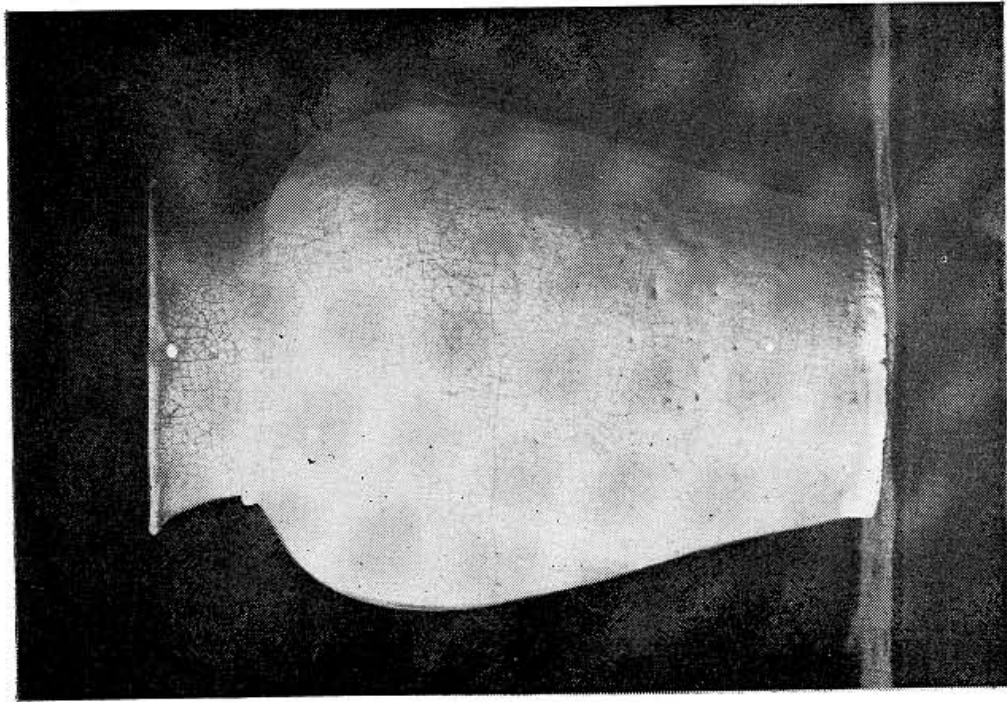
สกพ โถมฝาปิด (ฝาบางด้งนแตก) ดีเทาชะยง สูง ๑๑.๐ ซม.
 SKP Covered Bowl, (part of lid missing), celadon,
 height 11.0 cm.

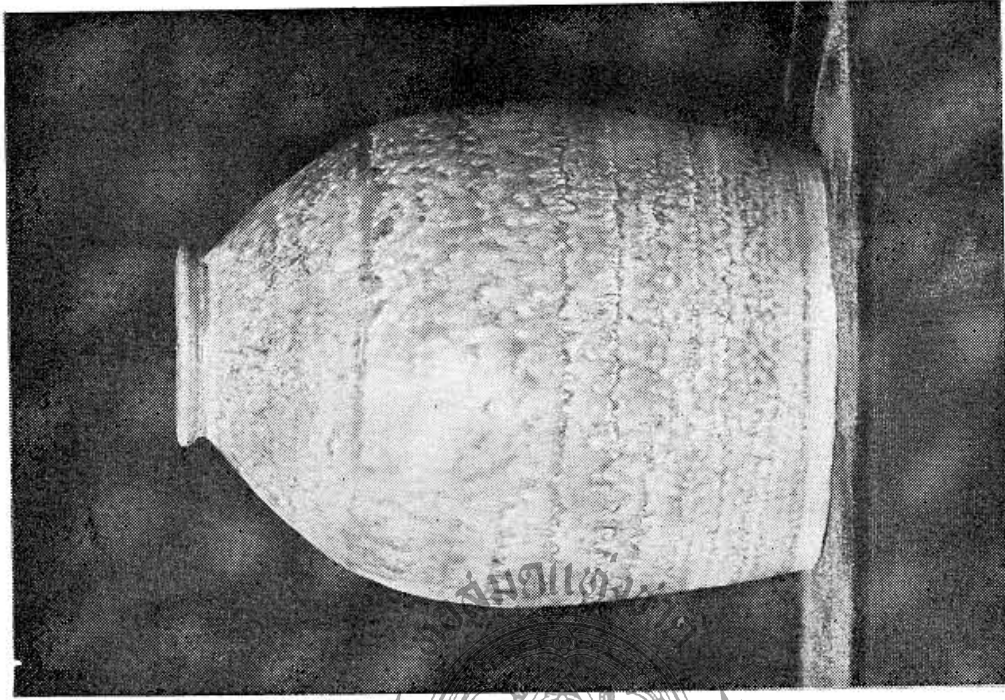
ឥណ្ឌូ ឆាម ត្រីកោឡាឡា ក្នុង ១៥.០ ឆម.
SKP Bowl, celadon, height 15.0 cm.

ឥណ្ឌូ ឆាម ត្រីកោឡាឡា ក្នុង ១៣.៥ ឆម.
SKP Bottle, celadon, height 13.5 cm.

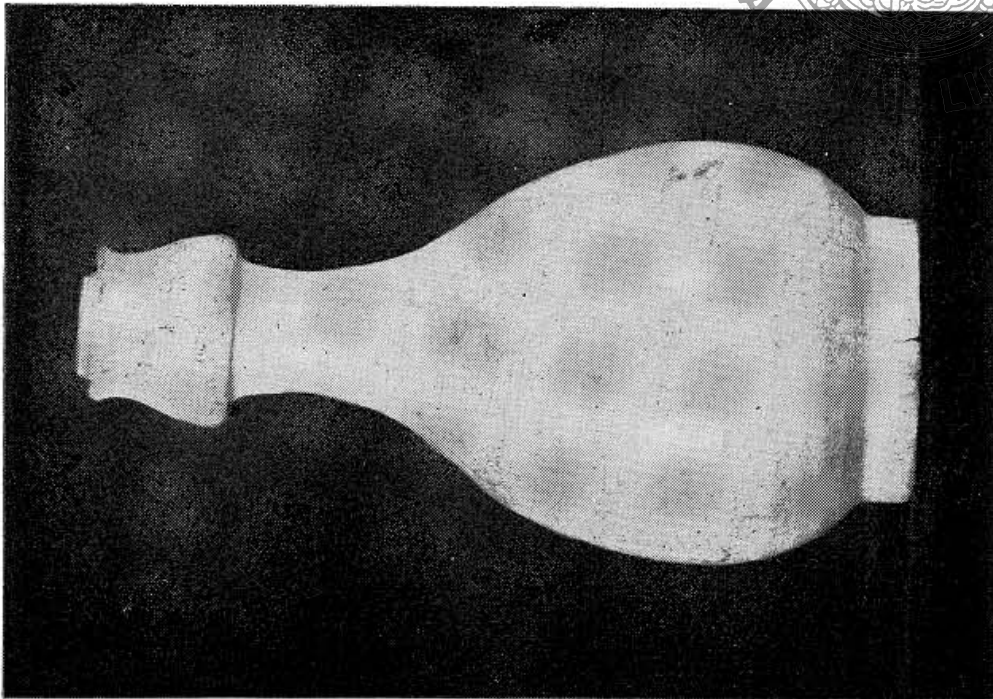
สกพ ไห ถ้เทาเซียง สูง ๓๑.๐ ซม.
 SKP Jar, celadon, height 31.0 cm.

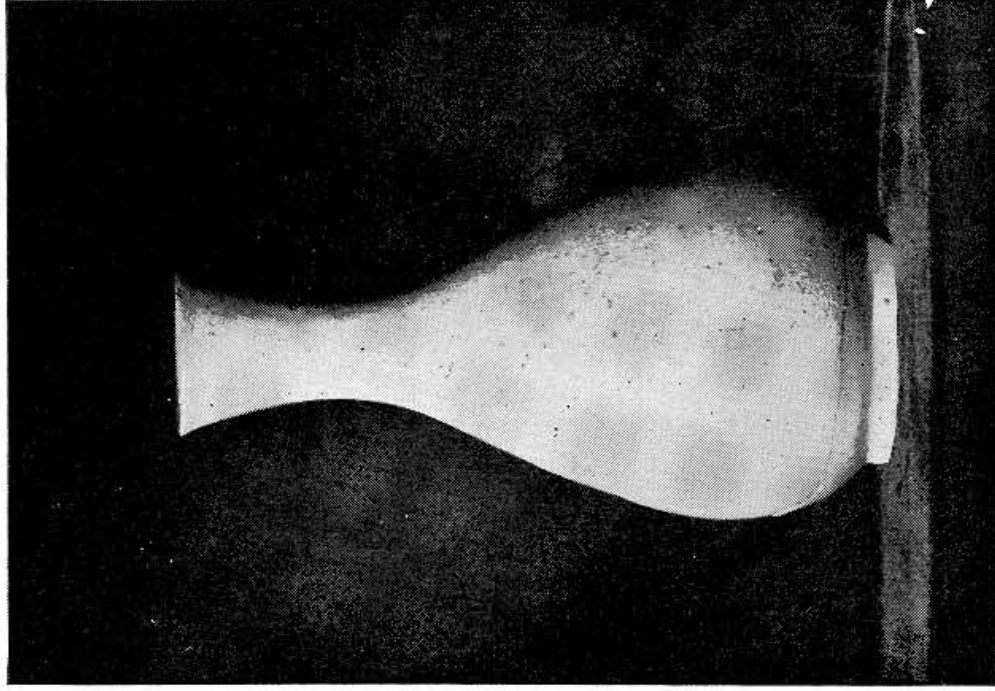
สกพ ไห ถ้เทาเซียง สูง ๒๒.๐ ซม.
 SKP Utility Jar, celadon, height 22.0 cm.

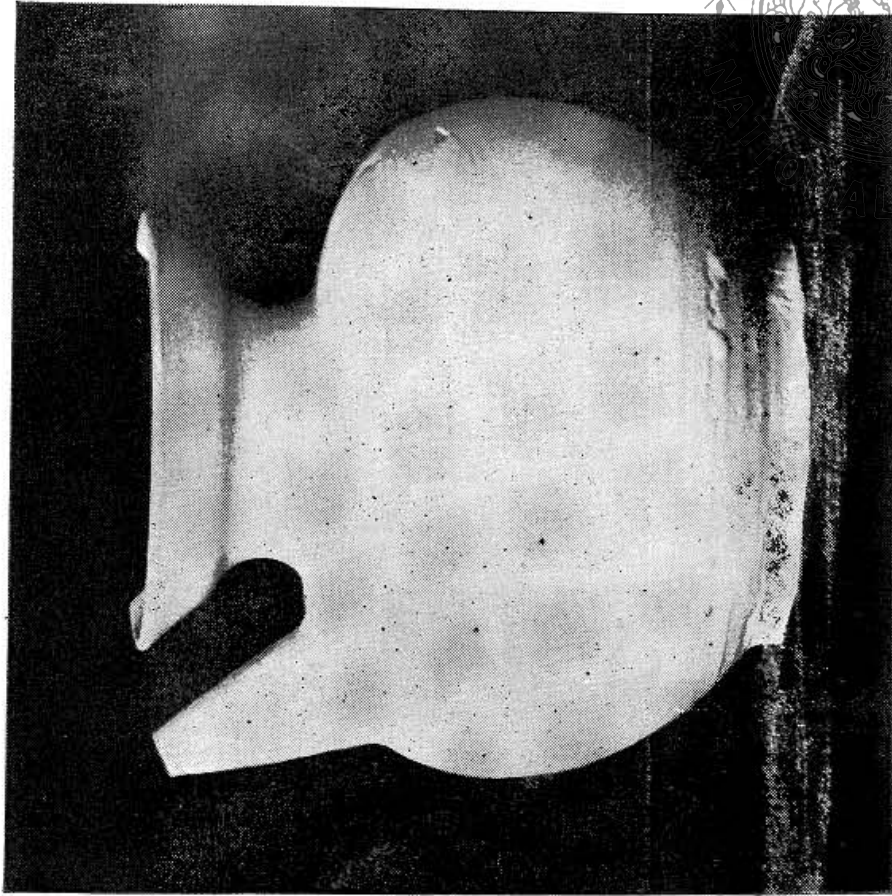

กัล ขวด ดีเผาเขียว สูง ๒๕.๕ ซม.
KL Bottle, celadon, height 25.5 cm.

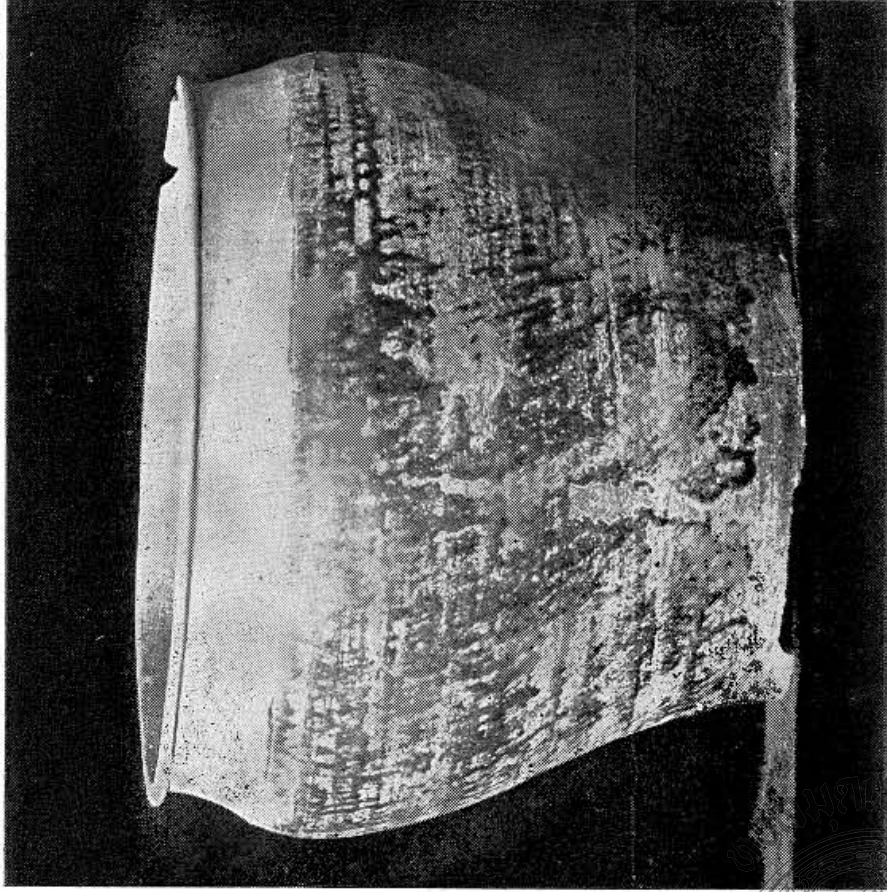

สกล ขวด ดีเผาเขียว สูง ๒๔.๐ ซม.
SKP Bottle, celadon, height 24.0 cm.

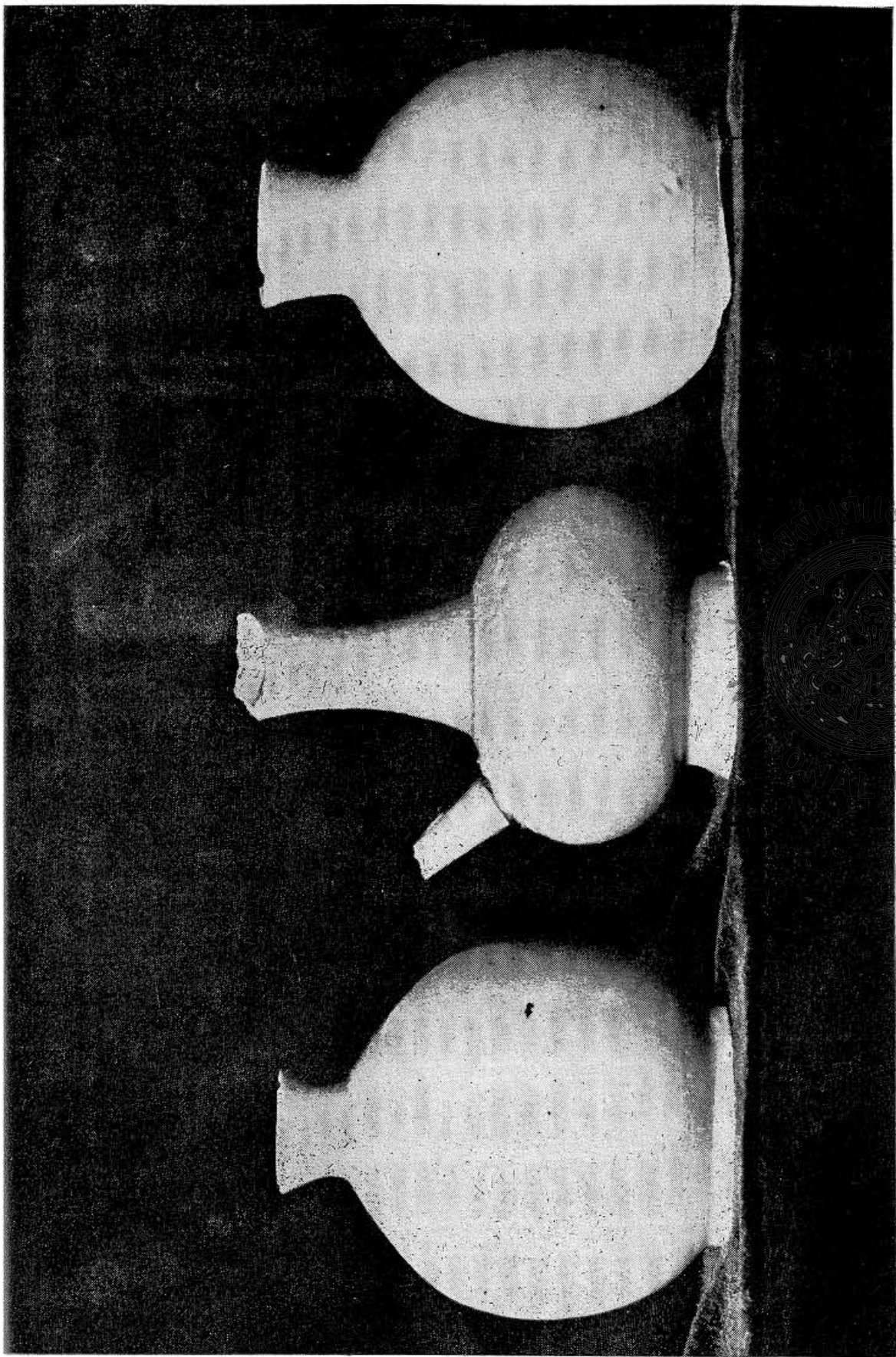

สกพ บานพาด์เตาเซยง สูง ๑๖.๐ ซม.
SKP Jar with Spout, celadon, height 16.0 cm.

สกพ กระโถน ดีน้ำตาต สูง ๒๒.๕ ซม.
SKP Spittoon, brown, height 23.5 cm.

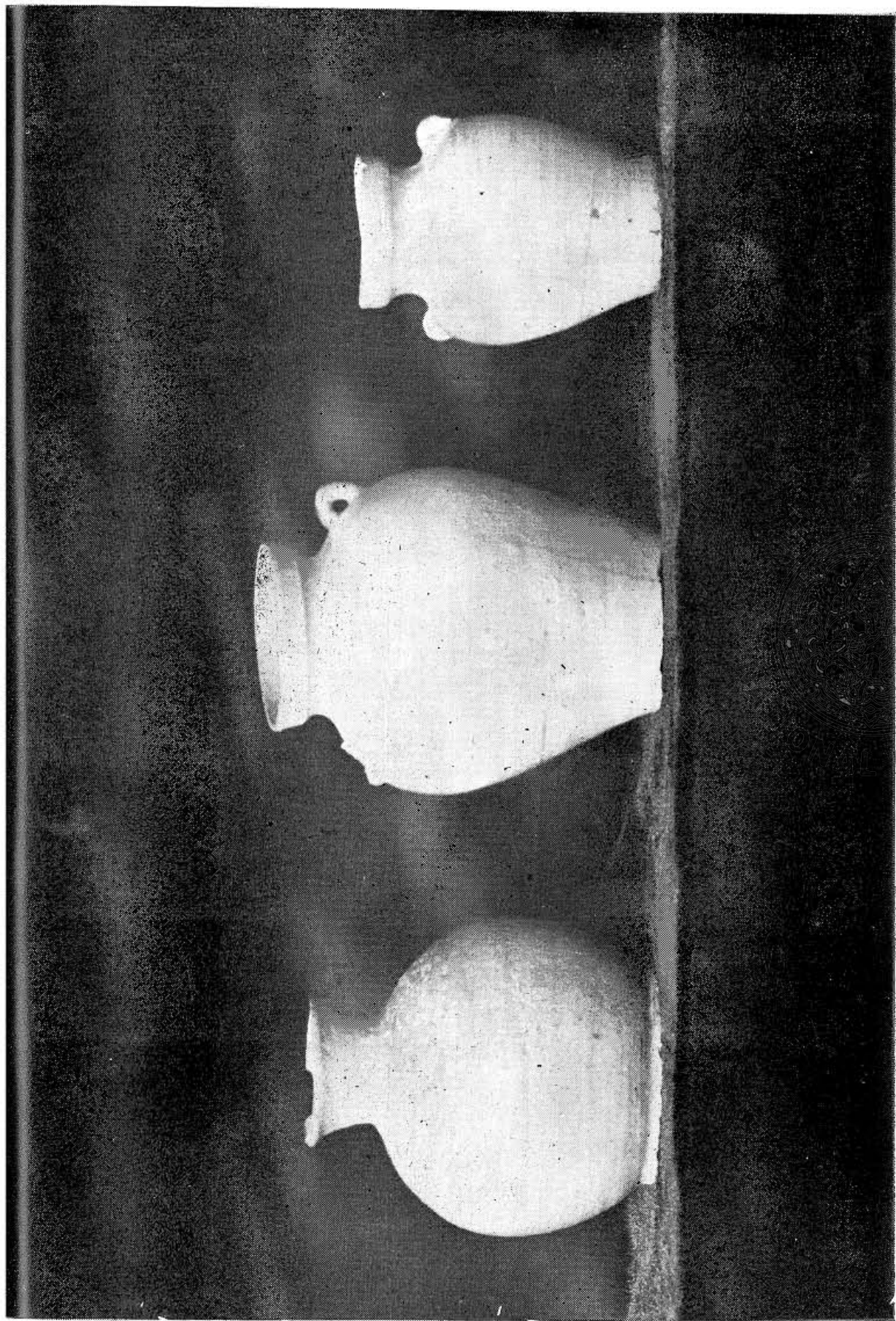

สกพ กระปุก ดีเทาเขียว สูง ๑๕.๐ ซม.
SKP Jar, celadon, height 15.0 cm.

สกพ เท้าหู ดีเทาเขียว สูง ๑๗.๐ ซม.
SKP Jar with Spout, celadon, height 17.0 cm.

สกพ กระปุก ดีเทาเหลือง สูง ๑๖.๐ ซม.
SKP Jar, yellow-gray, height 16.0 cm.

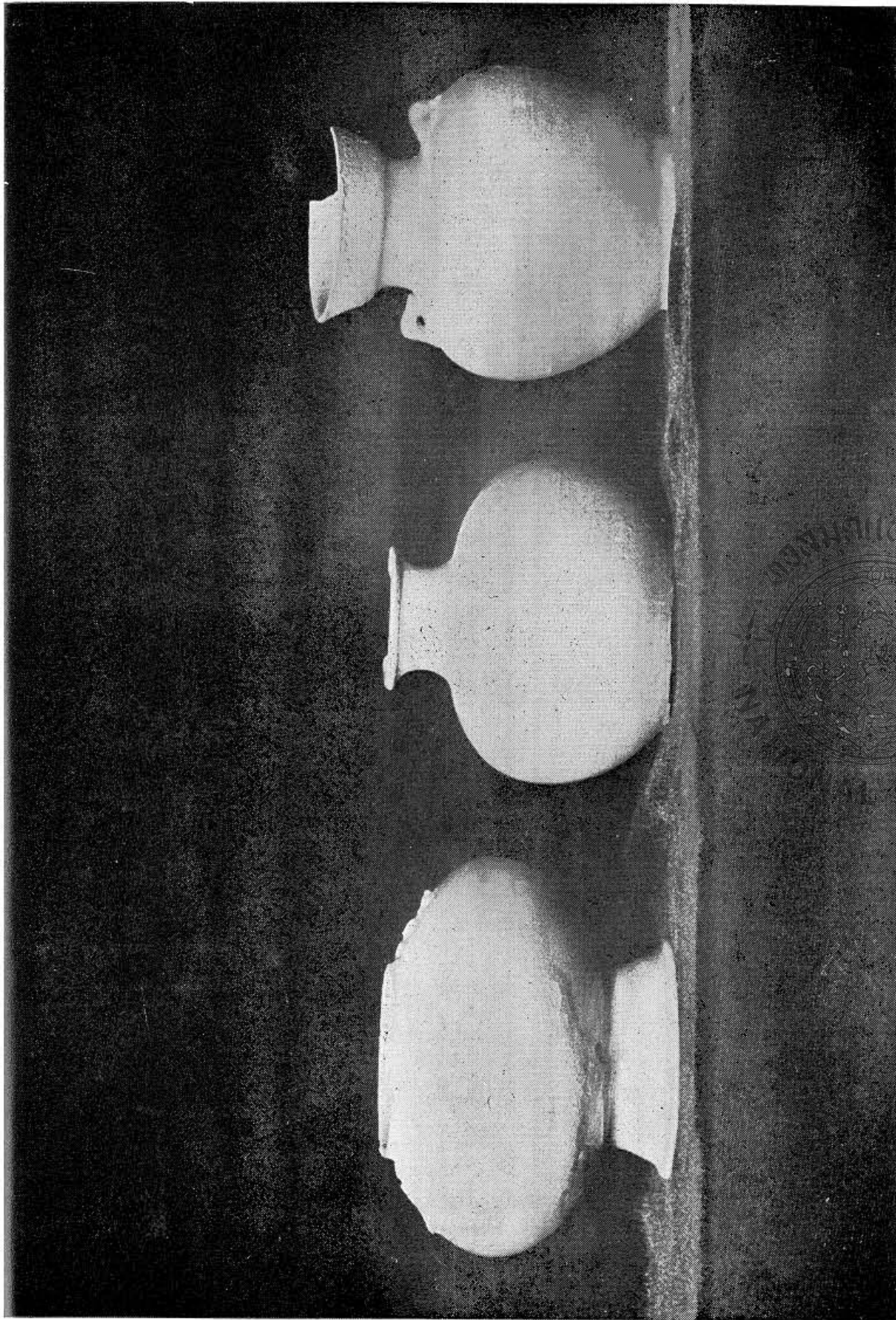

สกพ กระปุก สีเทาเหลือง สูง ๑๑.๐ ซม.
SKP Jar, yellow-gray, height 11.0 cm.

สกพ ไหเล็ก สีเทาเขียว สูง ๑๒.๕ ซม.
SKP Vase, celadon, height 12.5 cm.

สกพ ไหเล็ก สีเทาเขียว สูง ๑๐.๐ ซม.
SKP Vase, celadon, height 10.0 cm.

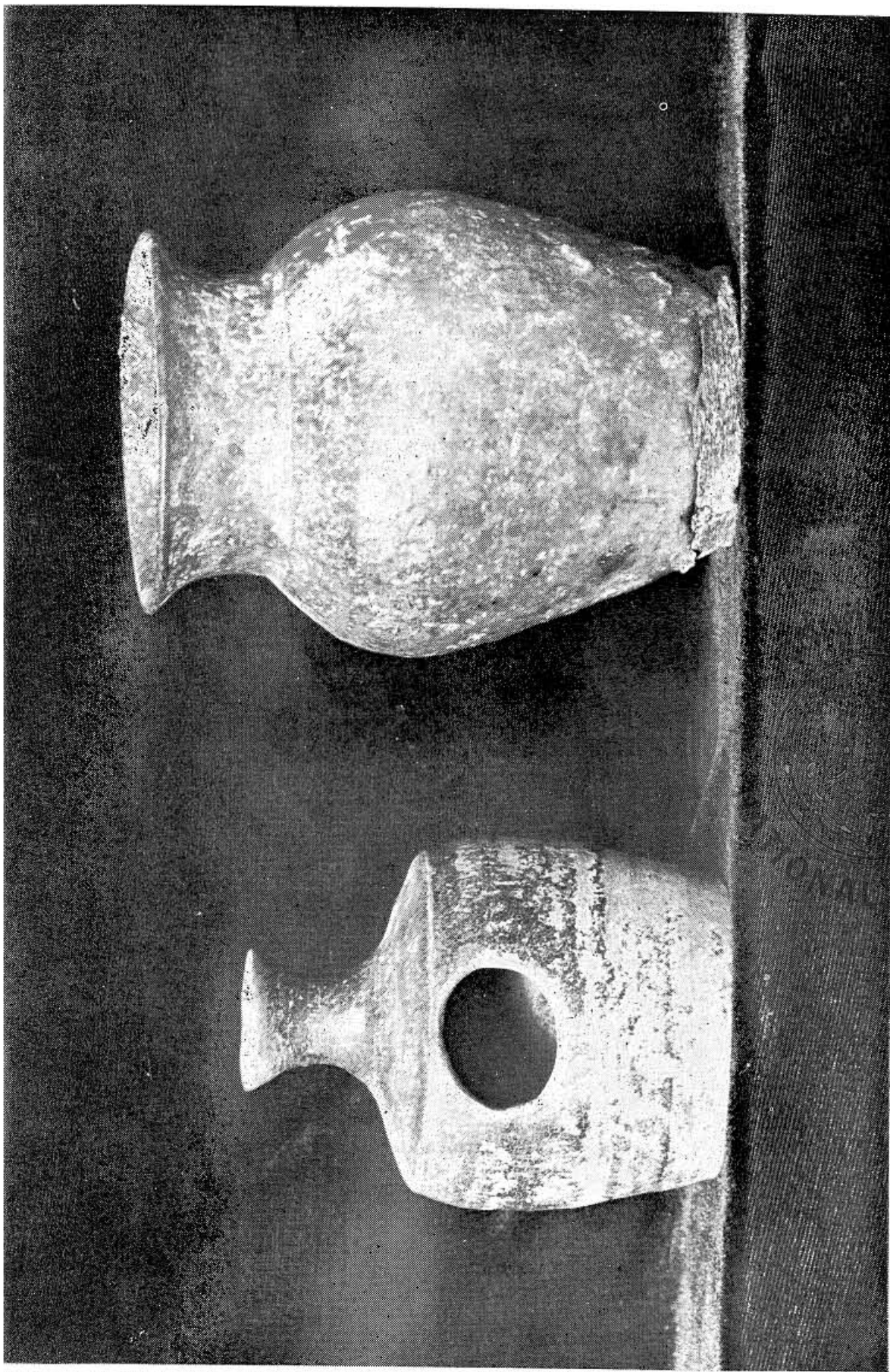

สกพ กระปุกเชิง ๕ เทาเขียว สูง ๙.๕ ซม.
SKP Footed Jar, celadon, height 9.5 cm.

สกพ กระปุก ๕ เทาเขียว สูง ๙.๐ ซม.
SKP Jar, celadon, height 9.0 cm.

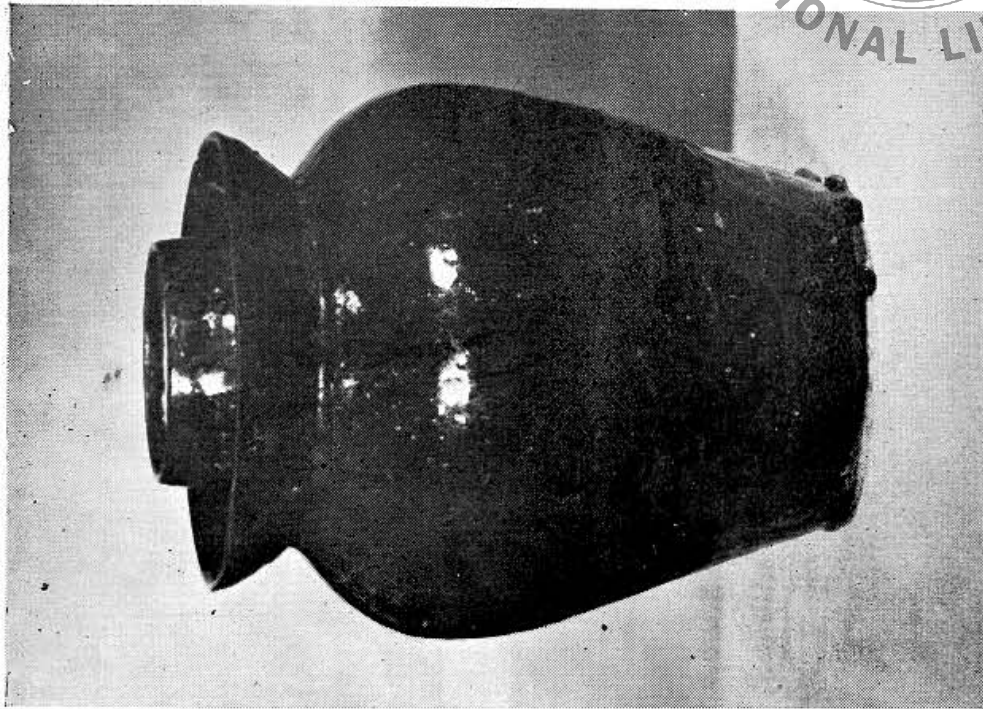
สกพ กระปุก ๕ เทาเขียว สูง ๑๐.๕ ซม.
SKP Jar, celadon, height 10.5 cm.

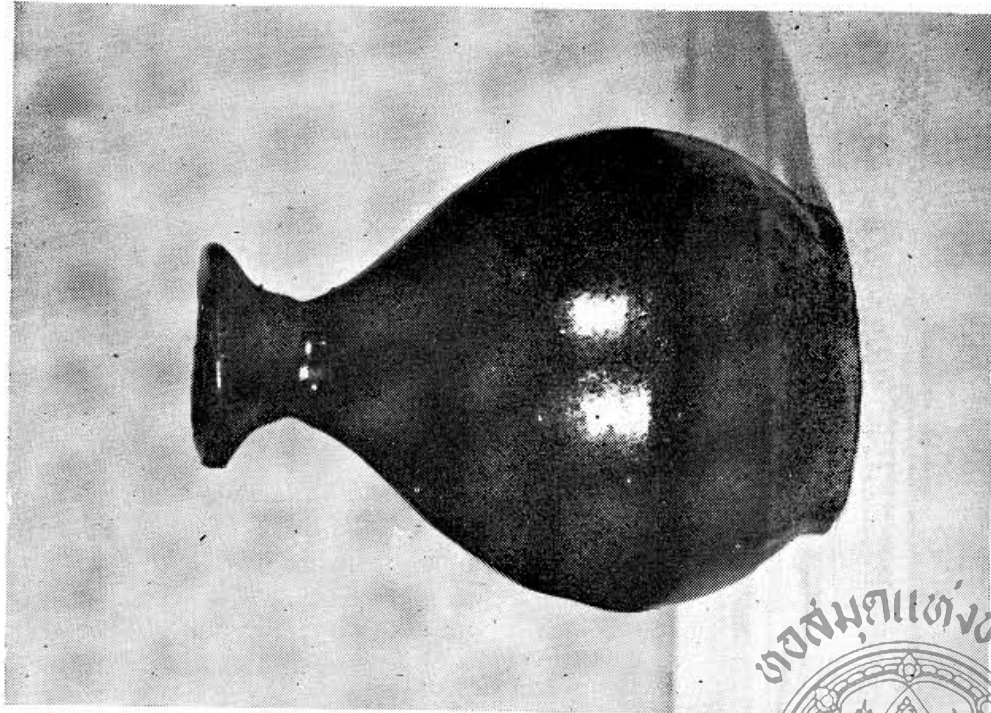
สกพ เทาปน ตุ่นคากต ถัง ๑๑.๕ ซม.
 SKP Lime Pot, dark brown, height 11.5 cm.

สกพ ไทเดก ตุ่นคากตเซียง ถัง ๑๔.๕ ซม.
 SKP Vase, greenish brown, height 14.5 cm.

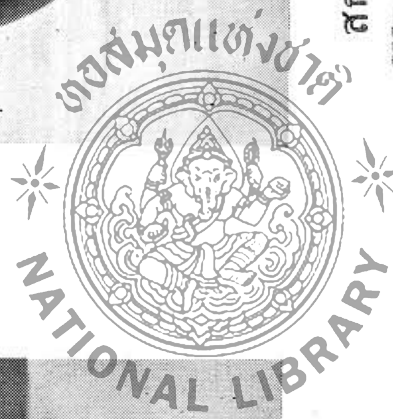

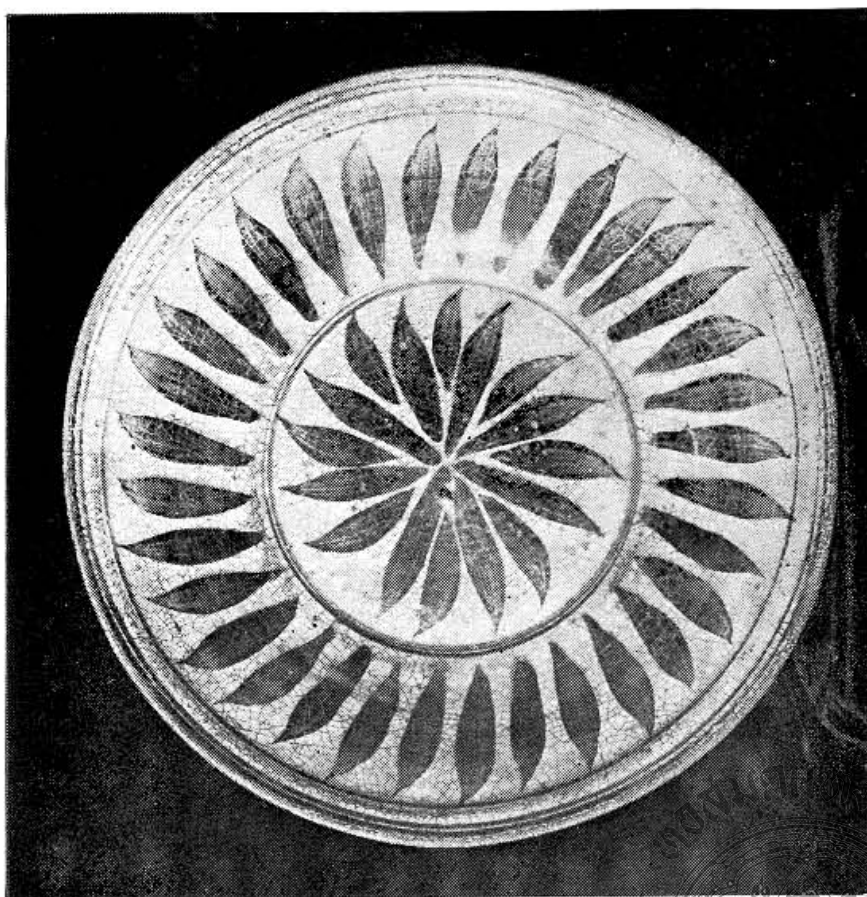
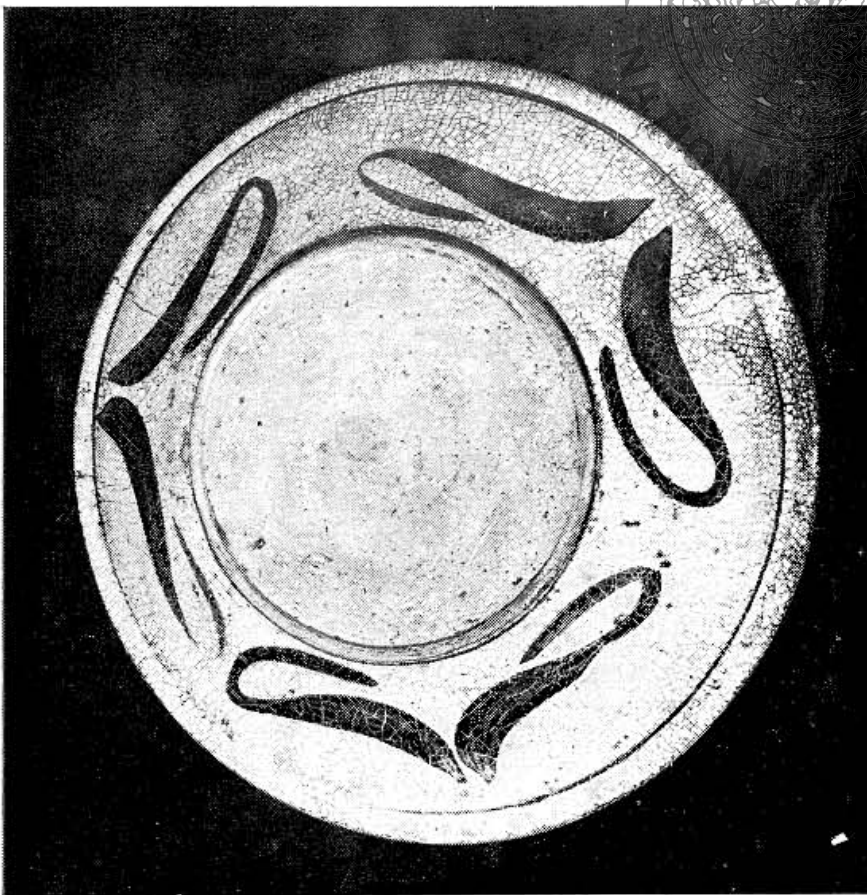
สภาพ "ไห ส่นาตาตแก่" สูง ๒๑.๕ ซม.
SKP Jar, dark brown, height 21.5 cm.

สภาพ กระปุก ส่นาตาต สูง ๑๗.๐ ซม.
SKP Jar, dark brown, height 17.0 cm.

กถิ จาน สีเทาเหลือง, ตกตึกลายสนิมคาด กว้าง ๒๔.๕ ซม.

KL Dish, yellow-gray with brown design, diameter 24.5 cm.

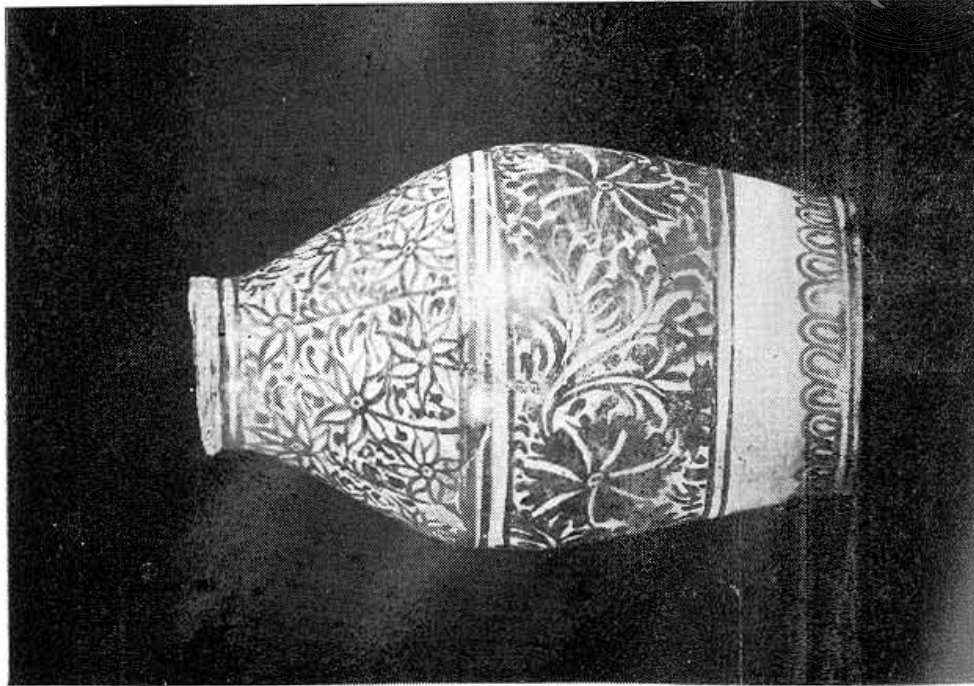
กลี ขาม พนัศเทายถย ถดถดถยถดถด ถวถถ ๒๒.๔ ซม.

KL Dish, greenish gray with black design,
diameter 22.4 cm.

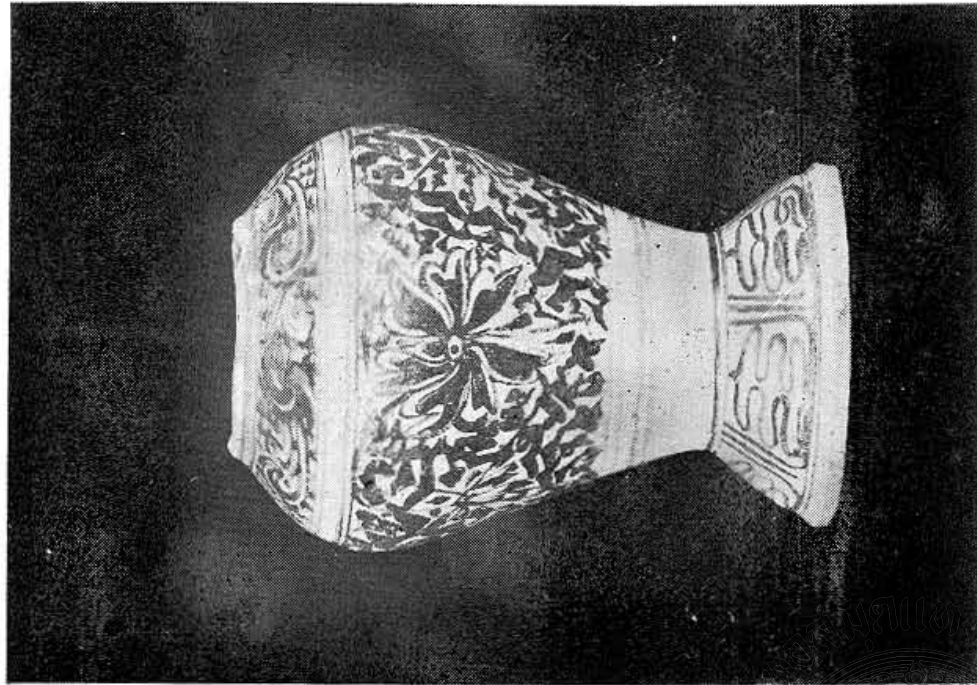

กลี ? ขาม พนัศเทายถย ถดถดถยถดถด ถวถถ ๒๗.๐ ซม.

KL? Plate, greenish gray with black design,
diameter 27.0 cm.

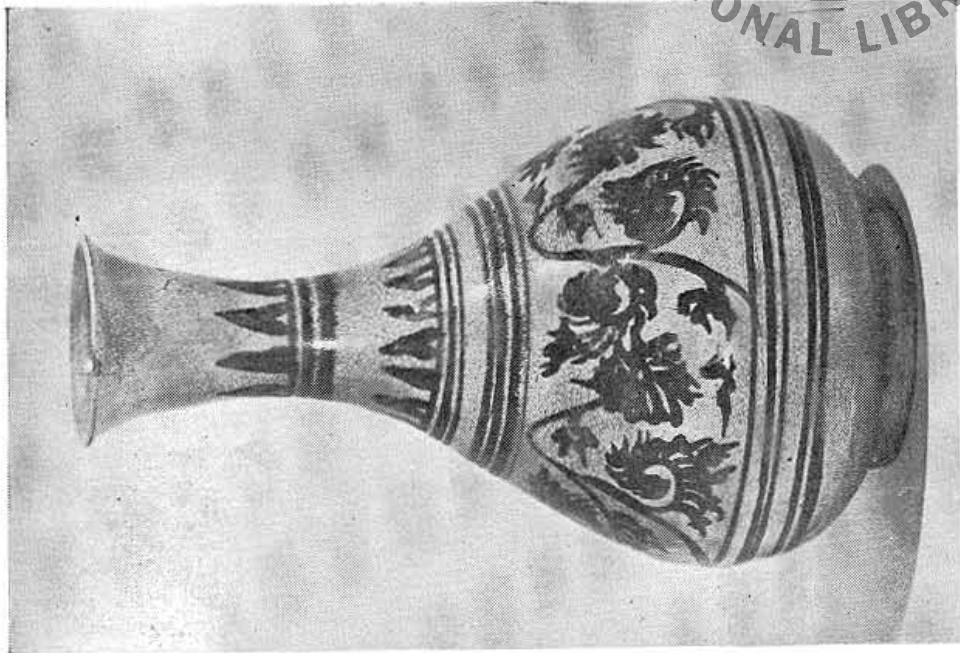

กลีไฮ พนัศเทาไชยว ตวตตายตัก้า สูง ๒๕.๕ ซม.
KL Vase, greenish gray with black design,
height 25.5 cm.

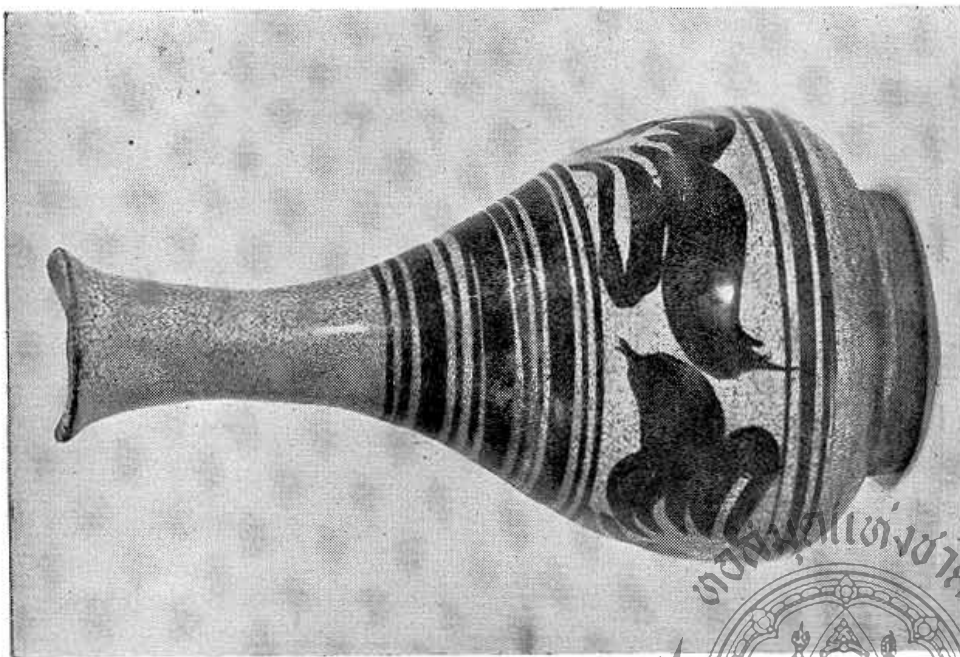
กลีแฉกน พนัศเทาไชยว ตวตตายตัก้า สูง ๒๓.๐ ซม.
KL Vase, greenish gray with black design,
height 21.0 cm.

กถ ขวด พนัศเทายว ถวดถายดำ สูง ๒๐.๐ ซม.

KL Bottle, greenish gray with black design,
height 20.0 cm.

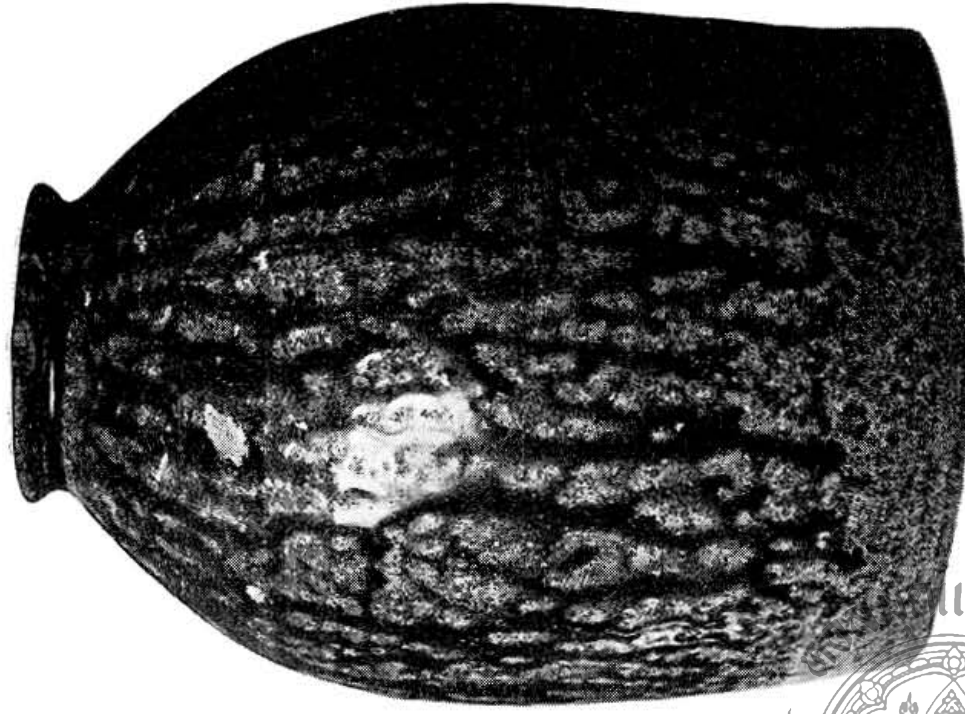

กถ ขวด พนัศเทายว ถวดถายดำ สูง ๑๘.๕ ซม.

KL Bottle, greenish gray with black design,
height 19.5 cm.

กล แจกน พนตเตาเซยง ดงดตยลดา หง ๑๗๘ ซม.
KL Vase, greenish gray with black design,
height 17.8 cm.

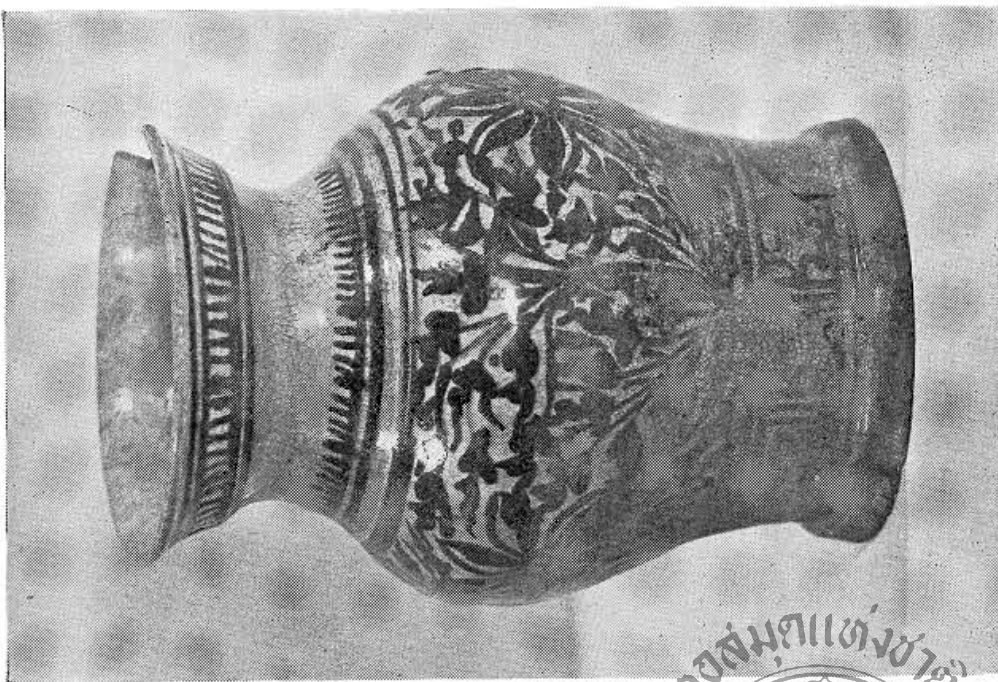
สภพ ให ตเตาเซยง หง ๒๓.๐ ซม.
SKP Utility Jar, celadon, height 23.0 cm.

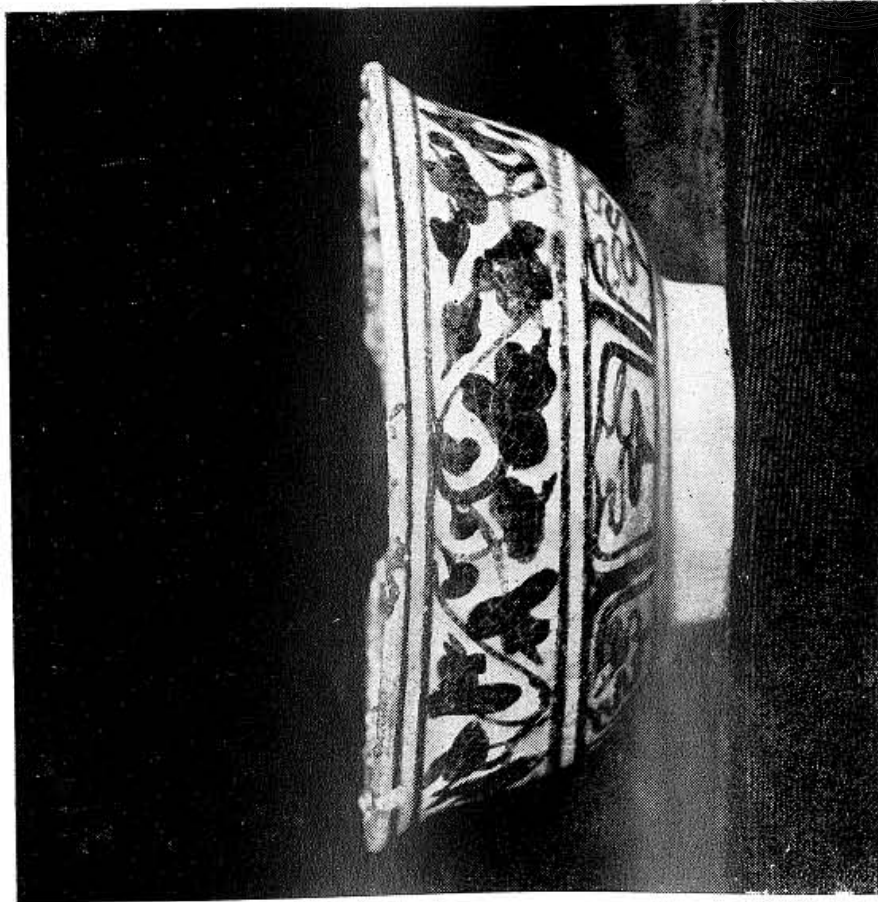

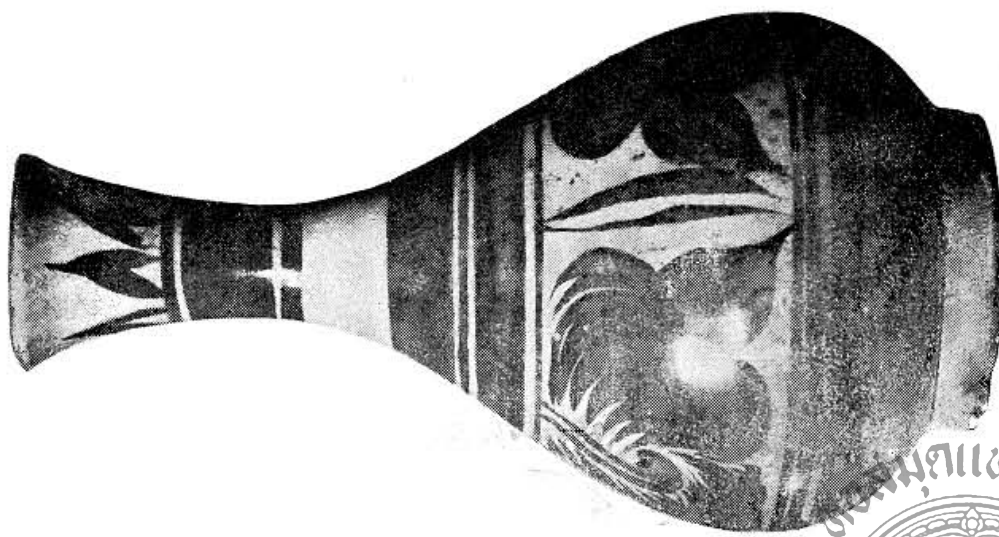
กล โถ พนัฏเทาชะยว ตกตถายตตดา สูง ๒๙.๔ ซม.
**KL Covered Jar, greenish gray with black design,
 height 29.4 cm.**

กล แจกน พนัฏเทาชะยว ตกตถายตตดา สูง ๓๗.๓ ซม.
**KL Vase, greenish gray with black design,
 height 17.3 cm.**

กถ ๓๓๑ พนตเทายะยว ถกถถายตค๑ สุง ๖.๕ ซม.
 KL Ewl, greenish gray, with black design,
 height 6.0 cm.

กถ ๓๓๒ พนตเทายะยว ถกถถายตค๑ สุง ๒๐.๐ ซม.
 KL Bottle, greenish gray with black design,
 height 20.0 cm.

พิมพ์ที่บริษัทคนเมืองการพิมพ์ จำกัด เชียงใหม่
ผู้พิมพ์ และ ผู้โฆษณา
พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ฉบับพิเศษสำหรับแจก ๔๐๐ ฉบับ
ฉบับธรรมดา ๑,๑๐๐ ฉบับ
ตุลาคม ๒๕๐๓

Printed and Published by
The Konmuang Publishing, Co, Ltd.
Chiangmai, Thailand.

Special Gift Edition 400 copies
First Edition 1,100 copies
October 1960

